

Vakfiyelerde Duâ ve Bedduâlar

İbrahim ATEŞ

Geşitli tarih ve dönemlerde kurulan vakıflara ait vakfiye ve benzeri belgeler incelendiğinde, vakıf kuran Atalarımızın Dünya ve ahiret saadetini gerçekleştirmeyi amaç edindikleri görülmektedir. Varlıklarının tümünü veya büyük bir bölümünü vakf ederek böylesine yüce bir amaca yönelik hizmetlerin ifasını öngören bu hayır sever insanlar, kendileri, yakınları ve tüm insanlık için iyilik düşünmüş ve iyi dileklerde bulunmuşlardır. Yürütülmesini istedikleri bazı hayrî hizmetlerin hitâmında hayır duâ ile anılmalarını şart etmişlerdir. Bu arada vakıf hizmetlerinin yürütülmesinde doğru ve dürüst çalışan, hizmetin geliştirilmesinde verimli olan yönetici ile görevlilere, dünya ve ahiret mutluluğunu içeren iyi dilek ve dualarda bulundukları gibi, ön görülen hizmetleri yerine getirmeyen, vakfın zarar ve ziyanına çalışan ve vâkıfın iradesi dışında değişiklik yaparak vakıf gelirini kötüye kullanan idareci ve görevlilere çok ağır beddualarda bulunmuşlardır. Vakıf görevlileri ile ilgililerinin tümüne ışık tutması dileğiyle vakfiyelerde geçen bazı dua ve bedduaları böyle bir yazı ile gün ışığına çıkarmanın son derece önemli olduğuna inandığımız için, bu hususta yapmış olduğumuz araştırma ve incelemede elde etmiş olduğumuz dökümanları yayınlamayı yararlı gördük. Aslında, duânın fazîlet ve önemi hakkında günümüze kadar bir çok önemli eserler yazılmış, inceleme ve araştırmalar yapılmış olmakla

beraber, duânın vakıfla olan ilişkisi ve vakfiyelerde yer alan duâ ve beddualar hakkında ciddi bir inceleme yapılmamıştır. İslâm dininde önemli bir yeri olan duânın fazîleti, önemi, âdâbı, kabul olmasının şartları, kabul alâmetleri, kabul olacağı vakit ve yerler gibi islâmî açıdan bilinmesi gereken hususlarda Atalarımız kütüphaneler dolusu eserler yazmışlardır. Bu itibarla, belirtilen hususlarda ilave edilecek yeni bir şey olmadığından, biz bu yazımızda vakıf açısından duâ ve bedduâyı ele alarak, aşağıda sıralanan yönleriyle konuyu incelemeye çalışacağız:

- 1- Duâ ve bedduânın anlamı
- II- Duâ ile Vakfın bağlantısı
- III- İslâm'da duânın yeri,
 - a- Duâ ile ilgili âyetlerden örnekler,
 - b- Duâ ile ilgili hadislerden örnekler,
- IV- Vakfiyelerin içerdiği duâ türleri:
 - a- Vakfiyelerin başındaki hamd-ü senâ,
 - b, Sahâbeler için duâ,
 - c- Vâkıf için duâ,
 - d- Vakfın kurulduğu şehir için duâ,
 - e- Vakfın tesciline karar veren hâkim için duâ,
 - f- Vakfın tescil edildiği mahkeme için duâ,
 - g- Şeyhül-İslâm için duâ,
 - h- Mutevelli için duâ,
 - ı- Vakıf hakkında hukukî görüşü belirtilen

bilginler için duâ

i- Vâkıfın vefatından sonra kendisi ve yakınları için duâ,

j- Vakfın kurulduğu tarihteki Devlet bütçükleri için duâ,

k- Vâkıf'ın evladı ve zürriyeti için duâ,

l- Vakıf yönetiinde dürüst ve verimli çalışanlar için duâ,

V- Duâ etmekle görevlendirilen görevliler,

VI- Vakfiyelerde bedduâlar,

I— DUA VE BEDDUANIN ANLAMI:

Duâ Arapça kökenli bir kelime olup, Cenâb-ı Hakka yalvarıp yakarmak, niyaz etmek, ellerini kaldırıp istekte bulunmak (1) anlamındadır. Kişinin, kendisi veya bir başkasının yararı ve iyiliği için Cenâb-ı Hakka yalvarıp istekte bulunmasıdır. Başka bir deyimle duâ: Tazarrû ve niyaz ile Allah Teâlâ'nın kerem ve inâyetinden hayır ve rahmet dilemektir. Çoğulu ed'îye dir. «Ed'îye-i me'sûre»; bizzat Peygamber tarafından tertip edilip söylene gelen duâlardır. Duâ kelimesi, yalın olarak söylenmesi halinde veya hayır duâ şeklinde ifade edildiği takdirde, her hangi birinin lehine yapılan duâ olarak anlaşılır. Duâ kelimesinin başına, kötü anlamında olan «bed» kelimesi getirilerek, «bedduâ» şeklinde ifade edilmesi halinde ise, her hangi birinin aleyhinde yapılan duâ, vâya onun kötülüğü için istekte bulunma anlamında kullanılır.

Duâci: Birine hayır duâsında bulunan (se-nâkâr) demektir.

Duâgûy: Birincisi Arapça, ikincisi Farsça olan iki kelimeden oluşan bir deyim olup, duâci, duâ eden anlamına gelir. Çoğulu, duâgûyândır. Bir vakıf terimi olarak, tayin edilen ücret karşılığı duâ etmekle görevli yoksul kimse demektir. Bu itibarla duâgûy demek, vakıf kurucularının bazı arzularının gerçekleşmesi gayesiyle, Allah'a duâ eden kişi olup, profesyonel duâ okuyucu demektir.

II- DUA İLE VAKFIN BAĞLANTISI:

Bilindiği gibi vakıf, kişinin, taşınabilir veya taşınmaz bir malını, hiçbir dış tesir altında kalmaksızın, sadece kendi istek ve arzusu ile, yapılmasını ön gördüğü hayrî ve sosyal hizmetlerin yerine getirilmesi için, ebedî olarak, özel mülkiyetinden çıkarıp, ön gördüğü hizmete tahsis etmesidir. Bu tariftan de anlaşılacağı üzere, vakfın temelinde Allah rızası, hayır duygusu ve

insanlık sevgisi yatmaktadır. Yapılan hizmetin dünyada şükran ve hayır duâ ile anılmaya vesile olması tabîi olduğu gibi, kişinin yaptığı hayırlı bir işin, bağışlanmasına ve Allah rızasına ermesine vesile olmasını umarak, dünya ve âhiret hayatı ile ilgili isteklerini de Cenâb-ı Allah'tan isteyip duâ etmesi de tabîidir. Bu itibarla her vakfiyenin giriş kısmında, dünya hayatının fânî, âhiretin bâkî ve dünya nimetlerinin geçici olduğu belirtilerek, âhiretin dünyada iken kazanılması, öldükten sonra amel defterinin kapanacağı ve kişinin hayır duâ ile anılması için vakıf yapmanın son derece önemli ve basiretli bir davranış olduğuna işaret edilmektedir. Mesela: Rodoscuk â'yanından Tersenkli- zâde İsmail İbni Mustafa Ağa'ya ait gurrei Muharrem 1220 h.17 Mart 1805 M. Tarihli Vakfiyenin (2) giriş kısmında, vakıf tescil etmenin beyanı sadedinde:

«Her nefeste ezkâr-ı şükrü tekrar eyleyup, âlây-i bî intihâ fikrini mûnis-i dili bî karâr ede ve nefî-i nefîsi insânî ve rûh-u kâmurânî, bu mesken-i fenâ ve mevzû anâya vedâ ettikten sonra, sebebi zikrî müstetâb ve bâis-i duây-i müstecâb olacak nesne idâ' etmek savbine inân-ı azîmeti masrûf ve zimâm-ı himmeti ma'tûf kıla» denilmektedir. Tetkikinden de anlaşılacağı üzere, vakfiyenin bu bölümünde, akıl sahibi ve basiretli bir kişinin, alıp verdiği her nefeste Allah'ın verdiği nimetleri anarak şükretmesi gerektiğine, sınırsız nimetleri düşünmenin, insanın kararsız gönlüne mûnis olacağına, insanın vefat ederek bu fânî dünyadan ayrıldıktan sonra iyilikle anılmasına ve kabul olacak hayırlı duâlarla ruhunun şâd olmasına vesile olacak gelir kaynağı bırakması gerektiğine, istek ve iradesini bu yöne yöneltmesinin zarûrî olduğuna işaret edilmektedir.

Diğer taraftan her vakfiyenin giriş kısmında zikredilen

إذا مات ابن آدم انقطع عنه عمله الا من ثلاث صدقة جارية وعلم ينتفع به وولد صالح يدعوله

«İnsan oğlu öldüğü vakit, onun amel defteri kapanır. Ancak üç şey hariç olup, bunlar olduğu sürece amel defteri açık olup, sevabı defterine yazılır; Cârî sadaka (devam eden), yararlanılacak ilim ve kendisine duâ eden iyi evlâd.»

(1) Kaamûs-i Türkî, cilt 1, s.610, Şemseddin Sâmî, İkdâm Matbaası 1318- İstanbul

(2) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 580 Numaralı vakfiye defteri s.19-20

İnsanın ölümünden sonra defterinin kapanmaması ve gönüllerde yaşaması için, topluma yararlı bilgi sunmanın, sürekli bir sadaka olan vakıf kurmanın ve duâ edecek iyi evlâd yetiştirmenin önemi bu hadis-i şerifte dile getirilmektedir. Hadis-i şerifte belirtilen bu üç unsurdan her biri, ölümsüzleşmenin faktörü olduğu gibi, üçü birbirinin tamamlayıcısı olup, yek diğerleri ile önemli ve ciddî bir bağlantıları vardır. Bunun içindir ki hayır kazanmak, ebedî saâdete ermek ve ölümden sonra hayır duâ ile anılmak için kurulan her vakfın kuruluş senedi olan vakfiyede bu hadis-i şerife yer verilmiştir. Mesela: Aydın Sultan Hisar'ında Hacı Mahmut Ağa İbni Hüseyin Ağa'ya ait evâsıtı Zilhicce 1211 H. 29 Mayıs 1796 M. tarihli vakfiyede (3) bu hadis-i şerif zikredildikten sonra:

«Bâ'is-i duâ-i müstecâb olacak nesne savbine mân-ı azîmetin masrûf kılup...» şeklinde ifade ile, ölümden sonra kabul olacak hayır duâ ile anılmasına vesile olacak bir nesneyi vakf etmeye iradesini yöneltip vakıf kurduğu belirtilmektedir. Duâ ile vakfın bu yakın münasebetinden dolayıdır ki vakfiyelerde çeşitli duâ ve bedduâ türleri yer almıştır.

III- İSLAMDA DUANIN YERİ:

Duânın İslâm dînindeki yeri pek yücedir. Öyle ki İslâm'da duâ, ibadetin beyni kabul edilmiştir. Zîra müslüman, her konuda üzerine düşen görevi en iyi şekilde ifa eder; dünya ve ahiret hayatı için gayret göstererek, üzerine düşen şekilde çalışır. Herşeyi Allah'tan ister. Ona yalvarır, ona duâ eder. Fetih Sûresinin son âyetinde (4): «Muhammed (A.S.) Allah'ın resûludur. Onunla beraber olanlar, kâfirlere karşı çok şiddetli, fakat kendi aralarında (birbirlerine karşı) pek merhametlidirler. Sen, onları hep rukû' ve secde halinde görürsün. Onlar, daima Allah Teâlâ'nın fazlını ve rızasını dilerler. Simâ-ları yüzlerindeki secde eserlerinden belli olur...» buyurulmaktadır.

Bu 'âyet-i kerîmede açıkça belirtildiği üzere, müslümanlar, Allah Teâlâ'nın fazlı kereminden ister; onun rızasını dilerler. Duânın fazîlet ve önemi hakkında bir çok âyeti kerîme nâzil olmuş ve bir çok hadis-i şerifler vârid olmuştur. Bu husustaki âyet ve hadislerden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

a— Duâ ile ilgili âyetlerden örnekler:

(وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ.)

«Rabbınız buyurdu ki; bana duâ edin (Benden isteyin) de size icâbet edeyim. (Dilediğinizi vereyim) Bana ibadet (veya duâ) etmekten kibirlenenler yakında hor ve hakîr olarak Cehenneme gireceklerdir» (5) Bu âyet-i kerîmeye göre, Allah'a duâ etmek ve isteklerini ondan istemek, kaza ve kadere havale ederek duâyı terk etmekten efdaldır. Çünkü tefsir bilginlerinden, âyetteki duâdan maksadın ibadet olduğunu söyleyenler vardır. Bundan da anlaşılıyor ki, duâ etmek de namaz kılmak, oruç tutmak gibi ibadettir.

(ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يَحِبُّ الْمُعْتَدِينَ)

«Rabbınıza yalvararak, gizlice (kendiniz duyacak kadar) duâ edin, çünkü Allah Teâlâ haddi aşanları sevmez.» (6)

(وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ..)

«(Resûlum!) kullarım beni senden sordukları zaman, de ki: Ben onlara yakınum. Bana duâ edenlerin duâlarını kabul ederim. Onlar da benim davetime icâbet ve bana imanda sebat etsinler ki, o sayede doğru yolda ilerleyebilsinler.» (7)

Bunlardan başka duânın kıymet, ehemmiyet, ve fazîleti ile duâyı teşvik eden ve me'sur duâlar hakkında Kur'ân-ı kerîm'de bir çok âyetler vardır. (8)

(3) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri, s:12-14

(4) Fetih suresi, âyet: 29

(5) Mü'min Suresi, Ayet: 60

(6) A'raf Suresi, âyet: 55

(7) Bakara Suresi, Ayet: 55

(8) Me'sur duâ olan âyetlerin Sûreleriyle Sûre numaraları ve âyet numaraları aşağıda gösterilmiştir.

Sûre Adı	Sûrenin Ayetinin Numarası	
	1	5
1- Fatih Suresi	2	127
2- Bakara Suresi	2	128
3- Bakara Suresi	2	201
4- Bakara Suresi	2	250
5- Bakara Suresi	2	285
6- Bakara Suresi	2	286
7- Bakara Suresi	3	8
8- Ali İmran Suresi	3	16
9- «	3	38
10- «	3	53
11- «	3	147
12- «	3	173
13- «	3	191
14- «	4	74
15- Nisâ Suresi	7	22
16- A'raf Suresi	7	46
17- «		

b— Duâ ile ilgili hadislerden örnekler:

عن النعمان بن بشير رضي الله عنها عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «الدعاء هو العبادة» رواه ابو داود والترمذي وقال حديث حسن صحيح

1- Numan İbni Beşir (R.A.) den rivayete göre, Nebiyy-i Muhterem (S.A.V.): «Duâ ibadetir.» buyurdu. Hadisi, Ebû Dâvud ve Tirmizî rivayet etmişler; Tirmizî: Hadis hasen ve sahihtir demiştir.(9)

عن عائشة رضي الله عنها قالت كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يستحب الجوامع من الدعاء ويدع ماسوى ذلك. رواه ابو داود باسناد جيد.

2- Hazret-i Aîşe (R.A.) anlatıyor: Allah'ın Resûlü (S.A.V.) özlü duâları sever, bu vasıfta olmayanları bırakırdı. (Hadisi, Ebû Dâvûd, sahih isnâd ile rivâyet etmiştir.)

عن ابي هريرة رضي الله عنه قال ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «لكل نبي دعوة مستجابة يدعوها واريده ان أخيه دعوتي شفاعة لأمتي في الآخرة»

3- Ebû Hüreyre (R.A.) rivâyetine göre Allah'ın Resûlü (S.A.V.) şöyle buyurmuştur:

«Her Peygamberin kendisine has müstecap bir duâsı vardır. Onunla Allah'a duâ edegelmiştir. Fakat ben duâmı ahirette ümmetime şefaati etmek için saklıyorum.»(11)

عن ابي الدرداء رضي الله عنه انه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: «ما من عبد مسلم يدعو لأخيه بظهر الغيب الا قال الملك ولك بمثل» رواه مسلم.

4- Ebû Derdâ (R.A.)'dan rivâyetine göre şöyle demiştir: Resûlüllah (S.A.V.) efendimizden işittim. Buyurdu ki: «Müslüman bir kul, din kardeşi için gıyabında duâ ederken melek de: Onun için istediğinin bir misli de senin için olsun; diye duâ eder» Hadisi Müslim rivâyet etmiştir.(12)

عن جابر رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «لا تدعوا على أنفسكم ولا تدعوا على اولادكم ولا تدعوا على اموالكم لا توافقوا من الله ساعة يسأل فيها عطاء فيستجيب لكم.» رواه مسلم.

18-	«	7	125
19-	«	7	150
20-	«	7	154
21-	Yunus Sûresi	10	85
22-	Yusuf Sûresi	12	101
23-	İbrahim Sûresi	14	40
24-	İsrâ Sûresi	17	24
25-	«	17	80
26-	Kehf Sûresi	18	10
27-	Tâhâ Sûresi	20	25
28-	Tâhâ Sûresi	20	114
29-	Enbiya Sûresi	21	83
30-	«	21	87
31-	«	21	89
32-	Mu'minûn Sûresi	23	29
33-	«	23	98
34-	«	23	110
35-	«	23	119
36-	Furkan Sûresi	25	65
37-	«	25	74
38-	Şuarâ Sûresi	26	83
39-	«	26	87
40-	Neml Sûresi	27	19
41-	Kasas Sûresi	28	16
42-	Mu'min Sûresi	40	7-9
43-	«	40	44
44-	Ahkâf Sûresi	46	15
45-	Haşir Sûresi	59	10
46-	Mümtehine Sûresi	60	4
47-	Tahrîm Sûresi	66	8
48-	«	66	11
49-	Nûh Sûresi	71	28
50-	Felak Sûresi		1-5
51-	Nâs Sûresi		1-6

Diğer taraftan Kur'ân-ı Kerim'de duâya ve Cenâb-ı Allah'tan istemeye teşvik eden ayetler de sırasıyla aşağıya çıkarılmıştır:

Sûre Adı	Sûrenin Numarası	Ayetin Numarası
1- Bakara Sûresi	2	186
2- Nisâ Sûresi	4	31
3- Mâide Sûresi	5	38
4- En'âm Sûresi	6	40
5- «	6	52
6- «	6	63
7- A'râf Sûresi	7	28
8- «	7	54
9- A'râf Sûresi	7	55
10- «	7	179
11- İsrâ Sûresi	17	110
12- Furkan Sûresi	25	77
13- Neml Sûresi	27	62
14- Secde Sûresi	32	16
15- Fâtır Sûresi	35	10
16- Mü'min Sûresi	35	10
17- «	40	60
18- «	40	65
19- Tûr Sûresi	52	28

(9) Riyazüs-Sâlihîn ve Tercümesi, cilt: 3, s: 65, Sıra: 1494, Üçüncü baskı: Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları sayı: 64, Başbakanlık Basımevi Ankara 1972

(10) Bkz: Aynı kaynak s: 65, Sıra: 1495,

(11) Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecridi Sarîh Tercümesi ve Şerhi, cilt: 12 s: 331, İkinci baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını 123-9 Türk Tarih Kurum Basımevi Akara-1973

(12) Riyazüs-Salihîn ve Tercümesi Cilt: 3, s: 81, Sıra: 1523, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Sayı: 64, Başbakanlık Basımevi Ankara-1972

5- Cabir (R.A.)'den nakledildiği üzere, Resûlu Ekrem (S.A.V.) şöyle buyurmuştur:

«Kendi aleyhinizde, evlâdlarınızın ve mallarınızın aleyhine sakın bedduâ etmeyiniz ki, duâların kabul olacağı bir saate rasılsanız da bedduânız kabul olmuş olur.» Hadisi, müslim rivayet etmiştir.(13)

عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «أقرب ما يكون العبد من ربه وهو ساجد فأكثروا الدعاء.» رواه مسلم.

6- Ebû Hüreyre (R.A.)'den Resûlullah (S.A.V.) Efendimizin buyurduğu rivayet olunmuştur: «İnsanın secde de bulunduğu zaman, Allah'ın rahmetine en yakın olduğu andır. İşte orada çok duâ ediniz.» Hadisi, müslim rivayet etmiştir.(14)

عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «يستجاب لأحدكم ما لم يعجل فيقول: قد دعوت ربي فلم يستجب لي.» متفق عليه.

7- Yine Ebû Hüreyre (R.A.)'den Resûlül Ekrem Efendimizin şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: «Sizden her birinizin duâsı, acele etmediği müddetçe, kabule mazhar olur. İnsan (Acele eder de) işte ben Rabbime duâ ettim de kabul buyurmadı der.»

عن انس بن مالك أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «الدعاء مخ العبادة.»

8- Enes İbni Malik (R.A.)'den rivayete göre Resûlullah (S.A.V.) şöyle buyurmuştur:

«Duâ ibadetin beynidir.»(16)

IV— VAKFİYELERİN İÇERDİĞİ DUA TÜRLERİ:

Vakfiyelerde duâya geniş yer verilmiştir. Her vakfiyenin baş kısmında, Allah'a hamd ü senâ ve Peygambere salât ü selâmla başlanılmakla beraber, birden çok çeşitli duâ türünü içeren vakfiyeler pek çoktur. Değişik şekil ve ifadelerle kaleme alınmış olan vakfiyelerde geçen duâ cümleleri değişik şekiller arz etmektedir. Dilek ve ifade bakımından birbirinden daha güzel olan bu duâ türlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

a- Vakfiyelerin başındaki hamd ü senâ:

Allah'a hamd ve şükürle başlayan vakfiyelerde, vakfiyelerin tescil edildiği tarihlerdeki ifade ve yazı tarzına göre değişik üslûp ve ifâdelerle, insanı yaratıp yaşatan ve hayırlı hizmetleri ifaya muvaffak eden Hazret-i Allah'a hamd ve

şükredilmiştir. Bunun peşinde Peygambere, Al ve eshâbına salât ü selâmda bulunulmuştur. Bu hususla ilgili bazı örnekler aşağıya alınmıştır:

1- Uluborlu'da Mehmed oğlu Mehmed Efendi'ye ait 21 RECEP 1276 H. 1 Şubat 1860 M. tarihli vakfiyenin (17) baş kısmında:

«الحمد لله الذي اعز خواص عباده بصرف أموالهم إلى أنواع الخيرات واعانهم على اكتساب اصناف المحامد والمبرات والصلاة والسلام على رسوله ونبيه محمد خير البريات وعلى آله واصحابه إلى يوم يستظل المرأت تحت الصدقات»

«Seçkin kullarını, mallarını hayır türlerine harcamakla aziz kılan, çeşitli iyilik ve övgüleri kazanmalarına yardım eden Allah'a hamd olsun. Onun elçisi, Peygamberi ve kâinatın en hayırlısı olan Hazret-i Muhammed'e, âl ve eshâbına, kişi sadakalarının gölgesinde gölgeleneceği güne kadar salât-ü selâm olsun.» anlamında Arapça duâ edilmiştir.

2- İstanbul Aksaray'da kırkağaçlı Hacı Şeyh Mehmed Emin Efendi'ye ait 22 Zilkade 1272 H. 13 Temmuz 1855 M. tarihli vakfiyenin (18) baş kısmında

«الحمد لله الذي جعل الصدقة الجارية سببا للنجاة من النار والصلاة والسلام على نبيه المختار وعلى آله واصحابه الاخيار ما تعاقب الليل والنهار»

«Sadaka-i câriyeyi (19) Cehennemden kurtulmaya vesile kılan Allah'a hamd olsun. O'nun seçkin Peygamberi ile, âl ve eshabına gece ile gündüz birbirini takip ettiği sürece Salât ü selâm olsun.» anlamındaki Arapça hamd ü senâ cümleleri yer almaktadır.

3- Trabzon'da Şatır-zâde eşi Hacı Havva, namı diğer Gülfem Hanım'a ait 11 Safer 1276 H. 28 Ağustos 1859 M. tarihli vakfiyenin (20) baş kısmında:

Hamd-i cemîli Mevfûr ve şük-ü cezîl-i

(13) Bkz. aynı kaynak s: 82, Sıra: 1526,

(14) Bkz. aynı kaynak s: 82, Sıra: 1527,

15- Bkz. aynı kaynak s: 82, Sıra: 1528,

16- Er'risâletü'l-Kuşeyriye, s: 170, Satır: 18-19, İmam Ebû'l-Kâsım Abdülkerim İbni Hevâzin İbni Talha Elkuşeyrî, 2. Baskı, 1959, Mustafa Elbabî el Halebî matbaası- Mısır

(17) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 583 nolu vakfiye defteri s: 1,

(18) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 583 Nolu vakfiye defteri s: 2,

(19) Devam eden sadaka demek olup, vakıf gibi kişinin ölümünden sonrada devam edip, uzun ömürlü olan ve ayakta durduğu sürece sahibinin amel defterine hayır ve sevap yazılan sadakadır.

(20) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 583 nolu vakfiye defteri s: 10

gâyr-i mahsûr, ol vâkıfı safâyây-ı damâir ve kâşif-i habâyâ-ı serâir olan, cenâb-ı mücidi âmme-yi mümkinât ve münşii kâffe-i masnûât, teâlâ şânühû anîş-şebîhi ve l-mesîli ve tekaddese zânuhû anin-nazîri ve l-adil, Hazretlinin dergâh-ı akdes ve bârigâh-ı mukaddesine sezâvâr ve vâcibü'l-iktisardır ki, envâ-ı benî âdem kudret-i kâmile birle inşâ ve ihtira edüp dünyayı mezrea-i ahiret ve ûlâyı zerfa-i âkibet eyledi. Salavât-ı tayyibât ve tahiyyât-ı hâlisât, ol sultân-ı enbiyâ ve unvân-ı menşûr-u asfiyâ, mazhar-ı feyz-i hakâik, hâfiz-ı esrâr-ı dekâik imam-ı kâ'bey-i kudsi hümem, Medine-i üns-i suffe-i safâ Muhammed Mustafa sallallâhu aleyhi vesellem Hazretleri'nin meşhed-i muattar ve merkad-i münevverlerine olsun ki, vücûd-ı şerîfi, sebeb-i icâd-ı kevnü-mekân ve bâisi hilkat-ı ins ü cân oldu.» Klasik osmanlı türkçesiyle kaleme alınmış olan bu vakfiyede, vâkıf özette: «Hamd ü senânın en güzeli ve sayısız şükürler, gönüldeki güzelliklere vâkıf olan, gizli sırları keşfeden, varlıkları yoktan var eden, benzeri ve ortağı olmayan yüce Allah'a olsun, en güzel ve en içten salât ve selâm ile saygılar, Peygamberler sultanı, iki cihan güneşi, Hazret-i Muhammed Aleyhisselâm'a olsun.» şeklinde hamd ü senâ ile salât ü selâmda bulunmaktadır.

4- İkinci Sultan Mahmûd'a ait 15 Şevval 1239 H. 28 Mayıs 1823 m. tarihli orijinal vakfiyenin (21) tezhipli ilk sayfasında: «Hezârân cevâhir-i rahşân-ı hamd ü senâ ki, bir lem'a safâ makrûnuna sadhezârân hazâin Cemşid ü Feridûn fedâ ola, ol padişah-ı serir-i bakâ kibriyâ, küngürey-i server-i bekâ, melik-i mülk-i cavîdân, vâkıf-ı esrâr-ı ins ü cân» denilmekte olup, özetle sadeleştirilmiş şekli şöyledir: «Yüz binlerce Cemşit ve Feridun hazinesi, sade bir parçasına fedâ edilmeye layık olan binlerce hamd ü sena incisi, kibriya tahtının Padişahı, bakası sonsuz, ebedî mülk sahibi, insan ve cinlerin sırlarına vâkıf olan Allah Teâlâ Hazretleri'ne olsun...»

5- Yine ikinci Sultan Mahmud'a ait 15 Zilkade 1230 H. 7 Ekim 1814 M. tarihli orijinal vakfiyenin (22) tezhipli baş kısmında:

Leâli-i tahmîdât-ı mütenâsikatü'l-vürûd ve derâri-i temcîdât-ı müntazimetü'l-uhûd ol mâlik-i'l-mülki zül-celâli ve celilü'l-celâli vâcibü'l-iclâl Pâdişahu bî zevâl-i âmîmü'n-nevâl, te-nezehet şânuhû anîş-şebîhi ve l-misâl hazretlerinin havâli-i arş-ı azamet-âsârına subh ü mesâ berdaşte kılınmağa lâayık ve sezâ ve şâyeste ve

devadır ki...» Yani «Birbirine uygun ve mütenâsip olarak düzgün bir şekilde dizilmiş olan hamd ü senâ ile tazim incileri, mülkün gerçek sahibi olup, mülkü baki olan, nimeti herkesi kapsayan ve benzeri olmayan Cenab-ı Zül-Celâl Hazretleri'ne lâyıktır ki...» şeklinde hamd ü senâ cümleleri yer almaktadır.

6- III. Sultan Mustafa'nın kızı Şah Sultan'a ait 17 Recep 1216 h. 11 Kasım 1801 M. tarihli orijinal vakfiyenin (23) tezhip, desen ve hat açısından bir şaheser olan baş sayfasının orta kısmında: «İşbu vakfiye-i mâ'mûlun bihâ ile amel ve hareket olunup, hilâfından hazer ve mücânebet oluna» yani «uygulanmakta olan bu vakfiye uyarınca hareket edilip, tersine davranmaktan kaçınılması ve uzak durulması» şart edildikten sonra vakfiyenin girişinde besmele ile başlanılmış ve şöyle devam edilmiştir:

«Matla-i mihri makal, ferhunde kâl ve mebde-i emr-i zibâl, haceste meâl, envâr-ı cevâhir-i tâbudâr, hamd-i hüday-ı müteâl, zil-izzeti vel-celâl...» yani Allah Teâlâya hamd ü senâ ile şükretmek, bahtiyar ve değerli olan her güzel sözün başı, sonu mubarek ve mutluluk olan her işin mebde-i parlayan nur mücevherleridir...»

7- Sultan II. Mahmud'a ait 13 Safer 1229 H. 1 Şubat 1813 M. tarihli vakfiyenin (24) 2-4. sayfalarında: «Cevâmi-i saâdât-ı ebediye, mecâmi-i lezzâtı sermediyye olan heşt bihişt-i berînin hür-ü gilmân ve huliy ve hulel ve cevâhir'u-şürer u mercânı ve sahâb-i zeheb ve ebârik-i fîdda ve kavâir-i rahşâm ve ekvâb-ı dirahşâm, şümârından ekser hamd ü senâ-i bîkıyas ve bigâye, ve cennât-i adn ve me'vâ ve firdevs-i â'lânın nemârik-i masfûfe ve zerabiyyi mebsûse ve kutûfu dâniyesi adedinden evfer şükrü sipâsû bî nihâye, ve sükkân-ı semâvât ve aradîynin tâ'dâdından ve harekât ve sekenâtı ve enfâs ve lemehâtı â'dâdından efzûn ve katarât-ı emîâr ve cereyân-ı enhâr ve emvâc-ı bihâr ve evrâk-ı eşcâr ve ekmâm-ı ezhâr ve nebâtât ve esmâr ve rimâl-ı kıfâr ve sâât ve eyyam ve şühûr-u â'vâm ve hurûf ve erkam ve nucûm-u âsumân ve zerrât-ı cihân hesabından ferâvân ve

(21) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 189 Nolu orijinal vakfiye defterinin ilk sayfası

(22) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 189 nolu orijinal vakfiye defteri baş sayfası.

(23) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 132 K.nolu orijinal vakfiye defterinin baş sayfası

(24) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 191 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 2-4

add ü hadden bîrûn lâtaîf-i tekbîr ve tehlîl ve tahmîd ve şerâyîf-i tesbîh ve takdîs ve temcîd ol râfî-i semk-i kûbbe-i eflâk ve bâsût-ı bisât-ı zümür-rûd-i mâ'bed-i hâk, rabbü'l-izzeti, mâlikî'l-mülûki ve'l-emlâk zû'l-celâli ve'l-ikrâm ve'l-melekûti zûl-azameti ve'l-kibriyâ ve'l-ceberut, vâsiür-rahmeti ve'l-gufrân, azîmül-fadli ve'l-ihsân, dâimü'l-mâ'rûfî ve amîmün-nevâl, celle şânuhû anîş-şebîhi ve'l-misâl, ve teâlâ ve tekaddese anit-tegayyûri vez-zevâl, ve tenezzehe ani'l-hudûsi ve'l-imkânî ve'l-mâdî ve'l-istikbâlî ve'l-hâl, ekremü'l-ekremîn ve erhamü'r-râhimîn ve ahkemü'l-hakimîn melik-i hakk-ı mûbîn olan rabbî'l-âlemîne her nefes her lemha ve her an sezâ ve şâyândır ki...» denilmektedir. Örneği sunulan bu vakfiye bölümünde vâkıf Sultan II. Mahmud, Cenab-ı Allah'a hamd ü senâ ile ilgili olarak özetle:

«Ebedî mutlulukların ve dâimî lezzetlerin tümünü içeren yer sekiz cennetin hurileri, hizmetçileri, zînetleri, süsleri, mücevherleri, incileri, altın tabakları, gümüş ibrikleri, parlak şişe ve bardaklarının sayısından daha çok sayısız hamd ü senâ ile adn, me'vâ ve firdevs cennetlerinin dayalı yastıkları, serilmiş sergileri, ağaçlarının sarkan dalları, yüce taht ve sarayları, terennüm eden (ötüşen) kuşları, akan ırmaklarının sayılarından daha çok ve sonsuz şükür, göklerde ve yerlerde bulunan varlıkların sayıları ile bunların hareket ve sekenatları ve nefeslerinin dalgaları, ağaçların yaprakları, çiçekler, bitkiler, meyveler, çöllerin kumları, saatlar, günler, aylar, yıllar, harfler, sayılar, göklerin yıldızları, dünyanın zerrelerinin sayısından daha çok ve sayılmayacak kadar tekbîr, tehlîl, hamd, tesbîh, takdîs, ve temcîd, gök kubbeyi yücelten ve dünyayı çeşitli bitkilerle bezeten izzet sahibi, krallar ve emlâkin mâliki, azamet ve ikram sahibi, yücelik ve büyüklüğü sonsuz, bağış va rahmeti geniş, lutuf ve ihsanı büyük, iyiliği dâim, ve in'âmı genel olan, benzeri olmayan, değişiklik, yok olmak, sonradan meydana gelmek gibi eksik sıfatlarla, geçmiş, gelecek ve şimdiki zaman gibi zaman mefhumundan münezzehe olan, cömertler cömerti, hakimler hakimi, son derece merhametli ve âlemlerin rabbî olan Cenâb-ı Zü'lcelâl ve takaddes Hazretlerine lââyık ve şâyândır ki...» şeklinde fevkalâde güzel cümlelerle her türlü hamd, şükür ve övgünün Allah'a lââyık olduğunu ifade etmektedir.

8- Sultan I. Abdülhamid'in III. Kadını hazinedâr Nevres Kadın'a ait 5 Recep 1202 H. 30

Mart 1787 M. tarihli orijinal vakfiyenin (25) 1-2. sayfalarında Allah teâlâyâ hamd ü senâ olarak şöyle denilmektedir.

«Sadhezâr gülzi bâ-yı hamd ü senâ ki, şâhisâr-ı elsine-i hâmidinde zâhir ve ayân ve bî-şumâr ezhâr-ı mutarrây-ı şükr-i sipâsü bî-riyâki, bostan-i şeri'at-i dîn ve riyâd-ı şâkirinde perverde ve nümâyân olup, rişte-i sıdk-ı niyet ile beste, ve terbiye-i hulûs-u taviyyet ile deste deste kılınup, şişe-i ehl-i nazarda zînet-i tâm ve zulâl-ı cüyibâr-i tevfikat-ı rabbâniye ile zîver ve nizam bula. ol vâkıf-ı ahvâl-i ins ü cân ve mâlik-i mülk-i dû cihân, bâni-i mebâni-i hayrât vücût ve vâhib-i emâni-i mâfil vücüt Hazreti vedûd cellet azametuhu'nun dergâh-ı penâh ve bârigâh-ı celâlet destigâh-ı mukaddesine her subh u mesâ berâ-verde ve ihdâ...»

Vâkıfe hazinedar Nevres Hanım, Vakfiyesi'nin giriş bölümünde yer alan ve örneği sunulan kısımda özet olarak:

«Allah'a hamd ü senâ edenlerin dillerinin bahçesinde açılan, yüzbinlerce güzel hamd ü senâ gülü ile dîn ve şâkirin (şükredenler) bahçelerinde yetişip beliren ve gösterişten uzak olan sayısız şükür çiçekleri, iyi niyet ipleri ile bağlanıp ihlasla destelenerek tevfikat-ı rabbâni ırmağının saf suyu ile sulanıp hoş görünümlü desteler halinde Allah Teâlâ'ya sunulsun ki, O, insanların ve cinlerin hallerini bilen, iki dünya mülkünü sahibi hayrat binalarının banîsi, varlıkları isteklerini veren Hazret-i Rabbî veduddür...»

9- Veli'yyü'd-din Efendi'ye ait 23 Safe 1151 H. 24 Mayıs 1738 M. tarihli vakfiyenin (26) baş sayfasında:

Hamd-i bî kıyas ve şükr-ü sipaski, ayar ve mikdarı makdûru temyîz ve ihâta-i mîzân ve mikyas ve mahsûr-u vezîn ve kistas-ı idrâk ve ihsas değildir. Ol gayıpdân-ı zevâhir ve bevâtun-ı nâs, cellet azametuhû Hazretleri'nin cenâbına lââyık ve sezâvârdır ki...» Yani «Miktarı hiç bir ölçü, tartı ve kistas ile belirtilemeyecek, sayılmıyacak ve bilinmeyecek kadar ölçüsüz ve sonsuz hamd ü senâ ile şükürler, insanların iç ve dışlarına taallük eden gaybı bilen Yüce Allah'a layıktır ki...» denilmektedir. Yine Veliyyü'd-din Efendiye ait 25 Muharrem 1145 H. 7 Mayıs 1732 M. tarihli vakfiyenin (27) giriş kısmında:

(25) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 178 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 1-2

(26) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 25 K. nolu vakfiye defteri s: 1.

(27) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 25 K. nolu vakfiye defteri.

Çeşme-i sâr-ı elsine-i hamidîne câri olan, zulâl-i hoşguvâr hamd ü sena ol hâlik-i kevn ü mekân ve râzık-ı cümle afevînde-gân cenâbına lâîyk ve şâyân'dır ki...» Yani Allah Teâlâya hamd eden diller çeşmesinden akan tatlı hamd ü senâlar, yaratıkları yaratan ve hepsinin rızkını veren yüce Allah'a lâîyktir ki...» şeklindeki gayet güzel ve belîğ ifadeli hamd ve şükür cümlelerinden sonra Hazreti Peygambere de salât ü selâmda bulunulmuştur. Yine aynı vâkıf Veliyyü'd-dîn Efendi'ye ait 21 Recep 1173 H. 27 Şubat 1759 M. tarihli vakfiyenin (28) giriş kısmında:

«Hamd-i etem ve ekmel, ve senây-ı e'am ve eşmel vâkıf-ı â'mâlî ibâd ve dânyâ-ı hakâyık-ı mebd ve me'âd olan Cenab-ı Hüdânın zât-ı pâkine muhtas ve hakikdirki...» Yani «En üstün ve en mükemmel hamd ile senâlar, kulların işlerine vâkıf olan, başlangıç ve sonuca ait gerçekleri bilen, Cenab-ı Allah'ın zâtına mahsus ve lâîyktir ki...» şeklinde hamd ve şükürle vakfiyeye başlanılmıştır.

Yukarıda sunulan örneklerin incelenmesinden anlaşılacağı üzere vakıf kuran kişiler, böylesine güzel ve uzun süreli bir gelir kaynağı olan hayırlı bir işe kendilerini muvaffak kılan Allah Teâlâya, günlerinde kullanılan sözlerle ve son derece güzel olan ifadelerle hamd ve şükretmişlerdir. İbadet ve kulluğun özü, duânın en üstünü, Allah'a hamd ve şükretmek olduğu için, vakfiyelerin girişinde, belirtilen türden ifadelerle hamd ü senâlara geniş yer verilmiştir. Hatta bazı vakfiyelerin kapak sayfalarında veya baş kısımlarında yer alan, vâkıfın şartlarının uygulanmasına özen gösterilmesini ve kesinlikle değiştirilmesine yeltenilmemesini ihtar eden önemli şartlarla birlikte, Allah'a hamd ve şükredilerek, Allah rızası için vakf edildiği belirtilerek söze başlanılmıştır. Bu hususla ilgili bir örnek aşağıya alınmıştır:

III. Sultan Selim'e ait 23 Muharrem 1220 H. 11 Nisan 1805 M. tarihli orijinal vakfiyenin (29) tezhipli kapak sayfasında:

«Hamden livahibi'l-atâyâ müceddeden ihyasına mazhar olduğum vakf-ı mulûkânemin işbu vakfiye-i sâni mukayyede tâ'yîn ve tasrih olunan cemî-i şerâit ilâ mâşâllahu teâlâ câri ve mer'î tutulup vakten minel-evkat ve sebeben minel-esbâb hilâf-ı hâlâtı vukûunu tecvizden begâyet itika ve mubâ'adet oluna»

Vâkıf Sultan Selim vakfiyesinin şartlarından biri olmakla beraber, önemli bir şart oldu-

ğunu belirtmek ve dikkati çekmek üzere vakfiyenin baş kısmındaki tezhipli sayfada yer alan bu bölümde özetle:

Nimetleri bağışlayan Allah'a hamd olsun, yeniden ihyasına muvaffak olduğum vakfıma ait bu ikinci vakfiyede tayin edilen ve açıklanan şartların tamamı, Allah'ın dilediği zamana kadar geçerli olup, olduğu şekilde uygulansın, hiç bir vakit ve herhangi bir sebeple belirtilen şartların tersine durumların meydana gelmesine cevaz vermekten şiddetle kaçınılsın ve uzak durulsun» şeklindeki ifadesi ile Allah Teâlâya hamdetmekte ve önemli bir şartı belirtmektedir.

b- Sahâbeler için duâ:

Yukarıda örnekleri ile görüldüğü üzere, vakfiyelerin giriş kısımlarında yer alan hamd ü sena ile Peygambere salât ü selâmdan sonra, Peygamberden öğrendikleri bilgileri kendilerinden sonrakilere büyük bir itina ile aktarmakta rolleri büyük olan sahabelere de duâ edilmiş ve Allah'ın rahmet ve rızasını içeren iyi dileklerde bulunulmuştur. Bu husustaki sayısız duâ cümlelerinden iki örnek aşağıya alınmıştır:

1- Veliyyüddîn Efendi'ye ait 21 Recep 1173 H. 29 Şubat 1759 M. tarihli vakfiyenin (30) 38. sayfasında Peygamber'e salât ü selâmdan sonra şöyle denilmektedir:

«Ve dahî âl ve eshâb-ı emcâdı ve evlâd-ı kirâmı etbâ-ı mû'tâd üzerlerine olsun ki sem'a mevkuf olan hayır eseri lisânî-hayrî'l-beşerden rivâyet ile hüdâni râh-ı dîn-i mübîn ve mevrûs-u ülemâyı rasihin olan ilmü'l-yakîn takvâ-ı vere-seye tebliğ ve vasiyet ile evvelen menzîl-i hakku'l-yakîn olmuşlardır...» Yani «Peygamberin efradı ailesi ile, sahabeleri ve çocukları üzerlerine Allah'ın rahmeti olsun ki onlar, duyulmak sûreti ile öğrenilen hayır bilgilerini Hazreti Peygamber'den duyarak rivâyet ederek İslam dininin öncüleri olup, yetenekli bilginlerin ilimlerini kendilerinden sonrakilere tebliğ etmek suretiyle onlara ışık tutmuşlardır.»

Diğer taraftan vakfiyelerin büyük bir kısmında sahabelerin her hangi birinin ismi geçmesi halinde veya sahabe tâbirinin zikredilmesi halinde «Allah ondan veya onlardan razı olsun» anlamında duâ cümleleri çok kullanılmaktadır.

(28) Bkz. Aynı vakfiye defteri

(29) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 168 K. nolu orijinal vakfiye defterinin baş sayfası.

(30) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde 580 nolu vakfiye defteri s: 38,

Bir vakfiyede (31) sahabe-i güzîn sözünden sonra:

«رضوان الله عليهم اجمعين»

«Allah'ın rızası onların hepsinin üzerine olsun» denilmektedir.

c- Vâkıf için duâ:

Vakfiyelerin çeşitli yerlerinde vâkıflar (32) için kullanılmış muhtelif duâ cümlelerine rastlamak mümkündür. Vâkıf için söylenmiş olan bu duâ cümleleri çoğu kez, vâkıfın adı, lâkabı veya ünvânı ile mütenâsip bir şekilde kafiyeli olarak söylenmiştir. Bu hususla ilgili olarak yaptığımız araştırmada tespit etmiş olduğumuz örneklerden değişik türden bir kısmı aşağıya alınmıştır:

1- Mustafa Paşa isminde bir vâkıfa şöyle duâ edilmektedir:(33)

«يسر الله ما يريد وما يشاء زاد الله تقواه ورضي الله تعالى عنه وارضاه»

«Allah, onun istediklerini kolaylaştırsın; takvasını artırsın; kendinden razı olsun ve kendini razı kılsın.»

2- Bir başka vakfiyede (34) vâkıftan bahisle (Efendi-i müşârun ileyh) sözü geçen efendi» anlamındaki deyimden sonra:

«جعل الله شجرة وجوده في رياض الصحة قائمة وثمرات بره وحسناته متوارية ودائمة»

«Allah onun varlık ağacını sağlık bahçelerinde ayakta tutsun. İyilik ve hasenât meyvelerini devamlı kılsın.» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almaktadır.

3- Diğer bir vakfiyede (35) ise vâkıftan söz edildikten sonra:

«اصلح الله دفاتر اعماله ويسر له آماله»

«Allah onun amel defterlerini düzeltsin ve arzularını kolaylaştırsın.» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almaktadır.

4- Bir diğerinde (36) yine vâkıftan söz edildikten sonra:

«زاد الله تعالى عمره وتقواه ورضي عنه بفضلته وأرضاه»

«Allah teâlâ, onun ömrünü ve takvâlığını artırsın; fazlı keremi ile ondan razı olsun ve onu razı kılsın.» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almaktadır.

5- Diğer bir vakfiyede (37) yine vâkıftan söz edildikten sonra:

«ادام الله فضله وجمع شمله وجعل التوفيق رفيقه والتسديد طريقه واولاه في الاولى والاخرى ما هو اولى واخرى»

«Allah, onun faziletini devam ettirsin; gücünü derlesin; ona başarıyı arkadaş, doğruluğu

yol eylesin. Dünya ve ahirette ona en üstün ve en lâyık olanı versin...» denilmektedir.

6- Başka bir vakfiyede (38) yine vâkıftan söz edildikten sonra:

«سهل الله تعالى عليه احوال الوقف»

«Allah, ona kıyamette vakfenin (duruşun) şiddetlerini kolaylaştırsın.» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almaktadır.

7- Vâkıf Vezir Mehmet Paşa'ya vakfiyesinde:

«ادام الله تعالى اجلاله وختم بالصالحات اعماله»

«Allah onun yüceliğini devam ettirsin ve işlerini iyi amellerle sona erdirdin.» anlamındaki Arapça duâ cümleleri ile hayır duâda bulunulmaktadır.

Bunların dışında vakıf kuranlar hakkında:

«Toprağı iyi olsun» «طاب ثراه» Allah nimetlerini ona bolca versin.» «اسبغ الله نعمه عليه» Allah onu Cennet'le mükafatlandırın, «اثابه الله الجنة» Allah ona inayet gözü ile baksın» «نظر الله بعين عنايته اليه» «اسكنه الله في غرفات الجنان ونعمه في رياض الغفران وروضات الرحمن»

«Allah onu Cennetlerin odalarında otursun, mağfiret ve rahman bahçelerinde nimetlendirsin» gibi çeşitli güzel ve ahiret saadetini içeren duâlar bolca miktarda vakfiyelerde yer almıştır. Ayrıca tescil edilen vakfiyeleri onaylayan kadılar da, onay yazılarında, vakfı kuran kişilere hayırlı duâlarda bulunmuşlardır. Mesela: Sultan III. Mustafa (Lâleli)'ya ait 27 Ramazan 1178 H. 9 Mart 1765 M. tarihli vakfiyenin (39) kapak sayfasında iki kadı ile bir «üfettişin onay yazıları bulunmakta olup, bunlardan her biri onayları ile

(31) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 580 nolu vakfiye defteri s: 19, Satır: 25 ve 579 nolu vakfiye defterinin 187. sayfasının 7-8 satırları.

(32) Lügat anlamı, ayakta duran kimse demek olup, vakıfla ilgili bir terim olarak, ifade ettiği anlam: Vakıf kuran ve vakıf yapan demektir.

(33) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 593, satır: 39-40,

(34) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 580 nolu vakfiye defteri s: 17, satır: 38-39,

(35) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri, s: 496, satır: 8

(36) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 172, satır: 2-4

(37) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 218, satır: 10-12,

(38) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 265, satır: 41,

(39) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 187 K. nolu orijinal vakfiye defterinin zahriye sayfası.

birlikte vâkıf III. Mustafa'ya hayır duâlarda bulunmuşlardır. Bunlardan birisi olan Rumeli Askeri Kadısı Ebubekir oğlu Osman:

«إدام الله رياض سلطنته ثمرة البقاء والتكریم»

«Allah onun saltanat bahçelerini bakâ ve ikram meyveleriyle devam ettirsin.» anlamındaki Arapça duâ cümlesiyle vâkıfa duâ etmiştir. Diğer Anadolu Askeri Kadısı olan Muhsinzade Ahmed ise:

«لزالت ثمار سلطنته... الدوام مرثية واثار حسناته على صفحات الكائنات مبنية»

«Onun saltanat meyveleri devamlı görülür olsun ve iyilik eserleri kainat sayfalarında belirsinsin» anlamındaki Arapça cümlelerle duâda bulunmuştur. O tarihte haremeyn evkaf müfettişi olan Ömer İbni Abdülkerim ise şöyle duâ etmektedir:

«مد الله ظلاله الطافي العام وافاض سجال اعطافه على كافة الامم»

«Allah onun yaygın ve taşkın olan gölgesini uzun kılsın. Şefkat damlalarını bütün milletlerin üzerine yağdırsın.»

Bir başka vakfiyeyi (40) onaylayan zamanın kadısı vâkıfa şöyle hayır duâsında bulunmuştur:

«جعل الله سعي حضرة الواقف مشكوراً وضاعف أجره وجزاه جزاء موقوراً»

«Allah vâkıfın sa'yini meşkûr kılsın. Mükafatını kat kat artırsın ve bolca mükafatlandırsın.»

Bunların hepsinin ötesinde vâkıfa, vakfından faydalanan herkesin hayırlı duâ edeceğine dair çeşitli vakfiyelerde bilgiler bulunmaktadır. Bu hususa örnek olarak Sadrazam Mustafa İbni Mirza Paşa'ya ait Recep 981 H. Ekim 1573 M. tarihli vakfiyenin (41) ilgili bölümü aşağıya alınmıştır:

«Ve bil-cümle ebvâb-ı hayrâtı her cânibe fetheyleyup, reşhât-ı sehâb-ı in'amları kâffe-i enâma âm ve katarâu gamâm-ı in'amları keştizâr-ı emâniy-i havâs ve avâma bî encamdır; âsâr-ı meberrâtı gurabâ ve zuafâya vâsıl ve semerâtı hasenâtı mesâkîn ve fukarâya bî şevbî riya desti tazarru' fîraz edup, zebân-ı ihlâs birle zıllı-zalilleri memdûd olup, ruz-i hisapta cemâ'at-i enbiyâ ve isâbey-i asfiyâ birle hatemü'l-mürselin civarında mahşûr olup, makâm-ı ârâmu cihân ve hemdemi gilmânu-hûr ve manzûr-u didârı rabb-ı gafûr olsun deyu duâya meşgullerdir...»

Vâkıf Sadrazam Mustafa'ya ait vakfiyenin bu bölümünde özetle :

«Hayır kapılarını her yöne açarak, nimet bulutlarının damlaları bütün insanlığı kapsamış olup, bu nimet bulutlarının damlaları, havâs ve avâmın ekin tarlaları için sonsuz olmuştur. İyiliklerinin eserleri, garip ve zayıflara ulaşmış, hasenatı yoksul ve fakirlere yeterli olmuştur. bu itibarla bütün insanlar akşam sabah ve gece ve gündüz, gösterişten uzak olan tazarru ellerini Yüce Allah'a açarak, ihlas ile dünyada gölgelelerinin uzun olması ve ahirette Peygamberler ve seçkin kullarla birlikte Peygamberimizin yanında haşır olması, makamının Cennet Hurî ve gılmanlarla birlikte olup, Allah'ın rahmet nazarına mazhar olması için duâ ile meşgullerdir.» denilmektedir.

d- Vakfın kurulduğu şehir için duâ:

Vâkıfın oturduğu veya vakfiyesini tescil ettirdiği şehir veya vakıf gayri menkulun bulunduğu şehir ve yerler için de hayırlı duâlarda bulunulmuştur. Afet ve bela gibi kötülüklerden korunması için, şehir veya yerin adına uygun bir şekilde sec'i-ki-kafiyeli olarak, duâ cümleleri bolca miktarda vakfiyelerde yer almıştır.

Mesela:

1- Bir vakfiyede (42) Osmanlı Devletinden bahisle söylenmiş olan (Devlet-i âliye) deyi-minden sonra: «دامت محفوظة في محفظة السبحانية»

«Allah'ın muhafazasında korunmakta daim olsun» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almıştır.

2- Mekke-i Mükerrreme'nin ismi geçen bölümlerinde de genellikle duâ cümleleri yer almaktadır. Bir vakfiyede (43) Mekke-i Mükerrreme sözünden sonra:

كرمها الله تعالى

«Allah onu yüceltsin; tekrim etsin» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almıştır.

3- Medine-i Münevvere'nin isminden bahsedildiğinde de, benzeri duâ cümleleri zikredilmiştir. Bir vakfiyede (44) Medine-i Münevvere sözünden sonra:

نورها الله الى يوم الآخرة.

«Allah, onu ahiret gününe kadar aydınlatsın» anlamındaki Arapça duâcümlesine yer ve-

(40) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 172 Satır:2-4

(41) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 163, Satır: 34-40

(42) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 700, Satır: 24

(43) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 157, Satır: 35,

(44) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 332, Satır: 39-40

rilmiştir. Diğer bir vakfiyede (45) ise

«صلى الله على منورها»

«Allah'ın salâtı onu aydınlatanın (Hazreti Muhammed'in) üzerine olsun.» şeklindeki duâ cümlesi yer almıştır.

4- İstanbul Üsküdar'dan söz edilen bir vakfiyede (46) Üsküdar kelimesinden sonra:

«حميت عن الأكدار»

«Allah O'nu üzüntülerden korusun» şeklinde duâ cümlesi yer almaktadır.

5- İstanbul Eyüp Sultan'dan söz edilen bir vakfiyede (47) «Medine-i Hazret-i Ebî Eyyûbil-ensârî» cümlesinden sonra: «رضي عنه ربه الباري»

«Yaratan ve yoktan var eden rabbi ondan razı olsun.» anlamındaki Arapçaduâcümlesi yer almaktadır.

6- Rodoscuk'tan söz edilen bir vakfiye'de (48) ise Rodoscuk kelimesinden sonra:

«صينت عن التفرق»

«Bölünmekten korunsun» anlamındaki duâ cümlesi yer almaktadır.

7- Bursa'dan söz edilen bir vakfiyede (49) Bursa kelimesinden sonra:

«دامت مصونة عن الفتن والنحوسة»

«Fitne ve kötülüklerden korunmakta devam etsin» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almaktadır.

8- İzmir'den söz edilen bir vakfiye'de (50) İzmir kelimesinden sonra:

«حميت عن النحوسة والتدمير»

«Kötülük ve yıkılmaktan muhafaza olsun.» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almaktadır.

9- İzmir Tire'den bahsedilen bir vakfiye de'(51) Tire şehri anlamındaki «Medine-i Tire» ibaresinden sonra:

«صانها الله عن الآفات والبلى رملت بالخيرات الكثيرة»

«Allah onu âfet ve belâlardan korusun ve çokca hayırlarla dolsun» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almaktadır.

10- Amasya'dan bahsedilen bir vakfiye'de, Amasya kelimesinden sonra:

«حميت عن القلوب الفاسية»

«Sert ve merhametsiz kalplerden korunsun» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almaktadır.

11- Güzelhisar'dan bahsedilen bir vakfiye'de (52)

«Güzelhisar Meymenet-âsâr» cümlesinden sonra: «حماها الله القادر الستار عن الآفات والاكدار»

«Kâdir ve settâr olan Allah, onu âfet ve kederlerden korusun» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almaktadır.

e- Vakfın tesciline karar veren hakim için duâ:

Vakfın kuruluş senedi ve yasal dayanağı olan vakfiyelerin tesciline karar veren hâkim ve kadılar için de çeşitli hayır duâlar edilmiş ve bu duâlara vakfiyelerde, hakimden bahsedilen bölümlerde gayet güzel bir şekilde ifade edilmiş olan cümlelerle yer verilmiştir. Vakfiyenin baş kısmını imzalayan hakim anlamında olan

«Hâkim-i Muvakkı-i sadrı kitap» deyiminden sonra

«طوبى له وحسن مأب»

«Ne mutlu ona ve sonu güzel ola» anlamındaki iyi dilek cümlesi yer almaktadır.

Kimi vakfiyelerde ise:

«لا زال حكمه جاريا بالحق والصواب»

«Hükmü hak ve doğru olarak geçerli olmakta daim olsun» anlamındaki iyi dilek ve duâ cümleleri yer almaktadır.

Bir vakfiyede (53)

«hakimi vâla cenaab» deyiminden sonra:

«وقفه الله بالصدق والصواب»

«Allah, onu doğrulukla muvaffak kılsın» anlamındaki duâ cümlesi yer almaktadır.

Diğer bir vakfiyede (54) «hâkim-i mumai-leyh» cümlesinden sonra: «اسمع الله نعمه عليه»

«Allah, ona nimetlerini bolca ihsan eylesin» anlamındaki duâ cümlesi yer almaktadır.

Başka bir vakfiyede ise,

Sözün geçen hâkim anlamındaki»

«Hâkim-i müşârunileyh» cümlesinden sonra:

«جرى الله الحق بين يديه»

(45) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 157, Satır: 31,

(46) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 580 nolu vakfiye defteri s: 5 Satır: 40,

(47) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 326, Satır: 30-31

(48) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 190 Satır: 10

(49) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 580 nolu vakfiye defteri s: 17, Satır: 30,

(50) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 100, Satır: 43

(51) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 113, Satır: 27-28

(52) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 156, Satır: 26-27.

(53) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 258, Satır: 18

(54) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 258, Satır: 18,

«Allah, hakkı onun huzurunda icrâ eylesin» anlamındaki duâ cümlesi yer almaktadır.

f- Vakfın tescil edildiği mahkeme için duâ:

Vakfiyelerin tesciline karar vermek ve tanzim edilen vakfiyede belirtilen hususlara tanıklık eden şahitleri dinlemek üzere akd edilen mahkeme celselerine ve mahkemelere vakfiyelerde geniş yer verilmiştir. Bu mahkemelerle, mahkemelerde yapılan oturumlar hakkında zamanın edebî üslûbuna uygun olarak gayet güzel ifadelerle işaretlerde bulunulmuştur.

«Meclis-i şer'i şerif-i enver ve mahfel-i din-i münîf-i ezher «yani» Aydın ve mübarek olan mahkeme meclisi, temiz ve parlak olan din mahfeli gibi cümlelerle, bu mahkemelerin islâmî kurallara uygun olan şerefli ve mübarek mahkemeler olduğu belirtilmiştir. Bu mahkemelerin yücelmesi, hak üzere devam etmesi ve sarsılmaması için duâlar edilmiştir. Mesela bir vakfiyede «Meclis-i şer'-i âlî» yani «yüce mahkeme meclisi» cümlesinden sonra:

«لا زال مرجعاً للأسافل والاعالي»

«Alt ve üst kademedeki herkes için baş vurulacak yer ve merci olarak devam etsin» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almaktadır.

g- Şeyhü'l-İslâm için duâ:

Vakfiyelerde nâzır, mütevellî, câbî, müderis gibi, yapılması ön görülen hizmetleri yürütmek için tayin edilmesi istenilen görevlilerin seçilmesi, tayin edilmesi ve kontrol edilmesi hususlarında, zaman zaman Şeyhü'l-İslâm'ın (55) görüş ve tasvibinin alınmasından söz edilirken çeşitli duâ cümleleri zikredilmiştir. Mesela bir vakfiyede (56) Şeyhü'l-İslâm kelimesinden sonra:

«سلمه الله الملك العزيز العلام»

«Mülk sahibi, güçlü olan ve her şeyi en iyi şekilde bilen Yüce Allah, onu sağlam kılsın» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almıştır. Diğer taraftan imaret (57) ve zaviye (58) şeyhleri ile Şeyhü'l-kurrâ olan bilgin kişilere de duâ edilmiştir. Meselâ bir vakfiyede (59) sözü geçen şeyh anlamında olan «Şeyh mumaileh» cümlesinden sonra:

«انعم الله بزال الوصال اليه»

«Allah, kendisine tathîsîl suyunu in'am ve ihsan eylesin.» anlamındaki duâ cümlesi yer almıştır.

h- Mütevellî için duâ:

Vakıf işlerini idare etmek üzere tayin edilen kimseye mütevellî (60) denilmektedir. Vakıf kuramları, vakfiyelerinde örneği gördükleri şekilde, vakıflarını idare etmek üzere kendi çocuklarından veya başkalarından en büyük, en olgun, ve

bilgin olanın mütevellî olmasını şart etmişlerdir. Vakfın idaresinde dürüst davranıp, iyi yönetenler için edilen hayırlı duâlar ilgili bölümde belirtilcektir. Burada ifade etmek istediğimiz şudur ki, vakfiyelerde mütevellî kelimesi geçince, çoğu kez onun akabinde mütevellî için iyi dilekler ifade eden duâ cümleleri yer almıştır. Mesela bir vakfiyede (61) «sözü edilen mütevellî» anlamındaki «Mütevellî-i merkûm» cümlesinden sonra:

«سلمه الله الملك القيوم»

«Mülk sahibi ve kayyûm olan Allah, onu sağlam kılsın» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almıştır.

i- Vakıf hakkında hukûkî görüşü belirtilen bilginler için duâ:

Vakıflar islâm hukuku çerçevesinde düzenlenmiş ve tescil edilmiş olduğundan, taşınır ve taşınmaz malların, türlerine göre nasıl vakfedilecekleri, vakfın sahih ve lazım olması için uyulması gereken hususlarla benzeri konularda, İslâm bilginlerinin hukukî içtihad ve görüşlerine her vakfiyenin son bölümünde yer verilmiştir. Bu arada görüşleri belirtilen bilginlerin isimleri geçtikçe, onlar için iyi dilek ve temenni içeren duâ cümleleri de yer almıştır. Bu hususta bir kaç örnek aşağıya alınmıştır.

1- Hanefî mezhebinin İmâmı, Ebû Hanîfe (62)'nin görüşü belirtilirken

«Kûfeli Ebû Hanîfe» anlamında olan

«Ebû Hanîfe el-kûfî» cümlesinden sonra bir vakfiyede:

«جوزى بالخير وكوفي»

«Hayırla mükafatlandırılın» anlamındaki

(55) Başlangıçta halk arasında meydana gelen anlaşmazlık ve ihtilâfları ilmen çözmeye muktedir, fazilet ve ilmiyle meşhur en yüksek zatlara verilen bir unvan iken, sonraları resmîyet kazanarak, müftü ve kadıların ve tarîk-i ilmiyenin merci'i olmak üzere Padişah tarafından itfâ makamına tayin olunan zâta verilen ve tahsis edilen isim olmuştur.

(56) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 265, Satır: 24-25

(57) İmarethane: Vakıf istilâhında, öğrenci ve yoksullar için yemek pişirilip, hazırlanan binalardır. Bu günkü deyimi ile aşevi veya aşhanedir.

(58) Tekkelerin küçüğüne zaviye denilmekte olup, çoğulu zevâyâdır.

(59) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 190, Satır: 32

(60) Bkz. Vakfa dair yazılan eserlerle vakfiye ve benzeri vesikalarda geçen istilâh ve tâbirler s: 43, Ali Himmet Berkî, Vakıflar Genel Müdürlüğü yayını 2. Baskı İktisat Matbaası Ankara.

(61) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu Vakfiye defteri s: 393, Satır: 20.

(62) Ebûhanife olarak bilinen bu büyük bilginin asıl adı, Numan olup, babasının adı Sâbit'tir.

Arapça duâ cümlesi yer almıştır.

Bir başka vakfiyede ise Ebû Hanîfe El-kûfî cümlesinden sonra: *عالمه الله تعالى بلطفه الجلي والحنى*

«Allah, ona açık ve gizli lutfu ile muâmele etsin» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almıştır.

Bir diğer vakfiyede yine bu büyük müctehid'den bahisle, Ebû Hanîfe en- Nu'mân cümlesinden sonra: *«عليه رحمة المنان»*

«Mennan olan Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almıştır.

Hanefî mezhebinin ileri gelen bilginlerinden biri olan İmâm-ı Muhammed'den bahisle «Ensâr'dan Abdullah oğlu Muhammed» anlamındaki «Muhammed İbni Abdullah el-Ensârî» cümlesinden sonra (63) *«عليه رحمة الملك البارى»*

«Mülk sahibi olan ve yoktan var eden Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almaktadır.

Yine Hanefî mezhebinin ileri gelen bilginlerinden biri olan İmâm-ı Züfer hakkında bir vakfiyede: *«عليه رحمة الملك الأكبر»*

«Mülk sahibi olan Yüce Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun» anlamındaki duâ cümlesi yer almaktadır.

Sözü edilen bu üç bilginden müştereken bahsedilirken, bir vakfiyede (64)

«Çok bilgin olan üç imam nezdinde» anlamında olan «ind-el-eimmeti's- selase en-nehârîr» cümlesinden sonra:

«عليهم رحمة الملك القادر»

«Mülk sahibi ve her şeye kadir olan Allah'ın rahmeti onların üzerine olsun» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almaktadır.

i- Vâkıfın vefatından sonra, kendisi ve yakınları için duâ:

Vakıf kuranlar, vakfiyelerinde yapılmasını şart ettikleri hayrî hizmetlerin akabinde kendileri ve yakınları için duâ edilmesini, özellikle Kur'ân-ı Kerîm okunduktan sonra sevabını, önce Peygamberin mübarek rûh-u şeriflerine ondan sonra sahabelerin, tâbiîn'in ve tüm insanların ruhlarıyla kendi ruhlarına armağan edilmesini istemişlerdir. Bu hususla ilgili bazı örnekler aşağıya çıkarılmıştır:

1- Mirza Paşa oğlu Şemsi Ahmet Paşa'ya ait, Rebî'ulevvel 988 H. Nisan 1580 M. tarihli vakfiyenin (65) 182-185. sayfalarında (Resim 1/A,B,C,D,) şöyle denilmektedir:

Ve şart ettiler ki mahruse-i İstanbul'da olan büyük Ayasofya Muarrifine ve Sultan Bayezîd

و

شرط اتيد بلكه محروسه استانبول اول

بيوك ايا صوفيه معرفه و سلطان بايزيد

جامعي معرفه و سلطان سليمان جامع

معرفه و سلطان محمد جامع معرفه

و محروسه ابي ايوب انصاري حضرت

ابي ايوب انصاري منسوب جامع شريف

معرفه ذكر اولنا ان بئر معرفه

RESİM 1/A

Camii muarrifine ve Sultan Süleyman Camii muarrifine ve Sultan Mehmet Camii muarrifine ve Mahrûse-i Ebî Eyyûbi'l- Ensârî'de Hazret-i Ebî Eyyûbi'l- Ensârî'ye mensup Camii Şerifin muarrifi'ne zikr olunan o beş nefer muarrifin her birine yevmî birer akça vereler. Beşart-ı ân ki, zikr olunan Muarrifler her Cuma günü cevâmî-i mezkûre mehâfilinde inde huzurî'l-cemâ'a ayak üzre kalkup, vâkıf-ı müşârun-ileyh hazretlerinin rûhu için hayır duâ eyleyup, Bülend âvâz ile «Şemsi Paşa rûhu için Fatîha deyu çağırıp, zikr olunan muarrifler kendüler bir fatîha okuyup, cemâ'at-i müsliminden dahi birer Fatîha ile hayır duâ istimdâd edeler. Ve şart ettiler ki, mahrûse-yi Üsküdar'da iskele kurbunda vâkî' olan Sultan Camiinde hâlen reis-i müezzinin olan Sefer Hoca nâm kimesneye mâdâm ki, kayd hayattadır,

(63) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 188, Satır: 54,

(64) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 188, Satır: 50

(65) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 109 K. nolu vakfiye defteri s: 182, 185

بزرگ فاتیحه ایله خیر دعا استمداد لین
 هر برینه یومی زر اچمه و بره لور بشرط
 لور و شرط ایتمه لیکه محروسه اسکودار
 انکه ذکر اولنان معرفلر هر جمعه
 اسکله قریبن واقع اولان سلطان
 کون جوامع مذکوره محافلند عند
 جامعته خالار رئیس مؤذنین اولان
 حضور الجالیه اباع اوزره قالقوب
 سفر خواجه نام کسینه یه ما دامکه
 واقف مشار الیه حضر تلیک روچون
 فید حیاند در یومی درت اچمه و برله
 خیر دعا ایلیوب بلند او ازیله شمسی
 بشرط انکه واقف مشار الیه روچون
 پاشا روچون فاتیحه دیو جا غروب
 هر کون خیر دعا ایلیوب صفای
 ذکر اولنان معرفلر کند و لر بزر فاتیحه
 خاطر ایله بزر فاتیحه اوج اخلاص
 اوقوب جماعت مسلمین داجی

RESİM 1/B

yevmi dört akçe verile. Beşart-ı ân ki, vâkıf-ı müşârün ileyh rûhu için her gün hayır duâ eyleyüp, safây-ı hanr ile bir Fatiha üç ihlas ve üç kere seyyidü'l-mürselîne salavât verüp, sevabını vâkıf-ı müşârün-ileyh hazretlerinin ruhuna ihdâ eyleye. Sefer Hoca fevî olduktan sonra anın yerine câmi-i mezbûrda her kim reisi-müezzîn olup, vechi meşrûh üzere vâkıf-ı müşârün-ileyh hazretlerine her gün duâ ederse âna dahi vazîfe verile.»

Vâkıf şemsî Ahmet Paşa, Vakfiyesinin bu bölümünde özetle:

«İstanbul'daki büyük Ayasofya, Sultan Bayezit, Sultan Süleyman, Sultan Mehmet ve Eyyüp Camilerindeki toplam beş adet Muarrif'e

RESİM 1/C

günde birer akçe verilmesini, buna karşılık bu muarrif'lerin (66) her Cuma günü sözü geçen camilerin mahfellerinde cemaat bulunduğu bir anda ayağa kalkıp, vâkıfın rûhu için hayır duâ ederek, yüksek sesle Şemsi Paşa rûhu için fatiha diye çağırımlarını, muarriflerin kendilerinin birer fatiha okumalarını ve cemâattan da fatiha ve hayır duâ isteğinde bulunmalarını şart ettiğini, ayrıca Üsküdar'da iskele yakınındaki Sultan Camii'nde, o tarihte Baş Müezzin olan Sefer Hoca'nın hayatta olduğu sürece günde dört

(66) Muarrif: Cami ve tekkelerde hayır sahiplerinin adlarını sayan müezzin veya derviş (Vakıf Görevlisi) Develioğlu Ferit, Osmanlıca, Türkçe Ansiklopedik lûgat, 1. Baskı, Doğuş Matbaacılık, Ankara 1962. s: 787,

واوج كره سيد المرسلينه صلوات ويزو

ثوابي واقف مشار اليه حضر بلربيك دونه

اهلاء ايليه سفر خواجه فوت

اولدقدن صكر انك برينه جامع مزبور

هر كيم رئيس مؤذن اولوب وجه مشرّف

اوزد واقف مشار اليه حضر بلربيك

هر كون دعا ايدرسه اكاد انجي وضينه

ويريله

RESİM 1/D

akçe verilmesini, buna karşılık adı geçenin, vâkıfın rûhu için hayır duâ etmesini, bir fatiha ile üç ihlas okumasını, üç Salavât-ı Şerife getirmesini ve sevabını vâkıfın ruhuna bağışlamasını, sözü geçen Sefer Hoca'nın vefâtından sonra yerine Baş Müezzin olan şahsa da belirtilen şekilde vâkıfın ruhuna duâ ettiği müddetçe ücret verilmesini şart kıldığı» belirtilmektedir.

2- Sultan III. Mustafa'nın kızı Şah Sultan'a ait 17 Recep 1266 H. 17 Mayıs 1850 M. tarihli vakfiye'nin (67) 33-36. sayfalarında türbede Kur'ân-ı Kerim okunması ve duâ edilmesi ile ilgili olarak şöyle denilmektedir. (Resim 2/A-B-C-D):

«Ve Sâlifü'z-zikir türbe-i şerife'de kırâet olunmak için tâ'yin olunan onbeş nefer eczâhânân âhir hamîs-i şuhûrda, bir hatm-î Şerîfin itmâmı müyesser oldukta akîb-i hatm-i şerifte hasıl olan ucûr-u mesûbâtı, evvelen bizzat resûl-i Ekrem ve Nebiyy-i Muhterem, habîb-i hüdâ, şefî-i rûzî cezâ, Muhammedenî'l-Mustafa, aleyhi

وسالف الذكر ترته شریفه ده قرائت

اولنموا بچون تعینا ولنا اوز بش فراجزا

خوانان اخر خمیس شهورد به بر ختم شریفك

اتمامی میسر اولدقدن عقیب ختم شریفك

اولان اجور و مشوباتی اولابالذات رسولك

اکرم و نبی محترم حبیب خدا شفیع روز جزا

محمد مصطفی علیه افضل الصلوات واکمل

التحایا حضر بلربيك مبارك ومطهر روح پر

انور لربيه والواصحاب واولاد ووزوجا ظاهر

وباخصوص انوار باصره رسول كبریا

RESİM 2/A

afdalü's-Salavâtî ve ekmeli't-tehâya Hazretleri-nin mubarek ve mutahhar rûhu pür-enverlerine ve âl ve eshâb ve evlâd ve zevcât-ı tahirat ve bâhusus envâr-ı bâsira-i resûlû kibriyâ Faumetü'z-Zehrâ radiyallahu teâlâ anhünne ve Hazret-i Hasan ve Hazret-i Hüseyin ve Cihâriyâr-ı bâsafâ ve aşere-i mübeşşere ve ale'l-husus civârı mağfiret- medâriyle şerefyâb olduğumuz, alemdâr-ı Resûlullah Hâlid ibni Zeyd Ebî Eyyûbi'l-Ensâri rıdvânü'l-lâhi Teâlâ aleyhim ecma'în hazarâtının ervâhu tayyibelerine ba'del-ihdâ vâlid-i mâcid-i Cennet-mekân, Firdevs âşîyan merhum ve mağfiret-nişan Gazi Sultan Mustafa Han-ı Salis ibni es-Sultan el-Gazi Ahmet Han ibni es-Sultan el-Gazi Mehmet Han enarellâhu teâlâ merâkıdehum hazarâtının ervâhu pürfutuuhlarına ve vâlide-i mükerreme-i merhûme-i muşârun-ileyhâ Mihrişah kadın hazretleri'nin rûhu şeriflerine ve sair mü'minin ve mü'minat ervâhu tayyiblerine ihda olunup, Güzide-i al-i Osman ve Şehinşâhu cihânyan ve râ'iy-i cemî'i mü'minân olan biraderi vâlâ güherim Şevketlû, Mehâbetlû, Kerâmetlû Gâzî Sultân

(67) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 132 nolu orijinal vakfiye defteri s: 33-36,

فاطمة الزهراء رضي الله تعالى عنها
وحضرت حسن وحضرت حسين وجهائنا
باصفا وعشر مبشم وعلى الخصوص
جوار مغفر تداريل شرفيانا ولد يغمز علما
رسول الله خالد بن زيد ابى ايوب الانصاري
رضوان الله تعالى عليهم جميعين حضراتك
ارواح طيبة لربيه بعد الا هذا والدماجد
جنت مكان فردوس اشيان مرحوم ومغفر
نشان غازي سلطان مصطفى خان ثالث ابن
السلطان الغازي احمد خان ابن السلطان
الغازي محمد خان انا ر الله تعالى مرفدهم

RESİM 2/B

دار السورر ماوى ولد يغمز دعوات خيريه
ايله روحى شاذ ايدوب سبب مغفرتم ايچون
جناب حى لايزاله تضرع ونياز اولنوب بالاد
ذكر اولنا ندغا لبري على الترتيب ذكر ايدو
قراى ودعا ايلك ايچون برشيخ افندي تعين
اولنه

RESİM 2/D

Selīm Hân-ı sâlis Hazretleri'ni taht-âlî-
bahıtlarında berkarar ve livası mansur ve â'dâsı
makhûr ve kalbî mülûkânelerinde olan murâdât
ve maksûdâtlarına vuslat begâm ve nâil-i merâm
olmaları için, hayır duâ ile yâd ve âzime-i

حضراتك ارواح پرفوخلرنيه ووالده مكرم
مرحومه مشار اليها مهر شاه قدس حضرتك
روح شريف لبريه وسائر مؤمنين ومؤمنات
ارواح طيبة لربيه اهوا اولنوب كزيد ال
عثمان وشهنشاه جهانيان وراعي جميع مؤمنات
اولان برادر والاكهم شوكلو مهايتلو
كراملو غازي سلطان غازي ثالث حضرتك
تحت عالي تخت لبريه برقرار ولوايتي منصور
واعدايتي مقهور وقلب ملوكانه لبريه اولان
مرادات ومقصود انل لبريه وصلت ايله بكامر
ونائل مراما ولملر نيچون خير دعا ايله يادوغانه

RESİM 2/C

dârus-sürûr-i me'vâ olduğumda da'avat-ı hay-
riye ile rûhumu şâd edüp sebebi mağfiretim için
Cenab-ı Hayy-ı Lâyezâle tazarru' ve niyaz olu-
nup, Bâlâ'da zikr olunan duâları alet-tertip, zikr
ederek kıraet ve duâ eylemek için bir şeyh efendi
tayin oluna...»

Vâkife Şah Sultan, vakfiyesinin yukarıya
alınan bölümünde özetle:

«Sözü geçen türbede Kur'an-ı kerim oku-
mak için tayin edilen onbeş cüzhan (68) her ayın
son Perşembe gününde bir hatm-i şerif bitmiş
olduğunda, hatmın akebinde, hasıl olan ecir ve
sevabı, önce Hazreti Peygamberin mübarek
ruhu şeriflerine, Onun âl ve eshâbiyle çocukla-
rına, zevcelerine, özellikle kızı Hazret-i Fâtıma,
torunları Hasan ve Hüseyin, Cihâr-yâr-i Güzin,
Cennetle müjdelenen on sahâbeye, Resulul-
lah'ın alemdârı olan Halid İbnî Zeyd Ebû

(68) Cüzhan: Vakfiyelerde geçen vakıf terimlerinden biri
olup, namazlardan önce veya sonra Kur'an-ı Kerim'den
bîrer cüz okuyan kimse demektir. Bkz. Vakfa dair yazılan
eserlerle vakfiye ve benzeri vesikalarda geçen istilâh ve
tabirler. s: 10, Ali Himmet Berki, Vakıflar Genel Müdürlüğü
Yayını, İkbal Matbaacılık 2. Baskı Ankara

Eyyübü'l-Ensârî'nin rûhuna armağan edildikten sonra vâkîfenin babası III. Mustafa ile babalarının ruhlarına ve annesi Mihrişah kadının ruhuna armağan edilmesini, keza vâkîfenin kardeşi III. Sultan Selim'in tahtında sebat etmesi, sancağının muzaffer olması, düşmanlarının kahrolması ve gönlündeki istek ve arzularına kavuşup nâil-i meram olması için hayır duâ ile yâd edilmesini, vâkîfenin vefatından sonra hayır duâ ile ruhunun şad edilmesi ve bağışlanması için Cenab-ı Allah'a tazarru ve niyazda bulunulmasını, sözü geçen duâları belirtilen şeklide sırasıyla zikr ederek okumak ve duâ etmek için bir şeyhin tayin edilmesini şart ettiği belirtilmektedir.

3- Yemen Fatihî Gazi Sinan Paşa'ya ait 6 Recep 994 H. 13 Nisan 1586 M. tarihli vakfiyesinin (69) 108-110 sayfalarında, Kur'ân-ı kerim okunarak sevabının vâkîfin ve yakınlarının ruhlarına bağışlanması hususunda şöyle denilmektedir:

«Ve ehl-i Kur'ân'dan otuz nefer Sâlih kimesneler yevmî ikişer akçe vazîfe ile ba'de salat-i fecir mihrap önünde cem' olup, birer cüz-i şerif kırâet edüp, hatmedeler. Sevâbını Hazret-i Resûl sallâllahü teâlâ aleyhi vesellem rûhu şeriflerine dahî vâkîfin rûhuna ve valideyni ruhlarına hibe ederler. Ve yevmî ikişer akçe vazîfe ile bâ'de salâtî'z-zuhur bir hatim dahi okuyup, sevabını vâkîfin üzerinde hakkı olan mü'minler ervâhına hibe edeler. Eczâ tilavetinden sonra cehr ile duâ eyleye»

Vâkîf Sinan Paşa Vakfiyesi'nin yukarıya alınan bölümünde:

a- Güzel Kur'ân-ı Kerim okuyan otuz salih kişinin günde her birine ikişer akçe ücret verilerek sabah namazından sonra mihrabın önünde toplanarak birer cüz Kur'ân-ı Kerim okuyup, hatmederek sevabını Hazret-i Peygamber'in rûhu şerifi ile vâkîfin kendisinin ve ebeveyninin ruhlarına armağan edilmesini,

b- Yine günde ikişer akçe ücretle ikinci namazından sonra bir hatim daha okuyarak sevabını vâkîfin üzerinde hakkı olan Mü'minlerin ruhlarına armağan edilmesini,

c- Belirtilen vakitlerde Kur'ân-ı Kerim cüzleri okunduktan sonra Muarifin aleni olarak duâ etmesini şart etmektedir.

4- İstanbul'da Mustafa Sadık Bey İbn-i Mustafa Bey İbn-i Sadr-ı Azam-ı Esbak Şehit Elmas Şehit Mehmet Paşa'ya ait 21 Safer 1206 H. 8 Ekim 1791 M. tarihli vakfiyede (70) İstan-

bul'daki Eyüp Câmii ile Beyazıt Camii'nde duâ edilmesi hususunda şöyle denilmektedir:

«Ve Ebî Eyyûbi'l-Ensârî (radıye anhû rabbuhû'l-bârî) Camii şerifinde imam beher yevm salavât-ı evkât-ı hamseyi bâ'del-edâ merhum-u müşârunileyh Hazretlerinin türbeyi şerifleri müvacehesine gelup, üçer ihlâsî şerif tilâvet edup, hâsıl olan sevabını bazı ashâbı hayrânın ervâhı tayyibelerine ihda ile isimlerini yâd ve de'avatı hayriye ile tizkâr eylemek mu'tâdları olmağla ol esnâda Eimme-i mûmâ ileyhim, benim dahî ismimi yâd ve tizkâr eyleyûb, mukabelesinde çiftliğ-i mezkûrun, icare-i muaccelesi olan altı akçe, cami-i mezbûrun imâm-ı evvel ve sâni ve sâlisi olanlara yevmî ikişer akçe vazîfe verile, ve Sultan Bayezîd Han-ı Veli Cami-i şerifinde tâ'rîf-hân olan kimesne edây-ı salât-ı cum'adan evvelce kezâlik bazı ashâbı hayrânın isimlerini yâd esnasında merhûm ve mağfûrun lehûmâ büyük pederim Müşârun ileyih Elmas Mehmet Paşa ve pederim mûmâ ileyih Mustafa Bey'in isimlerini yâd edup, mukabelesinde meblağ mezbûrun tamamından yevmî iki akçe vazîfeye mutasarrıf.»

Vâkîf Mustafa Sadık Bey, vakfiyesinin yukarıya alınan bölümünde:

a- Eyup Camiinde her gün beş vakit namazdan sonra imamın Eyup türbesinin karşısına gelerek, üçer ihlâsî şerif okuyup, hasıl olan sevabını, diğer bazı hayır ehline, hayır duâ yapıp isimleri yâd edildiği gibi, o esnada sözü geçen imamların, vâkîfin ismini de hayır duâ ile anmalarını, buna karşılık mezkûr çiftliğin icarından birinci, ikinci, ve üçüncü imama ikişer akçe olmak üzere altı akçe verilmesini,

b- Bayazıt Camiinde tarîfhan olan kimse- nin Cuma namazı kılınmazdan önce, diğer bazı hayır sahiplerinin adlarının yâd edilmesi sırasında, vâkîfin büyük pederi Şehit Elmas Mehmet Paşa ile, pederi Mustafa'nın adlarının da hayır duâ ile anılmasını ve karşılığında mezkûr meblağın tamamından günde iki akçe ücret verilmesini,

Şart ettiği belirtilmektedir.

5- Köprülü Vakfı Mütevellîsi Mehmet Asım Bey tarafından tescil edilen 19 Ramazan 1228 H. 3 Eylül 1813 M. tarihli vakfiyede (71) vâkîfin,

(69) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 133 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 108-110

(70) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 610-612, Sıra: 267, 610 sayfanın 39-48 satırları ile 611. sayfanın 1. satırı.

dünya ve âhiret saadeti, hayatının selâmeti ve saadeti için duâ edilmesi ile ilgili olarak şöyle denilmektedir:

«Yevmî beş akçe ile devirhan ve yevmî üç akçe ile na'thân olup, beher hafta kable salâtil-cum'a libâs-ı hayat-ı lâbis olduğumca, selâmeti-dâreynim için duâ ve irtihâl-ı dâr-ı bakâ eylediğimde rûhumu hayır ile yâd eyleyup, mukabelesinde vazife-i mezkûreye mustahik ola...»

İncelenmesinden de anlaşılacağı üzere, vâkıf, vakfiyesinin bu bölümünde:

«Bir kişinin günde beş akçe ücretle devirhan (72) diğer bir kişinin de yine günde üç akçe ücretle nâ'thân (73) olarak her hafta Cuma namazından önce, vâkıf hayatta oldukça, dünya ve ahiret selameti için duâ etmelerini, ebediyete göçünce de ruhunu hayır duâ ile yâd etmelerini ve bu hizmet karşılığında belirtilen ücreti almağa hak kazanmalarını...» şart kılmaktadır.

6- Mehmet Emin Ağa İbni Elhâc Süleyman Ağaya ait 15 Cemaziyelahir 1187 H. 23 Ağustos 1773 M. tarihli vakfiyenin (74) ilk sayfasında, vakfettiği zaviyede seccâde-nişin (75) olan şeyhi belirttikten sonra 30-31. satırlarında:

«A'kâb-ı tevhîd ve hütâm-ı zikrullâhda, bu fakîr-i kesîrî'l-âsâmî hayır ile yâd ve îsâr-ı ed'îye-i şerîfetül-icâbe birle şurezâr-ı dil-i mihnetkârımı sırâb-ı âbâd eyleye.» Yani «Zaviyede yapılacak zikir ve çekilecek tevhîd (76) in akebinde bu günahkar fakiri hayırla yâd ve müstecâp duâlarla perişan gönlümü şad ede» şeklinde şart edilmektedir.

7- Mehmet Sa'îd Efendi İbni Elhâc Mehmed'e ait gurreyi rebiulahir 1196 H. 5 Mart 1781 M. tarihli vakfiyenin (77) 4. sayfasında 33-40. satırlarında, haftanın günlerinde belirtilen miktar ve şekilde Kur'ân-ı Kerim okunması ön görüldükten sonra, duâ hususunda şöyle denilmektedir.:

«Ve biinâyetillâh, her pencişembih günü olunan hatmî şerîfin, duâsını imam efendiler eyleyup, hatmiye olmak üzere beher mâh bir kuruş verile. Ammâ şurût-u vakfın icrasına dikkat ve bakasına ittîfâkane himmet olunması hususu istîd'â ve cümleden rica ve gâyetel-gâye ilticâ olunur emânetullâh olan eczâ-ı şerîfeyi bîtevîfik vaktiyle kılup, tilâvet ve terketmiyerek hulûsâne lîl-lâh ve fillah tamamiyle kırâet edenleri, Cenâbı Hazret-i Kibriya, bir kimseye muhtaç eylemeyup, berekât i'tâsı ile îgnâ ve Kur'ân-ı Kerim'in â'sâr-ı icâbeti ile hacetlerini reva ve dâreynde

azîz ve ihyâ eyleye. Amîn bihürmeti tâhâ ve yâsîn»

Dilek ve temennilerine içtenlikle katıldığı-mız Vâkıf Mehmet Said Efendi, vakfiyesinin yukarıda sunulan bölümünde, özetle:

«Allah'ın yardımı ile her perşembe günü yapılan Hatm-i şerîfin duâsını imam efendilerin yapmasını, hatimlik olarak kendilerine her ay bir kuruş verilmesini şart etmekte. vakıf şartlarının yerine getirilmesine dikkat ve bakasına itina gösterilmesini rica etmekte ve «Allah emaneti olarak cüz'ü şerifleri vaktinde okuyup, terketmiyerek Allah rızası için ihlasla tamamiyle okuyanları Hazreti Allah kimseye muhtaç etmeyip, kazançlarına bereket ihsan ederek zengin kılsın. Kur'ân-ı Kerim'in âsarı icabeti ile tâhâ ve yâsîn hürmetine, ihtiyaçlarını versin. Onları dünya ve ahirette aziz ve ihya eylesin. amin.» demektedir.

j- Vakfın kurulduğu tarihteki Devlet büyükleri için duâ:

Vakfiyelerde yer alan çeşitli hayır duâ ve dileklerden bir şekli de, zamanın padişah veya yöneticisi için yapılmış olan duâlardır. Yukarıda (a) şikkında sunulan vakfiyye bölümünde III. Mustafa'nın kızı Vâkıfe Şah Sultan'ın kardeşi III. Sultan Selim'in tahtında sebat ile, sancağının muzaffer ve düşmanlarının kahrolması, gönlündeki muradının hasıl olması için hayır duâ edilmesini şart ettiği belirtilmişti. Onun gibi, Padişahın devamı devleti ile yücelmesi için hayırlı duâ edilmesini öngören benzeri vakfiyeler bulunmaktadır. Bu hususla ilgili örneklerden bir kaç aşağıya alınmıştır.

1- Sultan I. Abdülhamid'e ait 15 Muharrem

(71) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 580 nolu vakfiye defteri s: 13-14,

(72) Vâkıfın şartı uyarınca, Cuma günü veya herhangi bir gün öğle namazlarından önce Mülk Sûresi veya başka bir Sûreyi şerif okuyan zatdır. Devir ve teselsül suretiyle okunmak mülâhazasıyla, buna devirhanlık denmiştir. Sûrelerin okunmasını müteakip vâkıflara veya bilumum mü'minlere Allah'tan mağîret ve selamet niyaz olunur. (Bkz. İstilah ve tabirler s: 12, Ali Himmet Berkî, Vakıflar Genel Müdürlüğü yayını ikinci baskı, İkbâl Matbaası-Ankara,

(73) Peygamberin meziyetlerini kaside ve methiye şeklinde güzel edâ ve sedâ ile okuyan kimse demektir.

(74) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 190-191,

(75) Diğer bir ifade ile postnişin, posta oturan demek olup, zaviyenin şeyhi demektir.

(76) Kelime-i tevhid (lâilâhe illallâh- Muhammedun resûlul-lâh).

(77) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 522-527, Sıra: 241,

1195 H. 31 Aralık 1780 M. tarihli vakfiyenin (78)

113. Sayfasında:

«*Ve Beylerbeyi Cami-i şerifinde vâiz ve nâsuh olan efendi, Buharî ve Müslim-i şerif hatmine duâcı olup, beher hatm-i şerif akabinde bakay-ı devlet-i tâcidâriye kemâl-i hulûs üzere duâ ile, edâ-i hizmet-i lâzıme eyleye...*» denilmekte olup, İstanbul'daki Beylerbeyi Camiinde vaiz olan kişinin yapılan Buharî ve Müslim hatmi akabinde duâcı olarak her hatm-i şerif akabinde, vâkîfın devletinin bakası için ihlasla duâ ile gerekli hizmeti ifa etmesi şart edilmektedir.

Aynı vakfiyenin 118. sayfasında ise:

«*Ve huffâz ve mürettilinden yedi nefer kimesneler hatimhânân olup, kendi meskenlerinde Cum'a günü Furkan-ı Kerim bed' ve yevm-i hamisde tekml eyleyup, bâ'del-asır türbe-i müni-fede içtima ile duâ ve hâsıla olan ücûrâtı celîle ve mesûbât-ı cemîlesin rûhu şerîflerine ihdâ ve hâs-seten devam-ı ömrü devlet-i Hazret-i Şehriyârî ve Nusret-i âsâkir-i muvahhidîn ve selâmet-i huccâc-ı müslimîn ve kahr-ı â'dây-ı müşrikîn ed'îyesine iştigal eyleyeler. Her biri yevmî onbeşer akçe vazîfeye, hatmiye mutassarıf olalar. Ve bir kimesne duâcı-ı hatmi-i şerif olup, yevmî on akçe vazîfeye mutassarıf ola*» denilmekte olup, özetle:

«*Hâfız ve okuyuculardan yedi kişi hatimhân (79) olup, Cuma günü kendi evlerinde Kur'ân-ı Kerim'i okumaya başlayarak perşembe günü bitirip, ikindiden sonra türbede toplanarak duâ etmelerini, hasıl olan sevâbı, vâkîfın ruhuna armağan etmelerini, özellikle Padişah'ın ömür ve devletinin devam etmesi İslam ordusunun muzaffer olması hacıların selâmeti ve dinsiz düşmanların kahrolması için duâ ile meşgul olmaları şart edilmekte, bu hizmete karşılık her birine günde onbeşer akçe verilmesi, ayrıca bir kişinin hatim duâcısı tayin edilip, ona da günde on akçe ücret verilmesi.*» şart edilmektedir.

2- III. Sultan Murad'ın kızı Ayşe Sultan'a ait 1013 H. 1604 M. tarihli vâkfiyenin (80) 46. sayfasında vâkîfe Ayşe Sultan'ın eşi, Mahmud Paşa'nın, dâru'l-kurrâsında Kur'ân-ı Kerim okunduktan sonra, ömür devletinin devamı için duâ edilmesi hususunda:

«*Dünyada izdiyâd-ı ömr-ü devlet ve irtifâ-ı kudret ve haşmet ve âhirette dahî na'im-i cennet ve derecât-ı izz-ü rifatleri için duâ ederler*» Yani «*Dünyada ömür ve devletinin devam etmesi, güç ve iktidarının yücemesi, ahirette cennet nimetleri ile Yüce mertebelere nâil olması için*

duâ etsinler.» denilmektedir.

Aynı vakfiyenin 48. sayfasında:

«*Ve Ayasofyâ-i kebîrede her kim muarriif olursa, yevmî iki akçe vazîfe verilup, mezbûr Muarriif dahî tarîften sonra sünnet-i Cum'a ile hutbe mâbeyninde mezbûr Gâzi İbrahim Paşa rûhu için ve benim için iki akçe ücretle tarîf hizmetinden sonra, Cuma namazı'nın sünneti ile hutbe arasında, sözü geçen İbrahim Paşa rûhu için ve benim rûhum için duâ edip fatiha okuyalar..*» denilmektedir.

3- Sultan I. Mahmud'a ait gurre-i şevval 1152 H. 20 Aralık 1740 M. tarihli vakfiyenin (81) 3. sayfasında vâkîf Sultan I. Mahmud'un Arap, Acem ve Rum Sultan-ı, şânı yüce, unvânı büyük, adalet ve iyiliği yayan gibi güzel sıfatlarına işaret edildikten sonra:

«*جعل الله سده السنه مقسماً للارزاق وصير عتبه العلية مرجعا للملك الآفاق*»

«*Allah onun yüce kapısını, rızıkların dağıldığı yer ve kralların baş vuracağı merci kılsın..*» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almaktadır. Aynı defterde kayıtlı ve aynı vâkîfa ait olan gurre-i Recep 1165 H. 4 Mayıs 1752 M. tarihli vakfiyenin 131. sayfasında, daha önce sözü geçen camide Cuma vaizi olan zatın va'zdan sonra hazır olan cemaatle birlikte Padişahın ömür ve devletinin devam etmesi için duâ etmesini, bu hizmetine karşılık kendisine günde iki akçe ücret verilmesini şart ettiği belirtilmektedir.

4- Bir başka vakfiyede (82) Sultan Murad Han'ın ismi zikredildikten sonra:

«*خلد الله تعالى ملكه وسلطانه مدى الزمان ولا يرح ظلال معدلته على مفارق اهل الايمان وشمل آباءه الماضين السلاطين العظام بالمغفرة والرضوان*»

«*Allah Teâlâ, o'nun mülk ve saltanatını, zaman boyunca devam ettirsin, Adaletinin gölgesi, bütün iman ehli üzerinde bâki kalsın. Geçmiş babaları olan Sultanları da bağış ve rızasına dahil eylesin.*» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almaktadır.

(78) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 159 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 113,

(79) Kur'ân-ı Kerim'i baştan sona kadar okuyup bitirerek hatmeden demektir.

(80) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 100 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 46-48,

(81) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 132 K. Nolu orijinal vakfiye defteri s: 3 ve 131,

(82) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 212, Satır: 24-26,

5- II. Sultan Bayezit'in Edirne'deki mevku-fât ve hayrâtı ile ilgili gurre-i Cemâziyelâhir 892 H. 25 Mayıs 1486 M. tarihli vakfiyenin (83) 85. sayfasında, *salih bir kişinin Muarrif olarak tayin edilmesini, mû'tâd olduğu üzere Cuma günü, Cenab-ı Allah'a hamd ü sena ve Peygamber'e medhiye ile üli'l-emre duâ ve mü'minlere istiğfarla meşgul olmasını şart ettiği* belirtilmektedir.

k- Vâkıfın evlâdı ve zürriyeti için duâ:

Vakfiyelerde vâkıfın evladı veya torunlarının mütevellilik veyahut gelir fazlası veya benzeri sebeplerden biri dolayısıyla söz edilmesi halinde onlar için de duâ edilmektedir. Vâkıf evladı ile neslinin bekâsı ve yok olmaktan korunması için değişik türden duâ cümlelerine yer verilmiştir. Bu hususta iki örnek aşağıya alınmıştır:

1- Bir vakfiyede (84) evlâddan bahsedilirken: «معاذ الله من قهر الفياض يعد الانقراض»

«Feyyaz olan Allah korusun, evlâdın inkırazından sonra.» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almıştır.

2- Diğer bir vakfiyede (85) yine evlâddan söz edilirken:

«العياذ بخالق العباد بعد انقراض الاولاد»

«Kulların yaratıcısı olan Allah korusun, evlâdın sona ermesinden sonra.» anlamındaki Arapça duâ cümlesi yer almaktadır.

1- Vakıf yönetiminde dürüst ve verimli çalışanlar için duâ:

Vâkıfın ön gördüğü şartları yerine getiren ve devam etmesi için gayret gösteren, vakıf gelirinin artmasına çalışan iyi niyetli ve dürüst kişilerin dünya ve âhiret saadeti için hayır duâ-larda bulunulmuştur. Bu hususla ilgili bir kaç örnek aşağıya alınmıştır:

1- Kânûnî Sultan Süleyman'a ait vakfiyenin (86) 204. sayfasında şöyle denilmektedir:

«Ve her kimesne ki, evkâf-ı mezbûde-i mevsûfenin ibka, usûl ve furû'una ve nemâ-i mahsûl'e rey'ine şurû'ede, huzûr-u rabb-ı gafûrda sây-i cemîli meşkûr ve ecr-i cezîli mevfûr-u gayr-ı nahsûr olup, külliyyen mekârihi dünyeviyeden nâsûn ve mestûr ola..»

Vâkıf Sultan Süleyman, vakfiyesinin yukarıya alınan bölümünde özetle:

«Sözü geçen vakıfların usul ve furû'unun bakasına özen ve gelirlerinin artırılmasına itina gösteren her şahsın, bağışlayan Allah Teâlâ'nın huzûrunda amelinin güzel ve meşkûr olması, ecir ve mükâfâtının sayılamayacak kadar

çok ve bol olması, dünya üzüntülerinden tamamen korunması için hayır duâda» bulunmuştur.

2- II. Sultan Bayazıt'a ait Evail-i cemaziye-lâhir 911 H. 30 Ekim 1505 M. tarihli vakfiyenin (87) 172-175. sayfalarında, dürüst vakıf yöneticisine hayır duâ ve iyi dilek şadedinde şöyle denilmektedir:

«Ve her kim ibkâsına, ve ihyâsına sâ'y eyleye dünyada muhsinleraden sayılıp, âhirette ecr-i cemile ve sevâb-ı cezîle lâıyk olur imdi devlet-i ebediyye ve saâdet-i sermediyye ol âzî-zindir ki, hiç bir müslümanın vakfının hedmine veya hilâf-ı şer'i tasarrufuna kasd etmeye ve ettirmeye, edenleri kudreti yettikçe men'ede ve haklarından gele. Dâimâ âzîmeti bekasına ve sebatına mümkün oldukça şer'i ile tâ'mirine ve tevfirine ve tesmirine ola. Ammâ bu ni'met-i âzîme ve minha-i cesîme ki, husûl-u avn-i rabbanî ve tevfik-i sübhâni iledir. Elhamdû lillâhi teâlâ Sultan vâkıf Hazretlerine müyesser olmuştur ki cemî-i evkâf-ı müslimîni ibkâ ve mukarrer etmiştir. Aslâ bir vakfın tebdîline ve tağvirine ve ibtalinemecâl vermez ve kimesneye ettirmez, hak sübhânehû celle ve alâ dâimâ ömrünü müstemir ve saltanatını müstakar eylesün ve sâye-i saadet-i âmme-i nâs üzerine memdûd ve âkıbeti hayır ve mahmûd olsun ve dâr-ı bakâda rahmet ve sürûr ol müslümana olsun ki, bu vakfiyeye nazar ettikçe Sultan vâkıf Hazretleri'ne hayır duâ eyleye..» (RESİM 3/A,B,C,D)

Vâkıf II. Sultan Bayazıt, vakfiyesinin yukarıya alınan bölümünde özetle:

«Her kim vakfın baki kalmasına ve yaşamasına çaba gösterirse, dünyada iyilerden sayılıp, ahirette güzel ecir ve bolca sevâba layık olur. Bu itibarla ebedî devlet ve sonsuz mutluluk o kişindir ki, hiç bir müslümanın vakfının yıkılmasına veya İslâm'a aykırı olarak kullanılmasına kasd etmesin ve ettirmesin; edenlere gücü yettiği kadar engel olsun ve haklarından gelsin; arzu ve isteği devamlı olarak vakfın baki kalması ve sebatı ile, ihtiyaç halinde onarımına ve

(83) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 185 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 85,

(84) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 580 nolu vakfiye defteri s: 67, Satır: 54,

(85) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 194, Satır: 33-34,

(86) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 140 K. ve 1387 umum nolu orijinal vakfiye defteri s: 204,

(87) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 128 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 172-175,

وَهَرَكُمَا بَقَاسِنَهُ وَاجَاسِنَهُ
سَعَىٰ اَنْبِيَايِهِ دُنْيَا دَهْ مُحْسِنِلَرْدَنْ صَايُفُ
اَخِرْتَدَهْ اَجْرَجَمِيلَهْ وَثَوَابِ جَزِيلَهْ

RESİM 3/A

لَا يُفْلُحُ اُولُوْهُ اِمْدَىٰ دَوْلَتِ بَدِيَهْ وَسَعَادَتِ
سَرْمَدِيَهْ اُولُ غَزَنِيْ كُدْرَكِهْ هَيْجَ بَرَسْمَانَكُ
وَقَفْنِكُ هَدَمِنَهْ وَيَا خِلَافِ شَرَعِ تَصْرِفَهْ
قَصْدِ اَيْمَانِ وَاتِدْرُمِيَا اِدْنَلَرِي قُدْرَتِي
يَتَدَكُجَهْ مَنَعِ اَيْدَهْ وَحَقْلَرِنْدَنْ كَلَا
دَايْمَا غَزِيَّتِي بَقَاسِنَهْ وَثَبَاتِنَهْ وَمُمْكِنِ
اُولُدُكُجَهْ شَرَعْلَهْ تَعْمِيرِنَهْ وَنُفُوسِنَهْ
وَتَعْمِيرِنَهْ اُولَا اَمَّا بُو نَعْمَهْ عَظِيمَهْ وَمُنْجَهْ

RESİM 3/B

gelirinin artırılmasına yönelik olsun. Bu tür davranış ise, büyük bir nimet olup, Allah'ın yardımı ve muvaffak kılmasıyla meydana gelir. Allah'a

جَسِيْمَهْ كِهْ حُصُولِي عَوْنِ رَبَّانِي وَتَوْفِي
سُبْحَانِي يَلِهْ دُرْ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ تَعَالٰی سُلْطَانِ
وَاقِفْ بَحْضَرْتِنَهْ مُبَيَّرْ اَوْلَمِشْ دُرْ
كِهْ جَمِيْعْ اَوْقَافِ مُسْلِمِيْنِي اَبَقَا وَمُقَرَّرْ
اِتْمِشْدُرْ اَصْلَابِرْ وَقْفُكُ تَبْدِيلِنَهْ وَتَغْيِرْ
وَإِبْطَالِنَهْ كَجَالِ وَيَرْمَزْ وَكَسْنِيَهْ اِتْدُرْمُ
حَقِّ سُبْحَانَهْ جَلَّ وَعَلَا دَايْمَا عَمْرِي
مُسْتَمِرْ وَسَطَطِنِي مُسْتَفْرِ اَنْبِلَسُونْ

RESİM 3/C

hamdolsun; vâkıf Sultan Hazretleri'ne müyes-ser olmuştur ki o, bütün müslümanların vakıflarını bâkî ve sâbit kılmıştır. -Oyle ki o, kesinlikle bir vakfın değiştirilmesine ve iptâline imkân vermez ve hiç bir kimseye vakfı iptâl ettirmez. Allah Teâlâ o'nun ömrünü devamlı ve saltanatını kararlı kılsın. Mutluluğua vesile olacak ihsanı bütün insanlar üzerinde uzansın. Sonu hayır ve güzel olsun. Bu vakfiyeye baktıkça vâkıf Sultan Hazretlerine, duâ eden müslümanın, dünyası sağlık ve huzûr, âhireti rahmet ve sürûrla olsun...» şeklinde dünya ve ahiret mutluluğunu hedef alan güzel duâ cümleleri yer almıştır.

3- Selim oğlu İbrahim Paşa'ya ait gurre-i Muharrem 1120 H. 23 Mart 1708 M. tarihli vakfiyenin (88) hitamında:

«Pes dergâh-ı İzzet Penâhiden müsted'âdir ki, ol mukbil-i saîd ve ol sâhib-i cezm-i reşid ki,

(88) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 570 nolu vakfiye defteri s: 244- 250 Sıra: 144

وَسَايَةُ سَعَادَتِي عَامَّةٌ نَاسُ أَرْضِيهِ مُدَوِّدُ
وَعَاقِبَتِي خَيْرٌ وَمَحْمُودٌ أُولُسُونٌ وَدَارِ
فَنَادَةٍ صَحَّتْ وَحُضُورٌ وَدَارِ بَقَادَةٍ
رَحْمَتٌ وَسُرُورٌ أُولُ مُسْلِمَانَةٍ
أُولُسُونُكُمْ بُوُوقَفِيهِ يَهْ تَنْظَرَاتِي دُجْجَةٍ
سُلْطَانٍ وَاقِفٍ حَضْرَتِ لَرْنَةِ خَيْرُ دُعَا
أَيْلِكَ

RESİM 3/D

bu vakf-ı şerîfin ibkâ ve te'bîdine ve inkâm ve teşyidine sâ'y ve ihtimâm ve bezl-i makdûr ve ikdâm eyleye, Hazret-i rabb-i-enâm dâreynde makdiyyûl-MERâm ve derecât-ı âliyâta vusûl ile muallâ makam eyleye..»

Vâkıf İbrahim Paşa, vakfiyesinin son kısmında yer alan bu duâ bölümünde özetle:

Hazret-i Allah'tan dileğimiz odur ki, bu vakf-ı şerîfin bâki kalması, ebedileştirilmesi, muhkem ve güçlü olmasına çaba ve ihtimâm gösteren olgun ve hayra yönelik kişiyi, bütün insanların rabbî olan Hazret-i Allah dünya ve ahirette arzularına ulaştırsın ve üstün derecelere ulaştırarak, makamını yüce eylesin..» şeklinde duâ cümleleriyle, vakfın ebedileştirilmesi ve geliştirilmesi için gayret gösterenlere hayırlı duâ-larda bulunmuştur.

4- III. Sultan Mustafa'nın Sadrazamı Ragıp Mehmet Paşa'ya ait gurre-i Rebiülâhîr 1176 H. 20 Ekim 1762 M. tarihli vakfiyenin (89) 53-54. sayfalarında vakfın bekâsı ve ebedileştirilmesi için gayret gösteren kimselere hayır duâ edile-rek, bu hususta şöyle denilmektedir:

«İmdi dergâh-ı Hazret-i hak ve cenâb-ı Feyyâz-ı mutlakdan mütezarrâ' ve müsted'âdır

ki, bu vakf-ı rasnû'l-bünyânın ihkam veteşyid ve ipkâ ve te'bîdine sâ'i ve bu babta şerâit-i insâf-ı mürâ'î olan zevât-ı mekarim-simâtı husûl-ü saadet-i dâreyn ile makdiyyûl-merâm ve derecat-ı aliyeye vusûl ile şâd ü gâm edüp..» yani, «bu itibarla sarsılmaz ve sağlam yapıya sahip olan bu vakfın, bâki kalması, ebedileştirilmesi, muhkem kılınarak güçlendirilmesi için gayret gösteren, insaf ölçülerine uyan yüce meziyetli zevâtın dünya ve âhiret mutluluğuna ererek, arzularının gerçekleşmesi ve üstün derecelere erişerek şâd olmaları için feyyâz-ı mutlak olan Hazret-i Allah'ın huzûrunda tazarru' ile duâ ederim.»

5- Es-Seyyid Elhâc Ahmed Arif Hikmet Bey'e ait 27 Şabân 1271 H. 3 Mayıs 1855 M. tarihli vakfiyenin (90) son bölümünde, sadrazam Ragıp paşa'nın vakfiyesindeki duâ cümlelerinin benzeri duâ cümleleri yer almakta ve vakfın korunması ve geliştirilmesi için çalışanlara, dünya ve ahiret mutluluğu için iyi dilek ve temennilerde bulunmaktadır.

Çoğu vakfiyelerde yer alan belirtilen türden duâlar, yüzyıllardır vakıf Personelinin göreve sadakat ve samimiyetle bağlanmasına vesile, büyük bir ciddiyet ve titizlikle hizmet görmele-rine etken ve kamçılayıcı bir unsur olmuştur. Bu yüzden vakıf müessesesinde görev yapmanın, Millî savunma hizmetleri dışında diğer müesse-selerdeki görevlere oranla üstünlüğü bu açıdan ele alınıp değerlendirilmelidir. Ve bilinmelidir ki, vâkıfın şartları doğrultusunda, vakfın ruhuna uygun olarak, vakıfta ferâgat ve ciddiyetle görev yapmak, dünya ve ahiret mutluluğuna vesile olacak hizmet görmek demektir. Çünkü, doğru ve dürüst hizmet eden her vakıf görevli-sinin dünya ve ahiret hayatının mutluluğu için, hayır sever atalarımızın, hayır duâları ile de-vamlı destek gördüğü, yukarıda sunulan belge-lerin tetkikinden ortaya çıkan bir gerçektir.

V- DUA ETMEKLE GÖREVLENDİRİLEN GÖREVLİLER:

Vakıfla duâ öylesine kaynaşmış ve içiçe olmuştur ki, vakıf yoluyla yapılması ön görülen hizmetleri ifa etmek için, görevlendirilen, çeşitli görevliler arasında, duâ etmekle görevlendirilen görevlileri de görmek mümkündür. Başta

(89) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 12 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 53-54,

(90) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 182 K. nolu orijinal vakfiye defteri.

Mekke ve Medine gibi kutsal yerler olmak üzere, çeşitli yer ve zamanlarda duâ etmekle görevlendirilen görevlilere ilişkin vakfiye şartlarından örnekler ile, bu hizmeti ifa etmekle görevlendirilen personelden tesbit edebildiklerimizin isim listesi aşağıda sunulmuştur. Yazımızın ikinci maddesinde belirtildiği üzere, bu maksatla görevlendirilen şahıslara «duâgûyân» deyimini kullanılmış ve bu deyim vakıf deyimleri arasında yer almıştır. Belirli bir ücretle tayin edilmesi ön görülen bu görevliler hakkında vakfiye şartlarından bazı örnekler aşağıya çıkarılmıştır:

1- II. Mustafa'nın kızı Safiye Sultan'a ait 10 Cemaziyevvel 1167 H. 22 Şubat 1754 M. tarihli vakfiyenin (91) 81. sayfasında, duâ etmekle görevlendirilecek duâgûy hakkında şöyle denilmektedir:

«Şöyle şart ve ta'yin buyurdular ki, vakfiye-i sabıkatarımda tâ'yn eylediğim duâgûy vazifelelerinden ma'ada vakfımın fazlasından bu defa dahi onbeş akçe duâgûy vazifesi olup, kendi re'yim ile murâdım olan müstahıkkından bir kaç kimesneye tevcih oluna; ve vakfiye-i sâbıkalarında tevcih-i cihât husûsunda tâ'yn eylediğim şurût bu cihetlerde dahî cârî ola ve vakfiye ve zamm-ı vakfiye-i sâbıkalarımnda tâ'yn ve tasrih olunan şurû-u sâirelerim, kemâkân ibkâ ve mukarrer ola...» (Resim 4)

Vâkife Safiye Sultan, vakfiyesinin yukarıya alınan bölümünden özetle:

«Önceki vakfiyelerinde tâ'yn eylediği duâcılık görevlerinden başka bu defa vakfının fazlasından onbeş akçe, duâcı ücreti tashis ederek, kendi görüşü ile bu göreve müstahık olanlardan bir kaç kişinin bu işe tâ'yn edilmesini, önceki vakfiyelerinde görev tevcihi hususunda belirtmiş olduğu şartların, bu cihetlerde de geçerli olmasını, önceki vakfiyelerinde ve vakfiye eklerinde tayin ve tasrih olunan diğer şartlarının olduğu gibi bâkî kalmasını, şart kıldığı» belirtilmektedir.

2- III. Sultan Ahmed'in kızı Fatma'nın kocası Nevşehir'li Damat İbrahim Paşa'ya ait tarihsiz vakfiyenin (92) 58-60. sayfalarında duâ etmekle görevlendirilen şahıslar ve onlara ödenecek ücretlerle ilgili olarak şöyle denilmektedir:

«Ve müteallikât-ı Hazret-i vâkıfe-i müşârünileyhâdan Hümâyün Hâtun, ve Emîne Hâtun ve diğer Emîne Hâtun ve Zeynep Hâtun ve Tahire Hâtun ve Şehsuvar Hâtun ve Gülbeyaz

şöyle şart ve tayin buyurdular ki, vakfiye-i sabıkelerimden tayin ayıldığım دعاكوی وظیفه لرند ما عدا وقفك فضلہ سندن بود دفعہ دخی اون بشرلقہ دعاكوی وظیفہ اولوب كند وراثتم ايله مرادم اولان مستحقیندن برنج كسنه یر توجیه اولنه و وقفیه سابقه لرمد توجیه جہا خصوصند تعیین ایلدیم شروط بوجہلرده دخی جاری اوله و وقفیه و ضم وقفیه سابقه لرمد تعیین و تیسر اولنان شروط سائرم كان كان ابقا و مقربا و

RESİM: 4

Hâtun ve Hüsnişâh Hâtun, nâm sekiz nefer Hâtunlardan her birine yevmî dörder akçe duâgûy vazifeleri verile. Ve müteallikât-ı Hazret-i vâkıf-ı mûmâ ileyhden dahî Rukiye Hâtun ve Fatma Hâtun ve Hüsnişâh Hâtun ve Eyüp'lu Hatice Hâtun ve Ümmügülsüm Hâtun nâm hâtunlardan her birine yevmî onar akçe ve şehsuvar Hâtun ve bekçi Hasan ve Köle Ali ve Köle Mustafa'dan her birine yevmî alnışar akçe ve Sâliha Hâtun Bint-i Abdullah ve Rukiye Hatun Bint-i Abdullah ve Rukiye Hatun Bint-i Elhâc Muhammed'den her birine yevmî sekizer akçe ve Dede-zâde Seyyid Hasan'a yevmî dört akçe duâgûy vazifeleri verile...» denilmektedir.

Vâkıf Damat İbrahim Paşa'nın vakfiyesinin yukarıya alınan bölümünde:

a- Sözü geçen vâkıfenin ilgililerinden Humayun Hatun, Emine Hatun, diğer Emine Hatun, Zeynep Hatun, Tahire Hatun, Şehsuvar Hatun, Gülbeyaz Hatun ve Hüsnişâh Hatun adındaki sekiz hanımın her birine günde dörder akçe duâgûy (duacılık) ücretinin verilmesini,

b- Bahsi geçen vâkıfın ilgililerinden Rukiye Hatun, Fatma Hatun, Hüsnişâh Hatun, Eyüp'lu Hatice Hatun, Ümmügülsüm Hatun adındaki

(91) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 148 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 81,

(92) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 173 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 58-60.

beş hanımın her birine günde onar akçe, Şehsuvar Hatun, bekçi Hasan, köle Ali ve köle Mustafa adlı kişilerin her birine günde altışar akçe, Abdullah kızı Saliha Hatun, yine Abdullah kızı Rukiye Hatun ve hacı Mehmet kızı Rukiye Hatun adındaki üç hanıma ise günde sekizer akçe, Dedezâde Seyid Hasan adındaki bir kişiye de günde dört duâcılık ücretlerinin verilmesini, şart ettiği belirtilmekte olup, onyedisi kadın, dördü erkek olmak üzere yirmibir kişiye günde toplam olarak 134 akçe duâcılık ücretinin verilmesini ön görmektedir.

3- Kadi-ı asker Feyzullah Efendi'ye ait Evâil-i şaban 1142 H. 8 Şubat 1730 M. tarihli orijinal vakfiyenin (93) 38. sayfasında, duâcı ile ilgili olarak şöyle denilmektedir:

«*Ve merhûm Seyid Abdulkadir Çelebi atî-kâtundan Ümmühân bint-i Abdullah ve Emetullah binti Abdullah nâm hâtulnara ale'l-iştirâ yevmî yirmisekiz akçe duâgûy vazifesi verilüp, mezbûretândan her kangısı mukaddem vefat ederse hayatta kalanı vazife-i mezkûrenin cümlesine mutasarrıf olup, ol dahî vefat ettikte vazife-i mersûme vakfa âide olup, kimesneye tevcih olunmaya...*»

Vâkıf Feyzullah Efendi vakfiyesinin yukarıya alınan bölümünde özetle:

«*Rahmetli Seyid Abdulkadir Çelebi âzâtlarından olan Abdullah kızı Ümmühan ile yine Abdullah kızı Emetullah adındaki hanımlara müstereken günde 28 akçe duâcılık ücreti verilmesini, bunlardan her hangi birinin önce vefat etmesi halinde belirtilen ücretin tamamının hayatta kalana verilmesini, onun da vefat etmesi halinde söz konusu meblağın başka bir kimseye ta'yin edilmeyip, vakfa döndürülmesini.*» şart etmektedir.

4- İstanbul'da Mehmet Nuri Bey oğlu Abdullah İffet Bey Efendi'ye ait 11 Zilkâ'de 1218 H. 10 Şubat 1804 M. tarihli vakfiyenin (94) 264. sayfasının 44-47. satırlarında duacı tayin edilmesi ile ilgili olarak:

«*Ve icârât-ı mezkûre malından almak üzere, yevmiye 1750 akçe duâgûy vazifesi ciheti tertip olunup...*» yani, «sözü geçen icarlardan almak üzere, günde binyediyüzelli akçe duâcı ücreti ciheti tertip olunup...» denildikten sonra, daha önce sözü geçen diğer görevlilerle bu görevin dileyenlere mütevellî tarafından tevcih edilmesini ve ücretlerinin verilmesini şart ettiği belirtilmektedir.

5- Aydın Sultanhisar'nda Elhâc Mahmud

Ağa ibni Hüseyin Ağa'ya ait evası-ı Cemaziye-lâhır 1211 H. 4 Aralık 1776 M. tarihli vakfiyenin (95) ikinci sayfasının 35-36. satırlarında, duacı tayini ile ilgili olarak:

«*Şöyle şart eyledim ki, bir sâlih âlim âmil fâzıl bir kimesne duâgûy olup, yevmiyesi sekiz akçe ola.*» yani «iyi, bilgin, bilgisi ile amel eden bir kimsenin günde sekiz akçe ücretle duacı olmasını şart eyledim.» denilmektedir.

6- Sultan III. Selim'e ait 27 Muharrem 1220 H. 14 Nisan 1805 M. tarihli vakfiyenin (96) 270-271. sayfalarında:

«*Ve yine şol-vechile şart ve ta'yin buyurdular ki, bâlâda mezkûr-Tire kazasında vaki karagöl ve Çavuş Çeşmesi Çiftlikleri hâsılândan hâlen harem-i huâmâyûn-u şevket makrûnda, beşinci Nurişems ve alancı Hüsnümâh kadınlara kayd-ı hayat ile irtihâl-i dâr-ı bakâ eylediklerinde canib-i vakıfta ibkâ olunmak üzere her birine senevî binbeşyüz kuruş duâgûy vazifesi verile...*»

VAKIF III. Sultan Selim, vakfiyesinin yukarıya alınan bölümünde özetle:

«*Vakfiyenin üst kısmında sözü geçen, Tire kazasında Karagöl ve Çavuş Çeşmesi çiftliklerinin gelirinden halen padişanın haremünde bulunan V. Nurişems ve VI. Hüsnümâh kadınlara, hayatta oldukları süre, yılda her birine binbeşyüz kuruş duacılık ücretinin verilmesini, vefatlarından sonra ise bu meblağın vakfa döndürülmesini şart ettiği.*» belirtilmektedir.

Günlük veya aylık olmak üzere belirli bir ücret karşılığı duacı olarak görevlendirilen kişilerin tayin işleri, vakfiyelerdeki şartlar çerçevesinde mütevelliler veya evkaf nezaretince yapılmıştır. Diğer vakıf görevlilerinde olduğu gibi, bu cihetin tevcihi de, çoğu kez Padişah fermanı ile hükme bağlanmıştır. Bu hususa bir örnek olarak Bursa'da Sultan Murad Han Vakfından günlük yirmi akçelik duâgûy (duacılık) cihetinin üçte bir hissesinin Mehmed Bey adındaki bir şahsa önceden tayin edilmiş olduğundan bahisle, yeni Padişah tarafından, tayin beratının yenilenmesi için, ikinci Sultan Abdulhamid tarafından verilen ve 30 Aralık 1884 M. tarihine teka-

(93) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 193 K. nolu vakfiye defteri s: 38.

(94) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 263-264.

(95) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 12-14.

(96) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 168 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 270-271.

bül eden 25 Rebiulevvel 1302 H. tarihli berat (Resim 5) aşağıda sunulmuştur:

Binikiyüz doksanüç senesi Şa'bân-ı şerîfî'nin Onbirinci günü, taht-ı âlî-baht-ı Osmân-ı cülûs-u humâyûn-u meymenet-makrûnu mülûkânem vâki olup, umûmen tecdîd-i berevât olunmak ka'ide-i mer'îyye-i saltanat-ı seniyeden bulunmuş olduğuna binâen memâlik-i şâhânemde bulunan bi'l-cümle hademe-i evkaf ve sâireye cânib-i hazîne-i evkâf-ı humâyûnumdan i'tâ kılınmış olan berevât-ı şerîfe, kuyûduyla tatbîk ve muâmelâtı aklâmiye-i sâiresi tetkik olunarak, müciplerince ashâbı yedlerine tecdîd en berevât-ı âlîşânının itâsı luzûmu, sâdır olan fermân-i âlîşânın iktizâsından görülmüş olmağla lieclit-tecdîd takdim kılınan berevât-ı şerîfe-i mezkûreden evkaf-ı humâyûnum hazinesinden mazbut evkafdan Bursa'da vaki' merhûm ve mağfûrun leh-Sultan Murad Hân tâbe serâh-u evkaf-ı şerifesinden almak üzere yevmî yirmi akçe duâgûy vazîfesinin sülûs hissesi, binikiyüzsek sendört senesi zilkâ'desinin yirmükinci günü tarihiyle uhdesinde olduğu kayden tebeyyün eden iş bu raî-i refî-i tevki-i refî'ü's-şân-ı hâkânî, Mehmet Bey zâde kadruhûya tecdîden bu berât-ı humâyûnumu verdim ve buyurdum ki, mûmâileyh salîfû'z-zikir yevmî yirmi akçe duâgûy vazîfesinin sülûs hissesini, kadîmî vechile ahz ve kabz eyleye. Tahrîren fil-yevmil-hâmisi işrine min şehri rebî'i'l-evvel senete isnâ vesela-semiete ve elf.»

«11 Şaban 1293 (19 Ağustos 1876 M.) tarihinde padişahlık tahtına oturmuş olduğum dan ve genel olarak, daha önce verilen beratların yenilenmesi, saltanatın riayet edile gelen bir kuralı olduğu için, memâlik-i şâhânemde bulunan bütün vakıf görevlileri ile diğerlerine, evkaf-ı humâyûnum hazinesinden verilmiş olan beratların, kayıtları ile karşılaştırılıp, diğer büro işlemleri incelenerek, gereğince sahiplerine yeniden berat-ı âlîşanlarının verilmesi luzumu, sâdır olan fermanımın iktizâsından görülmüş olmakla yenilenmek için, sunulmuş olan söz konusu beratlardan, evkaf-ı humâyûnum hazinesinden mazbut vakıflardan olan Bursa'daki, merhum Sultan Murad Han Vakfı'ndan almak üzere günde yirmi akçe duâgûy (duacılık) vazîfesinin üçte bir hissesi, 22 Zilkade 1284 H. 3 Mart 1868 M. tarihiyle uhdesinde olduğu, kayıtlardan anlaşılan Mehmet Bey'e, bu berât-ı humâyûnumu verdim ve buyurdum ki, sözü geçen şahıs, bahsedilen yirmi akçe duâgûy

RESİM: 5

vazîfesinin üçtebir hissesini eskisi gibi alsın. 25 Rebiulevvel 1302 H. 30 Aralık 1884 M.»

Berât'ın baş kısmında Sultan II. Abdulhamid'in tuğrası bulunmaktadır. Alt kısmında ise matbû' ve girift yazı ile «Evkâf-ı humâyûn hazîne-i celilesine mahsus berât-ı âlîşan yazılmak için varakadır» ifadesi yer almaktadır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün, Ankara Ulus semtindeki, eski merkez binasının bodrum katında iken, tasnif edilmek üzere Arşive alınarak, tasnif ve envanter çalışmaları yürütülmekte olan, vakıfla ilgili müteferrik evrak arasında tesbit edip, ciltleterek Genel Müdürlük Arşivine kazandırmış olduğumuz, defter ve belgelerden 2199 numara ile Arşiv kütük defterleri arasına alınan defterde, 1290-1302 H. (1873-1884 M.) tarihlerinde Hicaz ve Mekke, Medine'deki

Harem-i şeriflerde görevli bazı kişilerle ilgili olarak yapılan yazışma ve muamelelerin, fihristleri özet bir şekilde kayıt edilmiştir. Bu arada Mekke ve Medine'de duâgûy olarak görevlendirilen kişilerin, tayinlerine dair muamelelerin özet kayıtları da bulunmaktadır. Bunlar defterdeki sayfa ve tarih sırasına göre aşağıya çıkarılmıştır:

1- Birinci sayfanın altıncı sırasında 15 Safer 1290 H. (1 Şubat 1873 M.) tarihli «Medine-i Münevvere'de (63) numarada mukayyed Abdülkerim Şâmil Efendi'nin, on kuruş duâgûy vazifesinin, evlâd-ı derviş ve Mehmet Yusuf Efendiler ile, kerimesi Hatice Hanım uhdelatine tahsisine dair.» şeklinde özet bir kayıt,

2- Aynı sayfanın yedinci sırasında 15 Safer 1290 H. (1 Şubat 1873 M.) tarihli «Medine-i Münevvere'de (17) numarada mukayyed Ali Şerif Efendinin, elli kuruş duâgûy vazifesinin, kerimesi Melike Hama tahsisine dair» şeklinde özet bir kayıt,

3- Üçüncü sayfanın son kısmında «(35) numarada mukayyed duâgûy vazifesinin Halim ve Seyid Ömer ve Şerife Azize'ye tahsisine dair» şeklinde özet bir kayıt,

4- Beşinci sayfanın alt kısmında 18 Recep 1290 H. (29 Ağustos 1873 M.) tarihli «Medine-i Münevvere'de (28), (391) ve (359) numaralarda mukayyed duâgûy vazifeleri ile Mustafa Aşki Efendinin iki kalem girazı südüs (83) ve (166) kuruş maaşının evladına tahsisi hakkındadır» şeklinde özet bir kayıt,

5- Altıncı sayfanın baş kısmında 21 Recep 1290 H. (1 Eylül 1873 M.) tarihli «(45) numarada mukayyed duâgûy vazifesinin Ali Reis Efendi'ye tahsisine dair.» şeklinde özet bir kayıt,

6- Yedinci sayfanın alt kısmında 16 Şevval 1290 H. (24 Kasım 1873 M.) tarihli «(453) numarada mukayyed altı kuruş duâgûy vazifesinin Emîni kürdî Efendiye tahsisine dair.» şeklinde özet bir kayıt,

7- Sekizinci sayfanın ikinci satırında 26 Zilkade 1290 H. (2 Ocak 1873 M.) tarihli «(177) numaralarda mukayyed duâgûy vazifesinin tahsisine dair.» şeklinde özet bir kayıt,

8- Dokuzuncu sayfanın beşinci satırında 19 Cemaziyelevvel 1291 H. (21 Haziran 1874 M.) tarihli «Medine-i Münevvere'de (144) (430) ve (500) numaralarda mukayyed duâgûy vazifelerinin aher kimesne uhdelatine ve giraz-ı südüs onaltı kuruş maaşın Kütahya'lı Hasan EFENDİ Mahlûlünden, Abdurrahim Efendi'ye tahsisine

dair» şeklinde özet bir kayıt,

9- Aynı sayfanın sekizinci satırında 16 Cemâziyelâhir 1291 H. (18 Temmuz 1874 M.) tarihli «Medine-i Münevvere'de (73) ve (190) numaralarda mukayyed duâgûy vazifelerinin, aheri uhdesine tevcihi hakkında.» şeklinde özet bir kayıt,

10- Onuncu sayfanın başında 26 Recep 1291 H. (26 Ağustos 1874 M.) tarihli «Medine-i Münevvere'de (119) numarada mukayyed duâgûy vazifesinin Ömer Baliğ Efendi kermelerine ve ikiyüzsekiz kuruş maaşına Abdusselam Efendi mahlûlünden evladına tahsisine dair.» şeklinde özet bir kayıt,

11- Onbirinci sayfanın beşinci satırında gurre-i Zilhicce 1291 H. (10 Ocak 1875 M.) tarihli «(233) ve (529) numaralarda mukayyed duâgûy vazifesinin, aheri uhdelatine tahsisine dair» şeklinde özet bir kayıt,

12- Aynı sayfanın altıncı satırında 3 ZİL-HİCCE 1291 H. (12 Ocak 1875 M.) tarihli «(2), (429), (259) numaralarda murakkam duâgûy vazifesinin ma'lûmü'l-esâmî kesâna tevcihine dair» şeklinde özet bir kayıt,

13- Onikinci sayfanın başında 16 Cemaziyelevvel 1292 H. (7 Temmuz 1875 M.) tarihli «Medine-i Münevvere'de (25) numarada mukayyed duâgûy vazifesinden onkuruşunundiger hissedarlara tahsisine dair» şeklinde özet bir kayıt,

14- Onüçüncü sayfanın başında (15) numaralı 1292 H. (1875 M.) tarihli «Medine-i Münevvere'de (86), (169) ve (343) numaralarda mukayyed duâgûy vezâifinin tevcihine dair» şeklinde özet bir kayıt,

15- Onbeşinci sayfanın başında 27 Recep 1293 H. (5 Ağustos 1876) tarihli «Medine-i Münevvere'de (1321) (141) (254) (307) (370) (494) ve (394) numaralarda murakkam duâgûy vazifesinin tevcihine dair» şeklinde özet bir kayıt,

16- Aynı sayfanın dördüncü satırında 29 Recep 1293 H. (7 Ağustos 1876 M.) tarihli «Medinne-i Münevvere'de (311) numarada mukayyed duâgûy vazifesinin Zarâfet kadına tahsisine dair» şeklinde özet bir kayıt,

17- Aynı sayfanın onuncu satırında 15 H. 1293 (1876 M.) tarihli «Medine-i Münevvere'de (330) ve 471) numaralardaki duâgûy vazifelerinin tahsisine dair» şeklinde özet bir kayıt.

18- Onaltıncı sayfanın altıncı satırında 26/H. 1293 (1876 M.) tarihli «Medine-i Münevvere'de (268), (287) ve (430) numaralardaki

duâgûy vezâîfinin tahsisine dair» şeklinde özet bir kayıt,

19- Aynı sayfanın bir alt satırında 26/H. 1293 H. (1876 M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de Seyyid Müslim Efendi evladının duâgûy vazifesinde maaşlarına dair.*» şeklinde özet bir kayıt,

20- Onyedinci sayfanın birinci satırında 3/S. 1293 H. (1876 M.) tarihli «*Medine de (347) (318) (405) (406) (527) (501) (506) (91) ve (321) numaralarda mukayyed duâgûy vezâîfinin tahsis olunmalarına dair.*» şeklinde özet bir kayıt,

21- Aynı sayfanın dördüncü satırında 16/S. 1293 H. (29 Şubat 1876 M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de (353) (467) (139) ve (419) numaralarda mukayyed duâgûy vezâîfinin tahsisine dair.*» şeklinde özet bir kayıt,

22- Onsekizinci sayfanın altıncı satırında 16 Safer 1294 H. (17 Şubat 1877 M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de (181) ve (371) numaralarda mukayyed duâgûy vazifelerinin tahsisine dair*» şeklinde özet bir kayıt,

23- Aynı sayfanın yedinci satırında 9 Rebiulevvel 1294 H. (11 Mart 1877 M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de (424) numaradaki duâgûy vazifesinin tahsisine dair.*» şeklinde özet bir kayıt,

24- Aynı sayfanın dokuzuncu satırında 28 Rebiulâhîr 1294 H. (27 Nisan 1877 M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de (70) ve 169) numaralarda murakkam duâgûy vazifesinin tahsisine dair.*» şeklinde özet bir kayıt,

25- Ondokuzuncu sayfanın baş satırında 27/H. 1294 H. (1877 M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de (313) numarada duâgûy vazifesinin, ahere tahsisine dair*» şeklinde özet bir kayıt,

26- Aynı sayfanın sekizinci satırında 23/H. 1294 H. (1877 M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de (83) ve (216) numaralardaki duâgûy vazifelerinin tevcihine dair*» şeklinde özet bir kayıt,

27- Aynı sayfanın onuncu sayfasında 13 Zilkâde 1294 H. (6 Kasım 1877 M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de (334) numarada mukayyed duâgûy vazifesinin tahsisine dair*» şeklinde özet bir kayıt,

28- Yirminci sayfanın üçüncü satırında 7 Safer 1295 H. (28 Mart 1878 M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de (161) ve (482) numaralardaki duâgûy vazifesinin tahsisine dair*» şeklinde özet bir kayıt,

29- Aynı sayfanın altıncı satırında

«*Medine-i Münevvere'de (137) ve (25) numaralardaki duâgûy vazifesinin tahsisine dair*» tarih-siz özet bir kayıt,

30- Aynı sayfanın dokuzuncu satırında 23 Safer 1295 H. (13 Şubat 1878 M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de (334) (289) ve (221) numaralardaki duâgûy vezâîfinin tahsisine dair*» şeklinde özet bir kayıt,

31- Aynı sayfanın onbirinci satırında 9 Rebiulevvel 1295 H. (28 Şubat 1878 M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de (10) (176) ve (245) numaralardaki duâgûy vazifesinin tahsisine dair*» şeklinde özet bir kayıt,

32- Yirmibirinci sayfanın sekizinci satırında 16/B. 1295 H. (3 Temmuz 1878 M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de (251) numarada mukayyed duâgûy vazifesinin tahsisine dair*» şeklinde özet bir kayıt,

33- Aynı sayfanın dokuzuncu satırında 16/D. 1295 H. (1878) M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de (212) numarada mukayyed duâgûy vazifesinin tahsisine dair*» şeklinde özet bir kayıt,

34- Aynı sayfanın onuncu satırında 16/D. 1295 H. (1878 M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de (206) numarada mukayyed duâgûy vazifesinin tahsisine dair*» şeklinde özet bir kayıt,

35- Aynı sayfanın onbirinci satırında 17/D. 1295 H. (1878 M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de (312) numarada mukayyed duâgûy vazifesinin tahsisine dair*» şeklinde özet bir kayıt,

36- Aynı sayfanın otuzsekizinci satırında 17/D. 1295 H. (1878) M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de (301) numarada mukayyed duâgûy vazifesinin tahsisine dair*» şeklinde özet bir kayıt,

37- Aynı sayfanın son satırında 20/D. 1295 H. (1878 M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de (478) numarada mukayyed duâgûy vazifesinin tahsisine dair*» şeklinde özet bir kayıt,

Yirmidördüncü sayfanın üçüncü satırında gurre-i Safer 1297 H. (1 Ocak 1880 M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de (73) ve 476) numaralarda mukayyed duâgûy vezâîfinin tevcihine dair*» şeklinde özet bir kayıt,

39- Aynı sayfanın beşinci satırında 2/R. 1297 . (1880 M.) tarihli «*Medine-i Münevvere'de (213) numarada duâgûy vazifesinin tahsisine dair*» şeklinde bir kayıt,

40- Aynı sayfanın yedinci satırında 17/H. 1297 H. (1880 M.) tarihli «*Behçet Remzi Efendi'nin Lâleli ve Sultan Ahmed-i Sâlis vakıfların-*

dan duâgûy vazifesinin Medine-i Münevvere'ye havalesine dair» şeklinde özet bir kayıt,

41- Yirmialtıncı sayfanın baş satırında 12 Muharrem 1298 H. (2 Aralık 1880 M.) tarihli «Medine-i Münevvere'de (237) numaradaki duâgûy vazifesinin Fatma Hanım'a» şeklinde özet bir kayıt,

42- Aynı sayfanın sekizinci satırında 15 Rebiulevvel 1298 H. (2 Şubat 1881 M.) tarihli «Medine-i Münevvere'de (497), (321) (38) (79) (394) ve (448) numaralardaki duâgûy vazifesinin tahsisine dair» şeklinde özet bir kayıt,

43- Yirmidokuzuncu sayfanın dördüncü satırında 2 Cemaziyelevvel 1299 H. (9 Mart 1882 M.) tarihli «Mekke-i Mürekerreme mücavirlerinden kayı Recep Efendiye Emine Nafi'a hanım mahlûlünden duâgûy vazifesi tahsisine dair» şeklinde özet bir kayıt,

44- Otuzbirinci sayfanın onaltıncı satırında 27 Rebiulevvel 1300 H. (14 Ocak 1883 M.) tarihli «Medine-i Münevvere'de (274) numaradaki duâgûy vazifesinden 250 kuruşunun Osman Semman efendi'ye» şeklinde özet bir kayıt,

45- Otuzbeşinci sayfanın onüçüncü satırında 27 Cemaziyelahir 1301 H. (13 Şubat 1884 M.) tarihli «Medine-i Münevvere'de duâgûy vazifesi tevcihine dair» şeklinde özet bir kayıt,

46- Otuzyedinci sayfanın onüçüncü satırında 28 Zilhicce 1301 H. (24 Eylül 1884 M.) tarihli «133) numarada mukayyed duâgûy vazifelerinin Selma ve Suat Hanımlara tahsisine dair» şeklinde özet bir kayıt,

47- Aynı sayfanın yedinci satırında 16 Zilhicce 1301 H. (Eylül 1884 M.) tarihli «Medine-i Münevvere'de Şeyh Emin-i Kürdi duâgûy vazifesine tahsisine dair» şeklinde özet bir kayıt,

48- Aynı sayfanın son satırında 4 Safer 1302 H. (10 Kasım 1884 M.) tarihli «Medine'de (13) numaralı duâgûy vazifesinin tahsisine dair» şeklinde özet bir kayıt,

49- Otuzdokuzuncu sayfanın üçüncü satırında 17 Safer 1302 H. (23 Kasım 1884 M.) tarihli «(515) numarada mukayyed duâgûy vazifesinin Ali Efendi'ye tahsisine dair» şeklinde özet bir kayıt,

50- Aynı sayfanın dördüncü satırında 17 Safer 1302 H. (23 Kasım 1884 M.) tarihli «(164), (190) ve 495) numaralardaki duâgûy vazifesinin, Mehmet Efendi'ye tahsisine dair» şeklinde özet bir kayıt,

51- Aynı sayfanın beşinci satırında 17

Safer 1302 H. (23 Kasım 1884 M.) tarihli «(24) numarada mukayyed duâgûy vazifesinden elli kuruşun Salih Hammâd evladlarına tahsisine dair» şeklinde özet bir kayıt,

52- Aynı sayfanın yedinci satırında 25 Safer 1302 H. (1 Aralık 1884 M.) tarihli «(13) numarada mukayyed duâgûy vazifesinden elli kuruşun Zeynep ve Seyyid Mehmet Kâyliye tahsisine dair» şeklinde özet bir kayıt,

53- Kırkıncı sayfanın birinci satırında 28 Safer 1302 H. (4 Aralık 1884 M.) tarihli «(436) numaradaki duâgûy vazifesinin, Hasan Kemâhî Efendi evlâdına tahsisine dair» şeklinde özet bir kayıt,

54- Aynı sayfanın dördüncü satırında gurre-i/H. 1302 H. (1884 M.) tarihli «(251) numaralı duâgûy vazifesinden yirmi kuruşunun, Emine Binti Sahil Baha mahlûlünden, evladı na.» şeklinde özet bir kayıt,

55- Aynı sayfanın beşinci satırında 11 Cemaziyelevvel 1302 H. (13 Şubat 1885 M.) tarihli «(425) numaralı duâgûy vazifesinden yüzyirmibeş kuruşun Emine ve Fatma hanımlara tahsisine dair» şeklinde özet bir kayıt,

56- Aynı sayfanın sekizinci satırında 11 Cemaziyelevvel 1302 H. (13 Şubat 1885 M.) tarihli «(248) numarada mukayyed duâgûy vazifesinden yirmi kuruşun Esat Cemal Efendiye» şeklinde özet bir kayıt,

Mekke ve Medine'de duâ etmekle görevlendirilen şahısların tayinleri, duâcılık hizmetinin tahsis ve tevcihi ile ilgili olarak kayd edilmiş olup, yukarıya alınan özet bilgilerin incelenmesinde:

1- Mekke ve Medine'de görevli kişiler vasıtasıyla, hayır duâ yapılmasına özen gösterildiği,

2- Duâ etmekle görevlendirilen kişilerin daha çok Medine-i Münevvere'de bulunmasının ön görüldüğü,

3- Duâcılık hizmetinin belirli rakamlarla zaptırap altında sıhhatli bir şekilde yürütüldüğü,

4- Duâcı olarak tayin edilen kişinin vefatından sonra, ona tahsis edilmiş olan duâcılık ücretinin çoğu kez çocuklarına intikal ettirilerek yeni tayinler yapıldığı,

5- Duâcılık görevinin, diğer memurluklardaki gibi, belirli aylık ücretlerle yapıldığı,

6- Duâcılık rakamlarının birden beşyüzyirmidokuza kadar oluşundan, belirtilen tarihlerde beşyüzyirmidokuz adet görevlinin duâcılık hizmetini ifa ettiği anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan, vakıflar idaresince duâ yapmakla görevlendirilen personelin, adlarıyla, tayin tarihleri ve aldıkları ücretler gibi, bazı bilgileri içeren on adet kütük defteri (97) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde korunmaktadır. Bunlardan 856 nolu defterde 101, 857 nolu defterde 314, 858 nolu defterde 531, 859 nolu defterde 325, 860 nolu defterde 511, 861 nolu defterde 341, 862 nolu defterde 296, 1040 nolu defterde 500, 1039 nolu defterde 92, 1037 nolu defterde 325, ve 1038 nolu defterde 158 adet

duâgûy (duacılık yapan) kayıtlı olmak üzere, sözü edilen 10 adet defterde, toplam olarak 1294 kişinin adlarıyla aldıkları ücret, tayin edildikleri tarih, görevden ayrılış tarihi ve neye istinaden bu göreve tayin edildiklerine dair bilgi bulunmaktadır. Ancak bunların tamamının listesini böyle bir makalede sunmak imkanı bulunmadığından konu ile ilgili olarak bir fikir vermesi için sadece 856 numaralı defterde kayıtlı olan duâgûylardan bir kısmının listesi aşağıya çıkarılmıştır:

Sıra No:	Defter No:	Sayfa No:	Duâ Yapmakla Görevlendirilen Personelin Adı ve Lakabı	Göreve Ta'yin Edilen Tarih	Görevden Ayrılış Tarihi	Aldığı Ücret		
						Akçe	Para	Kuruş
1	856	755	Ahmet Bahaeddin, Mehmet İsa ve Mehmet İbrahim	20 Safer 1318 H. 6 Haziran 1900 M.	—	2 2 2	26 26 26	16 16 16
2	856	758	Zeynep Hanım	9 Recep 1324 H. 16 Ağustos 1906 M.	—	2	26	16
3	856	759	Mustafa Bıllacı oğlu Süleyman	4 Ramazan 1307 H. 11 Nisan 1890 M.	—	—	10	1
4	856	759	Mustafa Bıllacı oğlu Mehmet	4 Ramazan 1307 H. 11 Nisan 1890 M.	—	—	10	1
5	856	761	Mustafa Bıllacı oğlu Derviş	4 Ramazan 1307 H. 11 Nisan 1890 M.	—	—	10	1
6	856	762	Mustafa Bıllacı kızı Hafize	4 Ramazan 1307 H. 11 Nisan 1890 M.	—	—	10	1
7	856	763	Hatice Hanım oğlu Mehmet Bıllacı	4 Ramazan 1307 H. 11 Nisan 1890 M.	—	—	20	2
8	856	764	Hatice kızı Zeynep Bıllacı	4 Ramazan 1307 H. 11 Nisan 1890 M.	—	—	20	2
9	856	765	Mehmet Ali Bıllacı	4 Ramazan 1307 H. 11 Nisan 1890 M.	11 Recep 1319 H. 11 Ekim 1901 M.	—	—	5
10	856	765	Hamza Bıllacı	4 Safer 1320 H. 31 Mart 1902 M.	—	—	—	5
11	856	766	Bıllacı kızı Zeynep	4 Ramazan 1307 H. 11 Nisan 1890 M.	—	—	—	5
12	856	766	Abdulkadir Avâfı Efendi ve Ayşe Hanım	10 Cemazıyelevvel 1328 H. 7 Mayıs 1910 M.	—	—	—	5
13	856	767	Hatice Cerkeziye Hanım	4 Ramazan 1307 H. 11 Nisan 1890 M.	17 Safer 1305 H. 22 Ekim 1887 M.	—	—	20
14	856	767	Hasan Efendi ve Ali Efendi	8 Muharrem 1308 H. 11 Ağustos 1890 M.	11 Rebiulevvel 1331 H. 4 Ocak 1916 M.	—	—	10
15	856	767	Hatice Hanım ve Behiye Hanım	1331 H. 1912 M.	—	—	—	3
16	856	751	Hurşid Efendi oğlu Salih	4 Ramazan 1307 H. 11 Nisan 1890 M.	19 Cemazıyelevvel 1315 H. 3 Ekim 1897 M.	—	—	4
17	856	751	Abbas İlyas Efendi oğlu İbrahim, Kürt Salih Ağa oğlu Mehmet, Şerife, İzzet Attabe Hanım ve Mehmet Ali Rıyâzı Efendi oğlu Hüseyin	3 Zilhicce 1315 H. 12 Nisan 1898 M.	—	—	—	10 10 10 10
18	856	752	Muslu oğlu İbrahim	4 Ramazan 1307 H. 11 Nisan 1890 M.	—	—	—	40
19	856	753	Muslu kızı Ayşe	4 Ramazan 1307 H. 11 Nisan 1890 M.	19 Seval 1311 H. 12 Nisan 1894 M.	—	—	40
20	856	753	İbrahim Muslu	15 Cemazıyelevvel 1321 H. 27 Temmuz 1903 M.	—	—	—	40

(97) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 557, 558, 559, 560, 561, 562, 1037, 1038, 1039 ve 1040 nolu duâgûy esas adli kütük defterleri,

VI- VAKFİYELERDE BEDDUALAR:

Yukarıda örnekleriyle birlikte sunulduğu üzere, vakfiyelerde çeşitli hayır duâlara yer verilmiş olmakla beraber bedduâlar daha fazla yer almaktadır. Vakfiyelerin sonlarında bulunan çeşitli bedduâlar, düşünen basiretli kişiler için, tüyler ürpertici, çok ağır dilekleri içermektedir. Aşağıda sunacağımız bedduâ örneklerinin incelenmesinden de anlaşılacağı üzere, vakfa kötü gözle bakan ve vakfı kötüye kullanan kimselerin, devamlı huzursuz olacakları ve sonlarının kötü olacağı şüphesizdir. Vâkıfın şartlarını amacına aykırı olarak değiştiren, vakfın iptal edilmesi veya yok olması ve yahut eksiltilmesi için uğraşan, vakıf mallara müdahale eden veya kötüye kullanan, vakıf yönetiminde dürüst olmayan, üstlendiği vakıf hizmetini gereği gibi yapmayan, görevin ifasında taraf tutan hülâsa vakıf rûhuna aykırı davranan herkes, bu bedduâlara ma'ruz kalarak, er geç lâayık olduğu cezâyı çarptırılacaktır. Bu itibarla biz, vakıf görevlileri ile, vakıfla ilgisi veya ilişkisi olan her kese ışık tutması ve doğruya yöneltmesi amacıyla, vakfiyelerin çoğunun son kısmında yer alan bedduâlardan bazı örnekleri ibret ve dikkat nazarlarına sunuyoruz:

1- Sultan Süleyman'a ait tarihsiz vakfiyesinin (98) 201-204. sayfalarında:

«Her kimesne ki, şerâit ve davâbütının ihtilâline kasd ederse-şer'i şeriften hurûc ve tecâvüz etmiştir. Ve şöyle kimesne ki, Hazret-i Hak ve Cevvâd-ı mutlak'a i'tikad edup ve inzâl-ı Kütüb ve ba's-ı rûsûlû muhakkak bilup ve yevm-i kıyamette suâl ve cevap ve sırat ve mîzan ve haşr ve hisâba ve sâir mâyecibu en yû'mene bihi fiş-şer'iş-şirîfî'l-müsteîbe mü'min-i müteyakkin müslim ve mütedeyyin ola, Evkâf-ı mezbûrenin sıhhat ve lüzûmunu tahkik bilup ve müseccel ve mahkûmun aleyhi bi'l-lüzûm idüğine tasdik edup, şurût ve kuyûd-u şer'îyesinin tağyîr ve tebdiline taarruz ve tesaddi etmeyüp, usûl ve furû-u mer'îyesini tahrîf ve tahvîl etmeyle hiyanet teaddi eylemeye ve her kimesneki evkâf-ı mezbûre-i ma'mûreye bizzat zarar etmeye niyet edup veya hut Allah teâlâdan hazer etmeyüp, zarar kasdeden aher kimesneye muâvenet ve müzâheret eyleye ve bil-cümle hilâf-ı şer'i şerîf, ba'zı husûsunun naksına veya nakzına bizzat mübâşeret edup veyahut sebep olup delâlet eyleye kavlıle ya fi'lile taassup ya teğallüp eyleye veya telbîs ya tezvîr eyleye âyet-i beyyine-i (fekad bâe bigadabin minnallâhi ve me'vâhü Cehennemü ve bi'sel-masîr)

misdakına mâsadak vâki olup (ve kâne mine'l-ahserine a'mâlen ellezîne dalle sa'yühüm fi'l-hayati'd-dünyâ vehüm yahsebûne ennehüm yuhsinûne sunâ) mantûkuna mutâbik olup, dünyada zümre-i zâlimin ile ma'dud ve mezkûr ve ukbâda fırka-i muazzebîn ve tâife-i muâkabîn ile mahşûr olup, â'mâlî külliyyen mahbût ve hebâ-ı mensûr ve cümle-i ahvâlî gayrı mazbût ve pür-kusûr olup, saadet ve merhamet-i Rahmân'dan dâr ve himâyet mağfîret-i Mennân'dan mehcûr olup, vâdi-i hirmânda ukûbât-ı müteâkibe ve bevâdi-i hizlânda tâ'zîbât-ı mütenâvebe ile muâkâb ve muazzeb ola...» denilmektedir.

Vâkıf Kânûni Sultan Süleyman Han, vakfiyesinin yukarıya alınan bölümünde bedduâ olarak özetle:

«Her kim vakfın şart ve kurallarının bozulmasına yönelirse, şer-i şeriften (İslâm hukukundan, adaletten), çıkmış ve haddini aşmıştır. Hazret-i Allah'a inanıp, ilahî kitapların indirilmesi ve Peygamberler gönderilmesini muhakkak bilip, kıyamet günündeki sual, cevap, sırat, mizan, haşr ve hisap ile İslâm dinindeki iman edilmesi gereken diğer hususlara iman eden dindar ve şuurlu müslüman olan bir kimse, sözü geçen vakıfların sıhhat ve lüzûmunu muhakkak bilip, kaydedilmiş ve lüzûmuna hükm edilmiş olduğunu tasdik ederek, yasal şart ve kayıtlarının değiştirilmesine yeltenmesin Riâyet olunan usul ve kaidelerini bozmak suretiyle hainlik ve tecâvüz eylesin.

Her kim ki, bilumum mezkûr vakıflara bizzat zarar vermeye niyet eder veya Allah'tan çekinmeyip zarar kasdeden bir kimseye yardım eder veya destek olursa ve vakıflarda bazı hususların noksanlaştırılmasına ve bozulmasına bizzat veya dolayısıyla sebep olursa, muhakkak ki âhirete Allah'ın gazabıyla döner, onun varacağı yer de Cehennemdir. Bu gibilerin, bütün amelleri hükümsüz bırakılarak dâimî azap içinde sürünecekleri yer mahrumiyet vadisidir. Bunlar, (Dünya hayatında iyi iş yaptıklarını sanarak iş ve amelleri dalâlete giden ve işlerinde zarara uğrayanlardan oldu) anlamındaki âyet-i kerîmenin buyruğuna uygun olarak, dünyada zâlimler grubundan sayılınsınlar; âhirette de azap ve ikâba dūçar olanlarla haşrolup, amelleri yok ve hükümsüz olsun. Her halleri mazbut olmayıp, kusurlu olarak Rahmân olan Allah'ın rahmetinden uzak olsun ve bağışından

(98) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 1087 umum ve 140 K. ve 45 kayıt nolu orijinal vakfiye defteri, s: 201-204,

kovulup, mahrumiyet vadisinde peşi peşine gelen ikablar ve rüsvâyılık yollarında münâvebeli azaplarla azap olsunlar...» şeklinde bedduâ edilmektedir.

2- Esseyyid Elhâc Ahmed Arif Hikmet Bey'e ait 27 Şaban 1271 H. 22 Nisan 1856 M. tarihli vakfiyenin (99) hitâmında bedduâ olarak şöyle denilmektedir:

«El-iyâzu billâhi teâlâ havâli-i ker ve tağyîr ve tebdîli ve mütearrız-i nakz ve tahvîli olanlar, Hazreti Kahrîr-ı zülcelâl'in mazhar-ı gazab ve nekâhî olup» yani «Allah korusun, Vakfın değiştirilmesi, bozulması ve amacından saptırılmasına kalkışanlar Kahrîr olan Hazreti Zülcelâl'in gazap ve azâbına dâçar olup...» denildikten sonra «Onu işittikten sonra kim değiştirirse, günahı değiştirenlerin üzerindedir. Kuşkusuz Allah işiten ve bilendir..» anlamındaki âyeti kerîme zikredilmiştir.

3- II. Sultan Bayazıt'a ait Evâil-i Cemâziye-lâhir 911 H. 30 Ekim 1505 M. tarihli vakfiyenin (100) 171-172. sayfalarında (Resim 6/a,b) bedduâ ile ilgili olarak:

«Hükkâmdan ve selââtinden fil-cümle hiç ahedden bunların vakfiyetini bozmağa şer'an asla mecâl kalmadı. Bir kimesne ki, bunların bozulmasına veya bir vechile nakzına veya tebdîline ve tağyîrine fil-cümle hilâf-ı şer'i tasarrufuna mübâşeret ede yahut kasd eyleye, Allah teâlâ Hazret'inde itâb-ı âzîme ve azâb-ı elîme mustahak olur ve dünyada zâlimlerden addolunur...» Yani «Hâkim ve Sultanlardan hiç bir kimsenin, bunların vakfiyetini bozmasına dîni yönden asla imkân kalmamıştır. Bunların bozulmasına veya herhangi bir yönle bozulmasına veya değiştirilmesine, bütün islâmî kurallara aykırı olarak tasarrufuna başlar, yahut yeltenirse, Allah Teâlâ hazretlerinin büyük ve acıtırıcı azâbına mustahak olur ve dünyada zâlimlerden sayılır...» denilmektedir.

4- Hacı Mehmet Bey oğlu Reşit Osman Bey'e ait 5 Cemâziyelevvel 1218 H. 12 Ağustos 1803 M. tarihli vakfiyenin (101) ikinci sayfasının 40-42. satırlarında

«Ve câmi-i mezkûr nezâretinde şurûtu mez-kûre üzere nezâret etmeyüp iğmâz ve müsâmaha ve tekâsül ve betâet ederler ise, Allah-u azîmü's-şân ve Hazret-i Peygamber-i âhiri'z-zaman ve enbiyâ-i sânu'l-bürhân ve melâike-i mukarreb-i yezdân laneti üzerlerine olsun...» yani, «sözü geçen caminin idaresinde, belirtilen şartlara göre davranmayıp, göreve karşı tembellik gös-

حُكَّامْدَنْ وَسَلَّاطِينْ

فِي الْجُمْلَةِ هَيْجَ أَحَدٍ دَنْ بُونْلَرْ وَفَقِيتِنِي

بُوزْمَغَاشَرَعَا أَصْلَاجَال قَالَمَادِي

بِرْ كِسْنَه كِه بُونْلَرْ بُوزْلَمَاسْنَه وَيَا بَر

RESİM 6/A

وَجْهَه لَه نَقِضْنَه وَيَا بِنْدِيلْنَه وَتَغْيِيرْنَه

فِي الْجُمْلَةِ خِلَافِ شَرْعِ تَصْرِفَه مُبَاشَرَت

اِدَه يَا خُودُ قَصْدًا يَلِيَا ۞ اَللّٰهُ تَعَالٰى

حَضْرَتْنَه عِتَابِ عَظِيمَه وَعَذَابِ اَلِيمَه

مُسْتَحْتِ اُولُورْ ۞ وَدُنْيَا دَه ظَالِمْلَرْدَنْ

عَذَاوُلُورْ

RESİM 6/B

terir, göz yumar, toleranslı davranır ve işi ağırdan alırlarsa, Allah-ü azimü-şanın, âhir zaman Peygamber'i Hazret-i Muhammed'in diğer

(99) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 182 K. nolu orijinal vakfiye D.

(100) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 128 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 171-172,

(101) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri, s: 187-188,

bütün Peygamberlerin ve Allah'a yakın olan Meleklerin laneti onların üzerlerine olsun..» şeklinde bedduâ edilmektedir.

5- Sabık Matbah-ı Amire Emîni ve Cizye Muhasebecisi olan Hacı Halil Efendi İbni-Hacı Ali'ye ait 22 Cemaziyelahir 1142 H. 1 Ocak 1729 M. tarihli vakfiyenin (102) 27-28. sayfalarında:

«Gerek müddet-i hayâtında ve gerek hâl-i memâatında mecmû-u şurûtu mezkûremi icrâyâ memur ve kâim olan kimesneler, bir tarik-ı tehavvün ve taksîr ve bir taraf-ı himâyet ve taraf-ı âhere gadr ve hiyanetle ahz ve i'talarında taklîl ve teksîr ederlerse Hazret-i Bârî Teâlâ'nın ve Meleklerinin lânetine müstehak olalar..» yani, «Gerek ben hayatta iken, gerekse ölümünden sonra, şartlarını yürütmeye memur tayin edilen kimseler, görevlerinde kayıtsızlık ve taksirat gösterirlerse, bir tarafı koruyup diğer tarafa zûlm ederek hainlikle alıp vermelerinde haksız yere azaltır veya çoğaltırlarsa, Allah Teâlâ ve Meleklerinin lânetlerine müstehak olsunlar..» şeklinde bedduâ edilmektedir.

6- Sultan Abdülaziz'in Annesi Pertevniyal Sultan'a ait 15 Şevval 1289 H. 4 Aralık 1872 M. tarihli vakfiyenin (103) 316-317. sayfalarında ön görmüş olduğu şartlarına uymayanlara şöyle bedduâ edilmektedir:

«Şayet bir nice zamandan sonra bir güne tahrîf ve tebdîl ve tağyîr ve taklîl cihetine meyl ve sülûk vuku' bulur ise, sebeb olanlar, yerleri ve gökleri ve bizleri yoktan var eden ve bunca nimetleri ihsan buyuran Allah-ü azîmü's-şânın kahr ve gazabına uğrasun ve dünya ve ahirette rahat yüzü görmesün ve iki cihanda rezâletten kurtulmasun, Amîn, bihürmeti seyyidi'l- mürselin..»

Vâkıfe Pertevniyal Sultan, vakfiyesinin örneği sunulan bölümünde, herhangi bir açıklama yapmaya lüzum kalmayacak bir şekilde ve herkesin anlayacağı bir ifadeyle kendinden sonra vakfının değiştirilmesine veya ön gördüğü hizmetlerin azaltılmasına yönelen kimselere görüldüğü üzere çok ağır bedduâlarda bulunmuştur.

7- Yusuf Çavuş nâmiyle meşhur olan, Ahmet Ağa'ya ait Gurre-i Recep 1082 H. 23 Ekim 1671 M. tarihli vakfiyenin (104) üçüncü sayfasının 26-32. satırlarında, vâkıfın ön gördüğü şart ve vasiyetlere uymayan mütevellî ve nâzırların, âkıbetleri hususunda şöyle denilmektedir:

«Ve benden sonra vakf-ı mezbûra mütevellî

ve nâzır olanların uhdelerine tayin ve tasrîh ettiğim vasâyâyı, vech-i meşrûh üzere edâdan imtina' ve mennâ'îlî'l-hayr olup, tama'-ı ham sebebiyle taksîrat ve tekasül ederlerlerse rûz-u Kıyâmette damen-i melâmetleri ve geribân-ı hacâletleri pençe-i dest-i tazarru' ve niyazında ve keşide olduğu halde mahkeme-i adl-i vedâd olan huzûr-u şerîf-i Rabbü'l-ibâdda murâfa'a olundukda muâtep ve bihisap muhâtap olacaklardır. Tefekkür ve yâd edup, sâlik-i tarik-i sedâd ve âzim-i sebîl-i reşâd olmağla, meyledüp meyl-i murâdât-ı dünyevî ve mazhar-ı mesûbat-ı uhrevî olmağla mesrur ve şâd olalar..»

Vâkıf Ahmed Ağa, vakfiyesinin yukarıya alınan bölümünde özetle:

«Benden sonra sözü geçen vakfıma mütevellî ve nâzır (105) olanların uhde ve sorumluluklarına bırakmış olduğum vasiyetleri, belirtilen şekilde yerine getirmekten imtina' eder ve hayra engel olurlarsa veya tamah yüzünden görevde taksîrat gösterir, tembellik yaparlarsa, kıyamet gününde melâmet etekleriyle mahcubiyet yakaları, tazarru ve niyaz elimde çekilir olduğu halde, kulların Rabbi olan Hazret-i Allah'ın huzurunda, adalet mahkemesinde duruşma olduğunda itap ve hesapsız olarak muhatap olacaklardır. Onu düşünerek doğru yola girip, iyilik yapmaya yönelerek dünyevî muradlarına ermek ve uhrevî sevablara mazhar olmak sûretiyle sevinçli ve şâd olsunlar..»

8- Hazine vekîli Hâfız İsâ Ağa ibni Abdülmennân'a ait Şevval 1234 H. Temmuz 1818 M. tarihli orijinal vakfiyenin (106) 65. sayfasında, vakıf gelirini haksız olarak yiyenler hakkında şöyle bedduâ edilmektedir:

«Ve eğer hâsıl olan nemâyı ekl ve bel'i ederler ise, Hazret-i Fahr-i Kâinât Efendimizin şefâatinden mahrum ve dâreynde saâdet yüzün görmeye...» yani, «Eğer elde edilen geliri yer ve yutarlarsa, Hazret-i Fahr-i Kâinat Efendimizin şefaatinden mahrum olsunlar, dünya ve âhirette mutluluk yüzü görmesinler..»

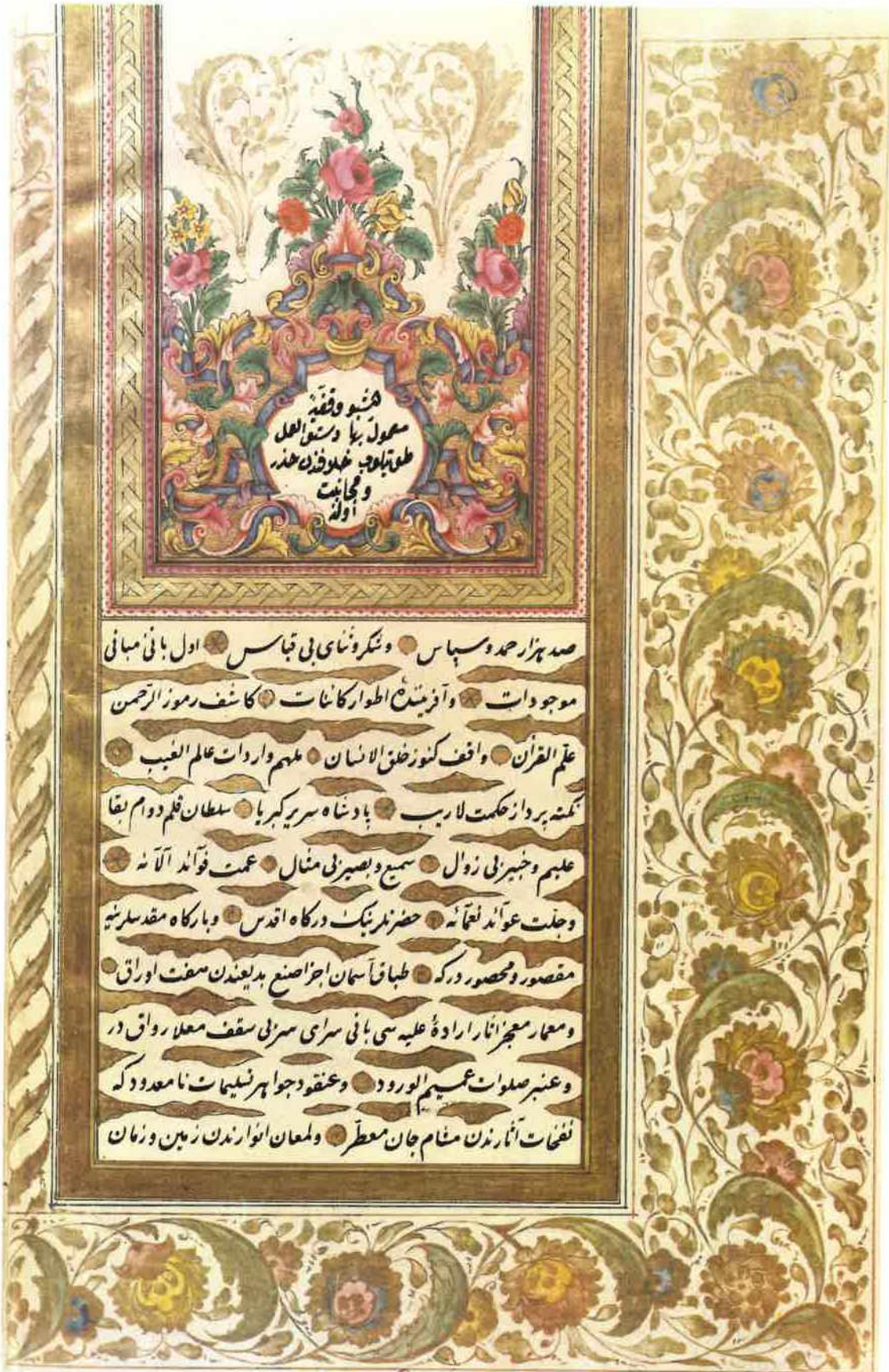
(102) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 39 K. nolu vakfiye defteri s: 27-28

(103) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 179 K. nolu vakfiye defteri, s: 316-317,

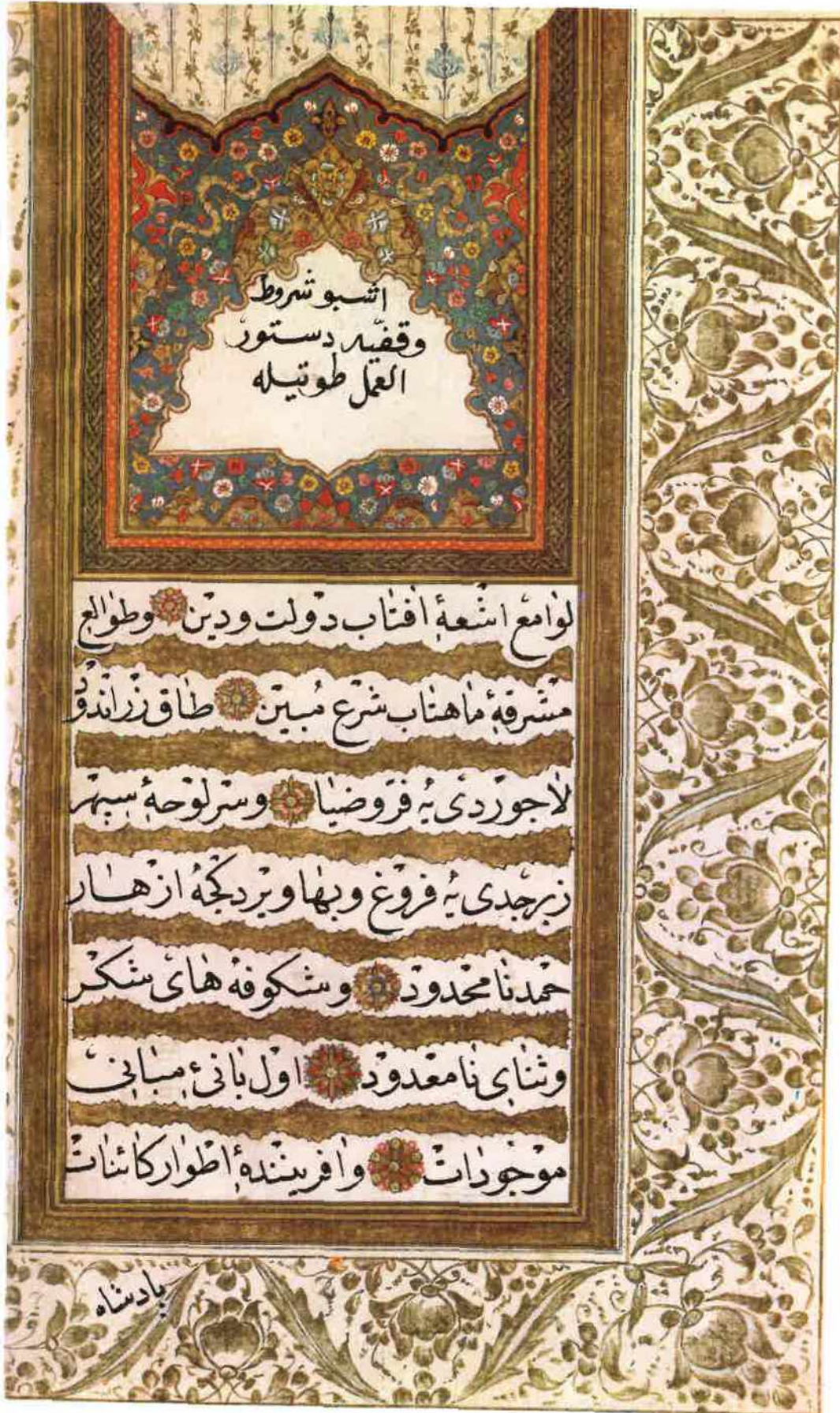
(104) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 579 nolu vakfiye defteri s: 100-102,

(105) Nâzır: Görüp gözetin demektir. Vakıf istilâhında, mütevellî mânâsına kullanıldığı gibi, mütevellînin yaptığı işlere nezâret etmek üzere vâkıf tarafından veya hâkim tarafından tâyin olunan zâttır.

(106) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 184 kasa ve 1 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 65,

صبر و فقهه معمول بر امانت کاف
 شروط و قیودی الی طائفة الله
 منور و کمال اوله

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

صد هزار کل زینای حمد و ثنا که شاخسار
 السنه شامدینه ظامرو عیان ویشمار از هزار
 مطرای شکر و سپاس بی زیا که بوستان
 شریعت دین و ریاض شاکرین پرورده و غایان
 اولوب رشته صدق نیت ایله بسته و تربیه
 خلوص و طوئیت ایله دسته دسته و قیلوب
 شیشه اهل نظر که زینت تام و زلال جویبار
 توفیقات ربانیه ایله نور و نظام بوله اول

واقف

Medine-i Münevvere'de Cennetü'l-Baki' adlı mezarlıkta dua.

Mekke-Arafat Dağı'nın Cebelü'r-Rahme (Rahmet Tepesi) ve çevresinde dua eden hacılar.

9- Bezm-i Alem Valide Sultan'a ait Gurre-i Cemaziyelevvel 1276 H. 22 Şubat 1853 M. tarihli vakfiyenin (107) 393-395. sayfalarında daha önce vakfettiği ve bu zeyl (ek) vakfiyesinde belirtilen hizmetlerin, ifasında şartlarına uyulmasını, ve kıyamet gününe kadar uygulanması için Hazret-i Allah'a tazarru' ve niyazda bulunduğunu belirtmektedir. Ondan sonra, Sultan Abdülmecid'in saltanatı döneminde vakfına herhangi bir halel gelmeyeceğini ifade etmekte ve bilâhare vakfın tebdil veya tağyirine yeltenilmemesini dilemekte ve vakfın değiştirilmesine veya zarara uğramazına çalışanlara şu şekilde beddâ etmektedir:

«Vakten minel-evkat, evkâfı mezkûremin şurûtu ve kuyûdunun tebdil ve tahrîfi vuku' bulur ise, bâis ve bâdî olanlar, neste'izü billâh (femen beddelehû bâ'de mâsemi'ahû feinnemâ ismi hû alellezîne yûbeddîlûnehû innallâhe semî'un âlîm) nazmı celîli muktazasına mâsadak olup, dünya ve âhiret müstahakkı mücâzât-ı şedîde olmaları, vâkıfû'l-esrâr olan zât-ı ulûhiyetten mes'ul ve müsted'â...» yani, «Herhangi bir vakit, sözü geçen vakıflarımın şart ve kayıtlarının değiştirilmesi veya tahrifi vuku' bulursa, ona sebep olan ve yapanlar (kim onu işittikten sonra değiştirirse, onun günahı değiştirenler üzerindedir. Kuşkusuz Allah işiten ve bilendir) anlamındaki âye-i celîlenin hükmü uyarınca, dünya ve ahirette şiddetli azaba müstehak olmalarını, sırlara vâkıf olan Hazret-i Allah'tan diler ve duâ ederim...»

10- 11. Sultan Bayazıt'a ait Evâsıt-ı Cemâziyelevvel 901 H. 1 Şubat 1495 M. tarihli Arapça vakfiyede (108) vâkıfın Amasya'da bir imâret ve civârında bir mescit ile medrese ve sıbyan mektebi yaptırdığı, yine Amasya'da Kızılca ırmak üzerinde Osmaniye Kalesi karşısında büyük bir köprü vakfettiği belirtildikten sonra, bu hayır eserlerinin yaşatılması için vakfettiği gayri menkullerin sayım ve ta'dadına başlarken, söz konusu vakfiyenin 20. sayfasında köprü ile ilgili olarak şöyle denilmektedir:

«والقنطرة المشيدة بادعية العابرين من ذوي الخصال لاستبقائها على مرور الايام والدهور وكروار الاعوام والشهور»

«Günler, aylar ve yüzyıllar boyunca ayakta durması için, iyi meziyetli kişilerin duâlarıyla yapılmış olan köprü ki...»

İncelenmesinden de anlaşılacağı üzere, toplum hayatında çok önemli bir hizmetin ifa-

فَلَا يَحِلُّ لِأَحَدٍ مِّنْهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَالْمَوْثِقِ الْآخِرِ

وَيَصَدَّقُ بِالْبَنِيِّ الطَّيِّبِ الطَّائِفِ الْوَزِيرِ وَلَا لِأَحَدٍ مِّنْهُمْ
تَغْيِيرُ هَذَا الْوَقْفِ وَلَا نَقْضُهُ وَلَا نَقْلُهُ وَلَا نَقْصُهُ وَلَا تَحْوِيلُهُ

وَلَا إِبْطَالُهُ وَلَا تَغْيِيرُهُ وَلَا إِهْمَالُهُ وَلَا تَبْدِيلُهُ وَلَا إِهْمَالُهُ

وَفَرِغَ شَيْئًا مِّنْ شَرَايِطِهَا وَقَانُونِهَا ضَيُّوْهُ فِي إِبْطَالِهِ وَتَبْدِيلِهِ

وَقَصْدَ فِي نَسْخِهِ وَتَحْوِيلِهِ بِتَأْوِيلِ فَاسِدٍ وَتَوْجِيهِ كَاسِدٍ

الزَّمَّ الْمَحْرَمَ وَاسْتَحْبَابَ الْمَأْمُورِ وَارْتِكَابَ الْمَعَاصِي فَخَيْرٌ يَوْمٌ يَخُودُ بِالْأَوْ

وَاللَّهُ حَسِيبُهُ وَالْمَالِكُ طَلِيبُهُ وَالزَّيْبَانِيَةُ رَقِيبُهُ وَالنَّارُ

يَوْمَ يُحْجَرُ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لِأَظْلَمَ الْيَوْمِ لِلَّهِ سِرْعُ الْحِسَابِ

فَمَنْ يَدُلُّهُ بَعْدَ سَمْعِهِ فَإِنَّمَا أَنَّهُ عَلَى الدِّينِ يَبْدُلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

وَجَرَّ الْوَقْفَ فِي مَانُوهُ وَتَبْغَاؤُ وَتَقْضَاءُ وَرَتْضَاءُ عَلَى الْحَيِّ الْكَرِيمِ

RESİM 7/A,B

sına vesile olacak köprünün, temelinin atılışında ve yapılışında hayır duâları olduğu, sunulan vakfiye bölümünde dile getirilmektedir. Aynı vakfiyenin 87-88. sayfalarında (Resim 7/a,b.) «Allah'a ve ahiret gününe inanan, güzel ve temiz olan Hazreti Peygamberi tasdik eden, Sultan, Emir, Bakan, küçük veya büyük herhangi bir

(107) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 11 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 393-395,

kimseye, bu vakfı değiştirmek, bozmak, nakletmek, eksiltmek, başka bir hâle çevirmek, iptâl etmek, işlemez hale getirmek, ihmâl etmek ve tebdil etmek helâl olmaz. Kim onun şartlarından herhangi bir şeyi veya kaidelerinden herhangi bir kaideyi bozuk bir yorum ve geçersiz bir yöntemle değiştirir, iptal eder ve değiştirilmesi için uğraşır, fesh edilmesine veya başka bir hale dönüştürülmesine kasd ederse, haramı üslenmiş, günaha girmiş ve masiyetleri irtikap etmiş olur. Böylece günahkarlar alınlarından tutularak cezalandırıldıkları gün, o da cezalandırılacaktır. Hiç kimseye haksızlık edilmeksizin herkesin dünyada yaptıklarına karşılık, cezalandırılacakları gün, Allah onların hesabını görsün. Mâlik onların isteklisi, zebâniler denetçisi ve Cehennem nasibi olsun. Zira Allah'ın hesabı hızlıdır. Kim bunu işittikten sonra, onu değiştirirse onun günahı, değiştirenler üzerindedir. Kuşkusuz O, iyilik edenlerin ecrini zayı etmez...» anlamında Arapça dilek, duâ ve bedduâlar yer almaktadır. Aynı vâkıfa ait Evâil-i Zilkâ'de 858 H. 23 Ekim 1454 M. tarihli vakfiyenin 406-409 sayfalarında benzeri bedduâ cümleleri yer almaktadır.

11- I. Sultan Selim'in emîrlerinden Gazanfer Bey İbni Abdullah'a ait Evail-i Şevval 978 H. 26 Şubat 1571 M. tarihli vakfiyenin (109) 63-66. sayfalarında Arapça cümlelerle (Resim 8/a,b,c,d) vakfı değiştirmek veya bozmak isteyenlere bedduâ edilmektedir. Söz konusu bedduânın tercümesi şöyledir:

«Allah'a, Meleklerine, Kitaplarına ve Peygamberlerine inanan Halife, Bakan, Kral, Sultan, Emîr, Kadı ve Vali kim olursa olsun, bu vakfı değiştirmek, tebdil etmek, bozmak, iptâl etmek helâl olmaz. Kim bu vakfın bozulmasına, başka bir hâle dönüştürülmesine başlar; tağyîr ve tebdiline kasd eder, iptâlî veya muattal (işlemez halde) kalmasına çaba gösterirse, haramı irtikap etmiş; günahkâr olmuş; kendini Allah'ın gazap ve azâbına mârûz kılmış ve acıntıcı azâbına müstehak etmiş olacaktır. Kim belirtilen hususların hepsini veya her hangi birini yapar,veya açıklanan şartlar ile tayin edilen masraflardan herhangi birini değiştirirse, Allah'ın gazabına uğrasın ve yeri cehennem olsun, ki orası ne kötü bir dönüş yeridir. Kim onu işittikten sonra değiştirirse günahı değiştirenler üzerindedir. Kuşkusuz Allah işiten ve bilendir. Vâkıfın ecrini cömert ve kerîm olan Allah versin. O ulu Allah, iyilik edenlerin ecrini asla zayı etmez ve inananların isteklerini geri çevirmez. Bu duâyâ âmin, âmin

diyen kula da Allah rahmet eylesin...»

12- Şeyhülhareme Esseyid Elhac Mehmed Çelebi İbn-i Abdülkâdir'e âit 1068 H. 1657 M. tarihli vakfiyenin (110) 45-47. sayfalarında Arapça ifadelerle, önce vakfa zararı dokunanlara bedduâ edilmekte, onun akabinde ise vakfa yararlı hizmet edenlere zararı dokunanlara bedduâ edilmekte, onun akabinde ise vakfa yararlı hizmet edenlere hayır duâ edilmektedir. Bu bölümün (Resim 9/a,b,c,) tercümesi şöyledir:

«Vakıf, kıyamete kadar satılmaz; bağışlanmaz; rehin edilmez; miras olmaz; değiştirilmez; ilelebet ne bütün ne de bir kısım, ne asıl ne de ferî olarak tebdil, tağyîr ve tahvil edilebilir. Her kim belirtilen hususları öğrendikten sonra, onun vâkıfietini (vakıf oluşunu) hükümsüz kılmaya veya şartlarından bir şartı iptal etmeye kalkışrsa bu kişi Hâkim, Vâris, Bakan, Vâli, Müttegallip ve Emîr gibi kişilerden kim olursa olsun, Allah onu dünya hayatında çabaları dalalet ve amelleri hüsrân olanlara ilhak eylesin. Hiç bir amelini kabul etmesin. Hiç bir şefâat ve fazîlete nâil olmasın. Kim belirtilen hususları bilerek, onu değiştirir veya iptal eder veyahud işlemez hale getirirse, lanet edenlerin, Meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun. Kim vakfın bekası ve gelirinin artırılması için çalışır; ihya edilmesi ve mahsûlâtının çoğaltılması için çaba gösterir, onu yıkılmak, yok olmak ve halelden korsa, onun mükâfâtını mu'in olan ve iyilik yapanların ecrini zayı etmeyen Ulu Allah versin. Dünyada kötülerin şer ve kötülüklerinden korusun. Ahirette, kıyamet gününün karanlıklarından ve Cehennem azâbından emîn olanlardan eylesin. Doğrular ve şehidlerle birlikte haşr edip müttakilerle birlikte Cennet'e girdirsin. Cennet taamundan bolca payla yedirsın. Kevser Havzı'ndan içirsin...»

13- Kapu Ağası Cundî Mehmet Ağa İbni Abdurrahîm'e ait 10 Rebiulevvel 1044 H. 24 Ağustos 1634 M. tarihli vakfiyenin (111) sonunda şöyle bedduâ edilmektedir:

«Şöyle ki, tağyîr ve tebdile sa'i ve taksîr ve

(108) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 68 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 20, 87, 88 sayfaları ile 34 K. nolu vakfiye defterinin 406-409. sayfaları,

(109) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 64. K. Nolu orijinal vakfiye defteri s: 63-66,

(110) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 36 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 45-47,

(111) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 36 K. nolu orijinal vakfiye defteri

لا يحل لأحد يؤمن بالله

وملائكته وكتبه ورسله

من خليفته ولا وزير ولا ملك ولا

سلطان ولا أمير ولا فاض

ولا وال كان من كان ولا غيره

هذا الوفا ويبطله وينقضه

او يبطله من شرع في نقضه

ونحوه ورام غمما في تغييره

وتبديله من رعي في ابطاله وتعطله

tahvile mütesaddî ola, â'mâlî mahbût ve ahvâlî nâ-mazbût olup, rûz-ü haşirde zümre-i muazzebinden ma'dûd ola...» yani, «Kim vakfın değiştirilmesine koşarak, başka bir şekle dönüştürmeye ve taksiratta bulunmaya yeltenirse, amel-leri yok olsun. Halleri düzgün ve mazbut olmasın. Haşir gününde azap olunacaklar gurubundan sayılsın...»

14- Derdinaz Kadın İbnet-i Abdülmenân'a ait orijinal ve tezhipli vakfiyenin (112) tezhipli kapak sayfasında (Resim 10) önemli bazı şartların akabinde, vakfiyede belirtilen şartlara aykırı davrananlar hakkında bedduâ edilerek şöyle denilmektedir:

İşbu vakfiye-i mâ'mûlün bihâ ve mu'avelün aleyhâ min külli'l-vücûh sahîha ve şer'i kavîme

فقد ارتكب الحرام واستوجب

الآثام وجعل نفسه عرضة

لنسخ الله وعقابه مستحقا

لأليم عذابه فمن فعل ذلك او

غير شيئا من ذلك او من شروط

الجينة ومصارفها الميمنة

RESİM 8/B

فقد بآء بغضب من الله وما وير

muvaḥḥa olmağıla, mucibiyle ilâ mâşâallâh'u teâlâ amel olunup, hilafından begâyet hazer ve tebdîl ve tağyîrine icisâr edenler, zümre-i merdûdîn ve hâsirinden mâ'dûd olalar...» yani «Uygulanmakta olan, her yönden güvenilen ve şer-i Şerîfe uygun olan bu vakfiye gereğince, Allah'ın dilediği âna kadar işlem yapıp, tersine davranıştan şiddetle kaçınılsın. Tebdîl ve tağyîrine cesâret edenler, kovulanlar gurubundan olsun ve hüsrana uğrayanlardan sayılsınlar...»

15- Yavuz Sultan Selim'in lalası ve Erzurum Valisi Mustafa Paşa'ya ait Evâil-i Rebîu-levvel 971 H. 19 Ekim 1563 M. tarihli vakfiyenin (113) 172-173. sayfalarında. (Resim 11/a,b) Arapça cümlelerle, vakfın şartını değiştiren ve vakfa zararlı olanlar hakkında, ağır bedduâlarda bulunulmuştur. Bu bedduâların türkçesi aşağıya alınmıştır:

«Vakfın, değiştirilmesi için her kim taarruz eder veya iptâlî için çaba gösterir, veyahut vâkı-

(112) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde mahfuz 19 K. nolu orijinal vakfiye defteri, kapak sayfası

(113) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 284 umum ve 7 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 172-173

جلّتم وبسوا المضير ﴿١٠﴾ فمن بدّل

بعد سمع فأنما الله على الذين

يبدّلون إن الله سميع عليم ﴿١١﴾

وأجر الواقف على الجواد الكريم ﴿١٢﴾

أنه لا يضيع أجر المحسنين ﴿١٣﴾

ولا يخيب ربّاء المؤمنين ﴿١٤﴾

ورحم الله عبداً قال آمين آمين ﴿١٥﴾

RESİM 8/C

RESİM 9/A

لا تبغ ولا تحب ﴿١٦﴾ ولا تحزن ولا تفرح

لما أنعمت الله الأرض ومن عليها ﴿١٧﴾ ومن خرج إلى الله

ولا تبدل ولا تبدل ﴿١٨﴾ ولا تحزن ولا تفرح

لكلّ ولا يضا ﴿١٩﴾ ولا أصلا ولا فرعاً ﴿٢٠﴾

أبد الأبدين ﴿٢١﴾ ومن جدّ في أبطال وقينتها باء

وقد على ما ذكر ﴿٢٢﴾ أو خلال أو في شرف أو

غيب علمه ما نهر ﴿٢٣﴾ حتى أروا ما في منبر

أو قال أو يغلب أو امر ﴿٢٤﴾ لا يملكه إلا خير

أعمال ﴿٢٥﴾ الذين ضلّ سبيلهم في الحياة الدنيا ﴿٢٦﴾

ولا يقبل منهم فاولا عدلا ﴿٢٧﴾ ولا ينال شفاعة ولا

من غير ما يرد ﴿٢٨﴾ أو يطله أو يطله ﴿٢٩﴾ غيب

ما علمه فليدفعه الله في الدنيا ﴿٣٠﴾ والملائكة والناس

أجمعين ﴿٣١﴾ ومن سجد في بقائه ﴿٣٢﴾ وفي غير غلظه

وأحمد في حياته ﴿٣٣﴾ وتجنّب محوالة ﴿٣٤﴾ ومنا

RESİM 9/B

RESİM 9/C

من الله لا يرد ولا يزل ﴿٣٥﴾ وحفظه الله الجواد الكريم

في آية ﴿٣٦﴾ على الله الخبير ﴿٣٧﴾ أنه لا يضيع أجر

المحسنين ﴿٣٨﴾ فضانه في الدنيا فسر في القرآن ﴿٣٩﴾

وقرأ القرآن ﴿٤٠﴾ وحججه في ذلك الجنة ﴿٤١﴾

من المات يوم القيامة وعذابه النار ﴿٤٢﴾

وحججه في الدنيا في النار ﴿٤٣﴾ وقد ناله

الجنة مع الأتقياء والأيام ﴿٤٤﴾ وأطعم بطيخا

الجنة بطيخا الأوفى ﴿٤٥﴾ وسفاه فخره في حشر

الكور ﴿٤٦﴾ وأجر الواقف على الجواد ﴿٤٧﴾ على الجواد

وتعرض لمقتله وخسرانه وطاويجههم
 وبئس المصير وعليه لعنة الله ولعنة
 الالاعين من الملائكة والناس جميعين
 لا يقبل الله صفا ولا عدلا ولا فرضا
 ولا نفلا ولا صوما ولا حجا ولا صلوة
 ولا زكوة ولا جهادا ولا صدقة
 وهو سائل ومحاسب ومجاريه
 ومعاقبه والتحق بالآخرين اعمالا

RESİM 11/B

fin şartına aykırı olarak vakıfların herhangi birine bir davranışta bulunur veya onu ehlinden başka birine verirse, Allah'ın gazap ve azâbı onun üzerine olsun. Allah'ın rızâsından mahrum ve azâbına dâçar olsun. Yeri Cehennem olsun, ki orası ne kötü bir dönüş yeridir. Allah'ın Meleklerin ve bütün insanların lânetleri onun üzerine olsun. Allah onun hiç bir işini farz ve nafile ibâdetini, oruç, hac, namaz, zekat, cihad ve sadakasını kabul etmesin. Suâl ve hesâbını gören, cezâ ve azâbını veren Allah olsun. Amel yönünden zarara uğrayanlardan olsun...»

16- Mirza Paşa Oğlu Şemsi Ahmed Paşa'ya ait Rebiulevvel 988 H. Nisan 1580 M. tarihli orijinal vakfiyede (114) vakfettiği imârette çalıştırılacak Personelin, kendisinin âzatlıların-

(114) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 109 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 191-192-

RESİM: 10

RESİM: 11/A

فمن تعرض للتغيير
 أو سعى في إبطاله أو تصرف في شيء من
 بغير شرط واقف أو صرفه عن أهل فقدا
 بغضب من الله تعالى وسخطه وعدم
 رضوانه

dan ehil olanlardan tayin edilmesini, ehil olmayanlara görev verilmemesini, ehil olmayanların görevlendirilmiş olması halinde, görevin ondan alınıp, ehil olan birine verilmesini şart ettikten sonra, şartına uymayanlar hakkında söz konusu vakfiyenin 191-192. sayfalarında, (Resim 12/a,b) şu şekilde bedduâ etmiştir:

«Eğer bu makûleninazlinde vülât-ı vilâyet, mûcib-i âdet rüşvetlerin alup, yahut bir tarik ile siyânet edup, ihmal ve imhal ederlerse hak süp-hânehû ve teâlâ Hazretlerinin suhtuna kahrına mazhar olup, rûz-u tenâdda alâ ruûsil-eşhâd hîzy ve ikâb-ı elîme giriftâr olalar...» yani, «Eğer vilâyet valileri, adet gereği rüşvet alıp veyahut herhangi bir yol ile ehil olmayanları korur, görevi ihmal ederlerse Hazreti Allah'ın gazap ve kahrına dâcâr olsunlar. Hesap gününde şahitler önünde büyük utanç ve acıtıcı azaba müstehak olsunlar...»

17- Mehmed İbni Mehmed Çelebi'ye ait Evâhir-i Rebîulâhîr 940 H. 19 Kasım 1533 M. tarihli vakfiyenin (115) sonundaki bedduâ bölümünde şöyle denilmektedir:

«Ol haysiyette ki bundan sonra, hiç bir vech ve sebeple, tebdîl ve tağyîri caiz olmaz. Kim ki, tebdîl ve tağyîrini kasd eder, yahut şart ve kayıt ve zabûlarından bir şeye fena niyetle yakın olur ise, muhakkak haram ve âsâmı (günahları) irtikap etmiş olur. Vakfiyede yazılı hadîs-i şerîf ve müteaddid âyetleri iştittikten sonra, bir mü'min ana (ona) nasıl cûret ve tesaddî edebilir? Cenâb-ı Hakk'ın kitabına ve Resûlünün sünnetine muhâlefet ve Cenabı Hakkın tahrîm ettiğini (haram kıldığını) istihlal ve mü'min kardeşinin vakfını ifsada sa'yeden, Cenabı Hakkın gazabını yüklenmiş olur anın (onun) mekanı Cehennem'dir. Cehennem, ne fena varacak bir yerdir. Allah'ın Meleklerinin ve cümle nasın (insanların) lanetleri ânın üzerindedir. Zâlimlere, ma'zeretlerinin fayda vermeyip, lânete ve Cehennem'e müstehak oldukları, kıyamet gününde onları hesaba çekip muâhaze ve mücâzât edecek olan Allah'dır...»

18- I. Sultan Selim'e ait 964 H. 1556 M. tarihli vakfiyenin (116) 407-408. sayfalarında (Resim 13/a,b) önce, vakfiyesinde ön görülen şartlara uyan ve vakfı koruyanlara hayırlı duâda bulunulmuş; sonra onun peşinde vakfa zararı dokunan ve vâkıfın şartlarına uymayanlara da bedduâ edilmiştir. Söz konusu bu duâ ve bedduânın sadeleştirilmiş şekli şöyledir:

«Şefkat ve merhameti bütün cihanı kapsayan vâkıf Sultan Hazretleri, hakkaniyet gereği

اكر بنمقوله نك عن لنك ولادة

ولايت بر موجب غادت رشوتلر

الوب يا خود بر طريق ايله صيانت

ايدوب با همال و اممال ايدز لوسه

حسب خانه و سكا حضرتلرينك سخطه

قهرنر مظهر اولوبد و زشادده علا

RESİM: 12/A

رؤس الاشهاد خري عظم وعقاب

اليه كرفتار اولالار

RESİM: 12/B

olarak, devamlı bir şekilde müslümanların vakıflarının ihyâsına, din ve diyanet gereği olarak, vakıfların şartlarının uygulanmasına, olağan üstü itina göstermişlerdir. (başkasına yaptığın sana yapılır) sözü uyarınca, doğru ümit ve güvenilir rica odur ki, kendinden sonra gelen her adaletli Pâdişah, bu eşsiz Şehin Şâh'ın vakıflarının ibkâsı için yüce himmetlerini sarf ederek,

(115) Arapçası, 570 nolu vakfiye defterinin 5. sayfa ve 10. sırasında, Türkçesi ise, 1767 nolu defterin 437-438. sayfalarında kayıtlıdır.

(116) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 182 K. nolu orijinal vakfiye defteri, s: 417-418,

حَضْرَتِ رَبِّكَ جَمَلِ جَهَانِ شَفَقِ شَفَقَتِ رَبِّكَ يَا بَانَ وَجَمِيعِ
 جَهَانِيَانِهِ مَرَّاسِمِ مَحْمَلَتِ جَهَانِيَانِ أُولُوبِ حَقَانِيَتِ
 بِمَقْتَضَايِ حَقَانِيَتِ هَمِيْشَهْ أَوَاقِفِ مُسْلِمِيْنِكَ اِحْيَانِيَهْ
 مَعْطُوفِ وَعَنَابِيَتِ بِيْ غَايَتِ رَبِّ بِسْتَدْعَايِ دِيْنِ وَدِيَانَتِ
 دَائِمًا بِشَرْوْطِ وَاقْفِيْنِكَ اِحْرَاسِيَهْ مَصْرُوفِدُرْ بِسِ مَرْجَبِ
 فَرْمُودُهُ اَلَيْسَ مِنْكَ اَمِيْدُ صَادِقِ وَرَحْمَتِ وَانْفِ
 اُولَدِ رَبِّكَ مِنْ بَعْدِ كَلَانِ هَرَبَادِشَاهِ عَادِلِ بُوْشَهْشَاهِ
 بِيْ مَعَادِلِ حَضْرَتِ رَبِّكَ اَوْقَافِيْ اِبْقَاسِيَهْ هَمِيْشَهْ عَلَيِ نَهْتِ لَرِ
 مَبْدُولِ بِيُوْرِ وَشَرْوْطِيْ اِبْقَاسِيْ حَكْمِ وَاجِبِ الْقَبُولِ لَرِ
 اَيْلَهْ مَعْمُولِ اَنْدُوْنِ اَيْلَهْ اُولُسَهْ حَقِّ سُبْحَانِهْ وَتَعَالَى نَنْكَ
 اَلْوَهِيْتِ وَرَبُّوْبِيْتِهْ وَمَلَانِكِهْ مَقَرَبِيْنِكَ عِبُوْدِيْتِهْ
 وَجَمِيعِ كَيْتِ مَتَرَلَهْ نَنْكَ حَقِيْقِيْتِهْ اِيْمَانِ وَاِيْقَانِيْ اُولَانِ
 وَزِيْرُهُ رَسُلِ اَصْحَابِ هِدَايَتِهْ وَبِحَيِّ يَوْمِ قِيَامَتِهْ اَعْتِقَادِ

RESİM: 13/A

وَازْعَالِيْ اُولَانِ كَايِنَاْمَزْ كَانِ فِيْ اَيِّ زَمَانِ وَمِنْ اَيِّ مَكَانِ
 كَرَكْ شَاهِ وَكَرَكْ وَزِيْرِ كَرَكْ قَاضِيْ كَرَكْ اَمِيْرِ كَرَكْ
 صَفِيْرِ كَرَكْ كَبِيْرِ بُوْ اَوْقَافِ مُسْجَلِهْ نَنْكَ تَوْدِيَهْ وَتَوْفِيْرِهْ
 وَنَجْوَسَاتِ مُفَضَّلَهْ نَنْكَ تَنْمِيَهْ وَتَنْمِيْرِهْ سَعْيِ جَمِيْلِ
 وَجَدِيْجَرِ اَلَا اَيْلَهْ اَنْكَ دُرَادَهْ مُطْلَبِ وَمَارِيْ حَاصِلِ
 وَاٰخِرُنْ اَبْهَامِيْ مَرَاتِبِهْ وَاصِلِ اُولَهْ وَهَرَكِيْمِ كِرْ اَصُوْلِهْ
 قَصْدِ اَبْطَالِ وَبَاشِرُوْلَهْ نَيْتِ اِخْلَآلِ اَلَيْسَ دُنْيَا دَهْ
 حَالِيْ خَرَابِ وَمَالِيْ عَرَابِ وَعَقْبِيْ حَقِّ عَذَابِ
 وَمُسْتَاْهِلِ عِقَابِ اُولَهْ

RESİM: 13/B

şartlarının yerine getirilmesini, kabûlü vâcib olan bir hüküm telakki ederek uygulattırın. Allah Teâlâ'nın ulûhiyet ve rübûbiyetine, ona yakın olan meleklerin kulluklarına ve indirilen tüm kitapların hak olduğuna imanı olan, doğru yola götüren Peygamberler zümresine ve kıyâmet gününe geleceğine i'tikad ve iz'ânı olan, gerek Şah, gerek Bakan, gerek Kadı, gerek Emîr, gerek küçük, gerek büyük, hangi zaman ve mekânda kim olursa olsun, tescil edilen bu vakıfların korunmasına, artırılmasına, nemâlandırılmasına ve geliştirilmesine gayret sarfeden kişinin, dünyada istek ve arzuları hasıl ahirette en güzel mertebe ve makamlara vâsıl olsun. Ve her kim vakfın asıllarının iptâlini kasd veya şartlarının ihlâli için niyet ederse, dünyada hâli harap ve akibeti itâb olsun. Ahirette azab ve ikâba müstehak olsun..»

19- II. Sultan Selim'e ait Evâil-i Rebîulelvel 987 H. 28 Nisan 1579 M. tarihli vakfiyenin (117) 90-91. sayfalarında, vakfa zararı dokunan ve vâkıfın şartını değiştirenlere ağır bedduâ edilmektedir. (Resim 14/a,b) Bu bedduânın sadeleştirilmiş şekli şöyledir:

«Hazreti-i Allah'a inanan, kıyâmet gününde sual, cevap, sırat, mîzan, haşır ve hisâba îman eden her kimse, vakfın usûl ve furûuna, şart ve şer'i kayıtlarının tağyîr ve tebdîli için taarruz etmesin. Tahrîf edilmesine, başka bir hale dönüşürülmesine kalkışmasın, şer-i şerife aykırı olan her türlü davranışa teşebbüs veya delâlet eden veyahut yardımcı olan kimse, Allah'ın gazabına uğrasın. Yeri Cehennem olsun, ki orası ne kötü bir dönüş yeridir. İyilik yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatında amelleri hüsrâna uğrayanlardan olsun. Allah'ın rahmetinden uzak olsun ve mağfiretinden kovulsun. Kim onu işittikten sonra değiştirirse, onun günahı değiştirenler üzerindedir. Kuşkusuz Allah işiten ve bilendir. Allah'ın Meleklerin ve bütün insanların lânetleri onu değiştirenin üzerine olsun.»

20- Lâleli Mustafa'nın Mısır'daki vakıflarına ait 27 Rebîulelvel 1282 H. 8 Ağustos 1865 M. tarihli Arapça orijinal vakfiyenin (118) 65-70. sayfalarında yer alan duâ ve bedduâyâ ilişkin bölüm Türkçeye çevrilerek aşağıda sunulmuştur:

«Allah'a ve âhiret gününe iman eden ve muhakkak bir gün Rabbına varacağını bilen bir

(117) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 186 K. nolu orijinal vakfiye defteri, s: 90-91.

(118) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 122. K. nolu orijinal vakfiye defteri, s: 65-70

شَوْلَكَ نَكَدَكَ حَضْرَتِ حَقِّ

وَجَوَادِ مُطْلَقِ عَقْدِ اِيلِيَّةِ وَيَرْقِيَا مَتَنَ

سُؤَالِ وَجَوَابِ وَصِرَاطِ وَمِزَانِ وَحُشْرِ وَحِاسِبِ

جَانِبِ اَوْلَادِ اَصُولِ وَفُرُوعِ وَشُرُوطِ وَفَوَائِدِ شَرِيعَةِ

مَنْكَ تَغْيِيرِ وَتَبْدِيلِ تَعْرِضِ اِيلِيَّةِ وَتَحْيِيفِ وَتَحْوِيلِ

تَصَدِيقِ اِيلِيَّةِ وَبِالْجَمَلِ خِلَافِ شَرِيعِ شَرِيفِ اَوْضَاعِ

مُبَاشَرَتِ وَبِالْخُودِ رَدِّ لَتِ وَمُعَاوَنَتِ اَيْلِيَّةِ

فَقْدَاءِ بَعْضِ اِلِلَّهِ وَمَا وَبِهِ جَهَنَّمَ وَبِالْمَصْرِ

RESİM: 14/A

مِصْدَاقِ مَا صَدَقَ وَكَانَ مِنَ الْمَخْصِيَةِ اَعْمَالِ الدِّينِ

ضَرْعِ سَعْيِهِمْ فِي الْخَلَاءِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْبِبُونَ اَنْتُمْ

يَحْسِبُونَ صَنَاعًا مَنْطُوقِيَّةً مَطَابِقًا اَوْلَادِ

رَحْمَتِ رَحْمَانِ دُرِّ وَرَحْمَتِ مَغْفِرَتِ مَتَانِ دَرِّ

مَنْجُوزِ وَمَحْجُوزِ اَوْلَادِ فَتَبَدَّلْ بَعْدَ مَا سَمِعْتَ

فَاِنَّمَا اَمْنٌ عَلَى الدِّينِ يُبَدِّلُ لَوْ نَادَى اِلِلَّهِ سَبْمِجِ عَلِيمِ

وَفَرَاغِ فَعْلِيَّةِ اَعْنَادِ اِلِلَّهِ وَتِلْكَ اَلْاَسَاسُ اَعْيَادِ

RESİM: 14/B

kimseye, bu vakfı değiştirmek, onun tamamının veya bir kısmının iptali için uğraşmak sözü geçen vâkıfın vakfiyesini tescil ettirdiği tarihteki, görüş ve şartlarına aykırı olarak her hangi bir yönden hile yapmak veya vakfı bozmak helal olmaz. Her kim, bu hususlardan birini yapar ve belirtilen şartlara aykırı davranırsa, yüreklerin susadığı,

hamile olanların ceninini attığı, insanlar sarhoş olmadığı halde Allah'ın azabının şiddetinden sarhoş gibi göründükleri, zalimin elini ısırdığı ancak ısırmanın bir yarar sağlamadığı, Allah'a kalb-i selîm ile gelenler haric mal ve evladın kişiye yarar sağlamadığı, kıyamet gününde Allah Teâlâ onun tâlibi olsun. Hisâbını görsün. Tavır ve hareketine uygun olan cezayı versin. Ve her kim vakfı hak sahiplerinin elinde bâkî kılar ve vakfiyesinde belirtilen şartları uyarınca yürütür. Mesâlih-i vakfa yardımcı olup, vakfiyesinde ön görülen hayır ve iyilik hizmetlerini ifaya destek olursa, Allah onun yapacağı yeri serin kılsın. Cevabını telkin ederek kolaylaştırsın. Sonucunu ve dönüş yerini güzel eylesin. Her türlü kötülüklerden emin olup, Allah'ın rızasına ererek seven ve rahmet-i ilâhi ile müjdelenen, kendilerine korku ve üzüntü olmayan mutlu kimselerden kılsın. Cenâb-ı Hakk'ın «onları, Rableri kendi nezdindeki rahmet rıza ve Cennetlerle müjdeler ki, o Cennetlerde, onlar için kalıcı nimetler vardır. Onlar, orada ebedî kalacaklardır. Kuşkusuz Allah nezdinde büyük mükafat vardır.» anlamındaki âyet-i kerîmesinde sözü edilen mutlu insanlar zümresine ilhak eylesin..»

21- Şeyh-Zâde Sultan Mehmed İbn-i sultan Süleyman'a ait vakfiyenin (119) 164-165. sayfalarında, vakfın giderlerini, tayin edilen şekilde yapmayan kimseler hakkında bedduâ (Resim 15/a,b) ile ilgili bölümün sadeleştirilmiş şekli şöyledir:

«Belirtilen görevler için ödenecek olan ve tayin edilen bu husus, muteber olup, kararlaştırıldığı şekilde kalarak değiştirilmeyecek şekildedir. Hiç bir kimseye fazla veya eksik verilmesin. Verilirse, fazla alana haram olsun. Eksik verenden, güçlü ve intikam sahibi olan Hazreti Allah intikam alsın. Genel olarak belirtilen hususlarda tecâvüzü câiz gören, geri kalmaya rıza gösteren kimse de dünyada hâkimler nezdinde suçlu ve muâtep olsun. Ahirette ise, her şeyi en iyi şekilde bilen Hazreti Allah nezdinde günahkâr olarak azâba uğrasın..»

22- II. Murad'a ait Safer 861 H. Aralık 1456 M. tarihli vakfiyenin (120) 32-34. sayfalarında (Resim 16/a,b,c) Arapça ifâdelerle, vakfı değiştiren ve vakfa zararı dokunanlara bedduâ edilmiş olup, tercümesi aşağıya alınmıştır:

(119) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 122 K. nolu orijinal vakfiye defteri s: 161-164-165,

(120) Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde kasada mahfuz 69 K. nolu orijinal vakfiye defteri, s: 32-34,

وَبُورُ

تَعْيِينَ مَحْرُومَةٍ مُقْتَرَةٍ وَتَبْيِينَ مَقَرٍّ غَيْرِ مُغَيَّرَةٍ أُولَئِكَ

هِيَ كَمَشْنِيهِ زَايِدٍ وَنَاقِصٍ وَرَيْلِيهِ وَرَيْلُورِيهِ

زَايِدُ اللَّهِ حَرَامٌ أُولَئِكَ وَنَاقِصٌ وَرَيْلِيهِ أِنَّ اللَّهَ غَيْرُ

ذُو انْتِفَامٍ اِنْتِفَامُ إِلَيْهِ وَهُوَ عُمُومًا بِوَمَنْصُوصٍ

أُولَئِكَ خُصُوصًا زَايِدٌ وَنَاقِصٌ وَرَيْلِيهِ وَتَحْلُفُهُ

RESİM: 15/A

RESİM: 16/B

مُقْتَرَةٍ مَحْرُومَةٍ مُقْتَرَةٍ وَتَبْيِينَ مَقَرٍّ غَيْرِ مُغَيَّرَةٍ أُولَئِكَ

هِيَ كَمَشْنِيهِ زَايِدٍ وَنَاقِصٍ وَرَيْلِيهِ وَرَيْلُورِيهِ

زَايِدُ اللَّهِ حَرَامٌ أُولَئِكَ وَنَاقِصٌ وَرَيْلِيهِ أِنَّ اللَّهَ غَيْرُ

ذُو انْتِفَامٍ اِنْتِفَامُ إِلَيْهِ وَهُوَ عُمُومًا بِوَمَنْصُوصٍ

أُولَئِكَ خُصُوصًا زَايِدٌ وَنَاقِصٌ وَرَيْلِيهِ وَتَحْلُفُهُ

مُقْتَرَةٍ مَحْرُومَةٍ مُقْتَرَةٍ وَتَبْيِينَ مَقَرٍّ غَيْرِ مُغَيَّرَةٍ أُولَئِكَ

هِيَ كَمَشْنِيهِ زَايِدٍ وَنَاقِصٍ وَرَيْلِيهِ وَرَيْلُورِيهِ

زَايِدُ اللَّهِ حَرَامٌ أُولَئِكَ وَنَاقِصٌ وَرَيْلِيهِ أِنَّ اللَّهَ غَيْرُ

ذُو انْتِفَامٍ اِنْتِفَامُ إِلَيْهِ وَهُوَ عُمُومًا بِوَمَنْصُوصٍ

أُولَئِكَ خُصُوصًا زَايِدٌ وَنَاقِصٌ وَرَيْلِيهِ وَتَحْلُفُهُ

رِضَاوِيرِن دُنْيَا دَهْ عِنْدَ الْحُكَّامِ مَحْمُودٌ وَمُعَاتِبَتِ

وَأَخْرَجَتْهُ عِنْدَ اللَّهِ الْعِلَامُ أَيْتَمٌ وَمُعَاتِبَتِ أُولَئِكَ

RESİM: 15/B

RESİM: 16/A

لَوْ

أَعْدَى مَعْنَى بِلَا قَدَرٍ وَهَرُومَةٍ وَالْيَوْمَ الْأَخْرَجَتْهُ عِنْدَ اللَّهِ

وَنَزِيلُ أَمِيرٍ أَوْ ذِي شُرْكَ أَوْ حَاكِمٍ أَوْ مُتَخَلِّصٍ خُصُوصًا

مَنْ يَتَوَلَّى أَمْرَ الْأَفْرَاقِ مِنْ التَّوَلِّيَةِ وَالنَّظَرِ وَالْإِشْرَافِ

وَحَافِظِ السُّلْطَانِ الْبَاطِلِ وَالْإِشْرَافِ الْعَاسِدِ الْمَآخِذِ

RESİM: 16/C

شِبْهِ الْأَرْضِ نَازِلُ الْمَاءِ بِفَيْحٍ طَرَقَ اللَّهُ تَعَالَى

مِنْ سَبْعِ أَرْضِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَالْقَائِلُ

أَعْدَى مَعْنَى بِلَا قَدَرٍ وَالْيَوْمَ الْأَخْرَجَتْهُ عِنْدَ اللَّهِ

وَنَزِيلُ أَمِيرٍ أَوْ ذِي شُرْكَ أَوْ حَاكِمٍ أَوْ مُتَخَلِّصٍ خُصُوصًا

مَنْ يَتَوَلَّى أَمْرَ الْأَفْرَاقِ مِنْ التَّوَلِّيَةِ وَالنَّظَرِ وَالْإِشْرَافِ

وَحَافِظِ السُّلْطَانِ الْبَاطِلِ وَالْإِشْرَافِ الْعَاسِدِ الْمَآخِذِ

شِبْهِ الْأَرْضِ نَازِلُ الْمَاءِ بِفَيْحٍ طَرَقَ اللَّهُ تَعَالَى

مِنْ سَبْعِ أَرْضِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَالْقَائِلُ

أَعْدَى مَعْنَى بِلَا قَدَرٍ وَالْيَوْمَ الْأَخْرَجَتْهُ عِنْدَ اللَّهِ

وَنَزِيلُ أَمِيرٍ أَوْ ذِي شُرْكَ أَوْ حَاكِمٍ أَوْ مُتَخَلِّصٍ خُصُوصًا

هذه مائة ألف دينار من ماله ودينار من ماله ودينار من ماله
 سلطان ووزیر ودفتر ویدیه وجمعیت وجمعیت وجمعیت
 نفی ووزیر ووزیر ووزیر ووزیر ووزیر ووزیر ووزیر ووزیر
 الله بجمع وجمع وجمع وجمع وجمع وجمع وجمع وجمع
 سوابق وجمع وجمع وجمع وجمع وجمع وجمع وجمع وجمع

RESİM: 17

«Allah'a, Peygamberine ve âhiret gününe imân eden, Sultan, Kral, Bakan, Emîr, Şevket sâhibi, Hâkim, Mütegalip olan hiç bir kimseye, özellikle mütevellilik, nâzırlık ve denetleme gibi görevlerle vakıf idaresini üstlenen ve benzeri şekilde mütegalib yöneticilerden alınan bâtlı tasallut ve fâsîd tahakkümle vakıf işini ele geçiren hiç bir kimseye, genel olarak insanlardan hiç birine, bu vakfı bozmak, eksiltmek, değiştirmek, ihmâl etmek ve âtıl hâle getirmek helal olmaz. Kim, onun değiştirilmesi için sâî olur, başka bir hale dönüştürülmesine, tahrîp edilmesine yönelir ve şer'i şerife uygun olmayan şekilde bir davranışta bulunmaya kasd ederse, meselâ vakıfla ilgili olarak (uydurma) berat, tomar ve yorum yazarsa, haksız yere mütevellilik ve yazı yazma ücreti gibi bâtlı bir istekte bulunursa, veya onu bâtlı defterine idhâl eder veya yalan hesaplarına eklerse, haramı irtikab etmiş ve günahkâr olmuş olur. Hazreti Peygamberin (kişinin haksız olarak aldığı bir karış toprağı, Hazreti Allah yedi kat yerden boynuna tok olarak takacaktır) buyruğı ile, Allah Teâlânın (zâlimlere acıtıcı azap hazırlamıştır) ve (Allah'ın laneti zalimlerin üzerine olsun) meâlindeki âyetlerini duyan bir mü'min, nasıl böyle bir haksız ve batıl davranışa kalkışabilir? Kim Allah'ın kitabına ve Peygamberin sünnetine aykırı davranır, kardeşinin vakfının bozulması, hayratının tahrip edilmesi, hasenâtının iptâli ve iyiliklerinin bâtlı kalması için uğraşır ve çaba gösterirse, Allah'ın gazabına uğrasın. Yeri Cehennem olsun, Allah'ın, Meleklerin ve bütün insanların laneti üzerine olsun. Hesabını Allah görsün. Zâlimlere mazeretleri hiç bir fayda vermiyeceği kıyamet gününde, çeşitli azap ve ikab ile onu azap etsin.»

23- Sultan II. Murad'a ait 22 Şevval 833 H. 15 Mayıs 1430 M. tarihli vakfiyenin (121) 21. sayfasının (Resim 17) 9-11. satırlarında yer

alan, bedduâ bölümünün sadeleştirilmiş şekli şöyledir:

«Vakfın iptâl edilmesi ve değiştirilmesi için çalışan, ihmâl edilmesine ve başka bir hale dönüştürülmesine kasd eden Sultan, Bakan, Kadi kim olursa olsun, Hak Teâlâ'nın, Meleklerinin ve bütün insan oğullarının laneti onun üzerine olsun. Kim onu işittikten sonra değiştirirse, günâhı değiştirenlerin üzerindedir. Kuşkusuz Allah işiten ve bilendir..»

Yukarıda sunulan bedduâlar, binlerce vakfiyede yer almış olan bedduâ türlerinden sadece bir kaç örnektir. Tüyler ürpertici olan bu bedduâları, dikkat ve ibretle okuyan veya işiten akıllı bir kişinin, vakfa kötü gözle bakması veya kötülük yapması düşünülemez. Zîrâ geçici bir arzu veya belirli bir menfaat için, dünya ve âhiretinin harab olmasını, Allah'ın azap ve gazabına dûçar olmasını, Allah, Melekler ve bütün insanlar tarafından lanetlenmesini göze alması, akıl kârı değildir. Çünkü akıllı olan insan, gayretlerinin sonucunda dünya ve âhiret hayatının mutluluğunu gözetir. Allah rızasına ermek için uğraşır. Özetlenecek olursa, inancı ve akıllı olan kişi, vakfa her hangi bir şekilde kötülük yapmaz. Tersine vakfın ve vakıf hizmetlerinin gelişmesi için olanca gücüyle çalışır. İnancı ve akıllı olan kişi ise, yararını zararından ayırt edemeyecek kadar beyinsiz olduğundan vakfa, dolayısıyla kendine kötülük düşünerek zarara uğratabilir.